

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’NİN NİJERYA’YA YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI

Samuel King AGBEDE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2025

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

TÜRKİYE’NİN NİJERYA’YA YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI

Samuel King AGBEDE

Danışman:

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Marella BODUR ÜN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Özhan DEMİRKOL

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Hüsrev TABAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2025

ukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu alışma, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Ana Bilim / Ana Sanat
Dalında YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Marella BODUR N

(Danışman)

ye: Doç. Dr. zhan DEMİRKOL

ye: Doç. Dr. Hüsrev TABAK

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2025

Prof. Dr. Hüseyin GÜLER

Enstitü Müdürü

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. .../.../20

İMZA

Samuel King AGBEDE

ÖZET

TÜRKİYE’NİN NİJERYA’YA YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI

SAMUEL KING AGBEDE

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Marella Bodur Ün

Ekim 2025, 114 sayfa

Bu çalışma, Türkiye’nin 2016 ve 2024 yılları arasında Nijerya’ya yönelik dış politikasının evrimini ve stratejik yönelimini araştırmaktadır. Türkiye’nin daha geniş Afrika stratejisi bağlamında, Nijerya, Ankara’nın Sahra Altı Afrika genelindeki çok kutuplu hedeflerinde kritik bir çıpa devlet olarak ortaya çıkmaktadır. Bu dönem, üst düzey diplomatik temaslar, çok sektörlü mutabakat zaptlarının (MoU’lar) imzalanması ve ticaret, savunma, eğitim ve kültür diplomasisinde yoğunlaştırılmış işbirliği ile karakterize edilmektedir. Türkiye’nin Nijerya ile olan angajmanı, yumuşak güç, insani diplomasi ve daha geniş jeopolitik değerlendirmelerin bir karışımını yansıtmaktadır. Çalışma, yorumlayıcılığa dayalı nitel bir araştırma tasarımı benimsemekte, Türk dış politikasının nasıl alındığını, anlaşıldığını ve Nijerya’da kurumsallaştırıldığını değerlendirmek için belge analizi, elit röportajları ve ikincil literatürü kullanmaktadır.

Yumuşak güç, Neorealizm ve Postkolonyal Uluslararası İlişkiler kavram ve kuramlarına dayanarak, Türkiye’nin Batı dışı ve sömürgeci olmayan kimliğinin, giderek çok kutuplu hale gelen küresel düzende Nijerya’nın stratejik hedefleri ile nasıl uyum sağladığını araştırmaktadır. Bulgular, Türkiye’nin Türkiye Bursları programı, Maarif Vakfı ve Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) gibi araçları etkili bir şekilde kullandığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, şeffaflık, uzun vadeli planlama ve karşılıklı güven gibi alanlarda zorluklar devam etmektedir.

Nijerya’nın yanıtı, diplomatik olarak sıcak olmasına rağmen, Çin, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği dahil olmak üzere diğer küresel aktörlerle çakışan stratejik çıkarlar nedeniyle temkinli kalmaktadır. Bu çalışma, Türk dış politikasının Nijerya’da dini dayanışma, kalkınma diplomasisi ve ekonomik 8 genişlemeyi birleştiren

hibrit bir model aracılığıyla işlediği sonucuna varmaktadır. Yükselen güçlerin Afrika devletleriyle geleneksel donör–alıcı paradigmasının ötesinde nasıl etkileşim kurduğunu anlamaya Afrosentrik, ampirik temelli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, Postkolonyal Uİ, Afrika, Türkiye, Nijerya, Maarif, TİKA, Türkiye Bursları

ABSTRACT**TURKISH FOREIGN POLICY IN NIGERIA****SAMUEL KING AGBEDE****Master's Thesis, Department of International Relations****Advisor: Assoc. Prof. Marella Bodur Ün****October 2025, 114 pages**

This study investigates the evolution and strategic orientation of Turkey's foreign policy toward Nigeria between 2016 and 2024. Within the context of Turkey's broader Africa strategy, Nigeria emerges as a critical anchor state in Ankara's multipolar ambitions across Sub-Saharan Africa. This period is characterized by high-level diplomatic exchanges, the signing of multi-sectoral memoranda of understanding (MoUs), and intensified cooperation in trade, defense, education, and cultural diplomacy. Turkey's engagement with Nigeria reflects a blend of soft power, humanitarian diplomacy, and broader geopolitical considerations.

The study adopts a qualitative research design rooted in interpretivism, utilizing document analysis, elite interviews, and secondary literature to assess how Turkish foreign policy is received, understood, and institutionalized in Nigeria. Drawing upon the concept of soft power, Neorealism, and Postcolonial International Relations theory, it explores how Turkey's non-Western and non-colonial identity aligns with Nigeria's strategic goals in an increasingly multipolar global order.

Findings reveal that Turkey has effectively employed tools such as the Türkiye Scholarships program, the Maarif Foundation, and the Turkish Cooperation and Coordination Agency (TİKA). Nonetheless, challenges persist in areas such as transparency, long-term planning, and mutual trust. Nigeria's response, though diplomatically warm, remains cautious due to overlapping strategic interests with other global actors including China, the United States, and the European Union.

This study concludes that Turkish foreign policy in Nigeria operates through a hybrid model combining religious solidarity, developmental diplomacy, and economic

expansion. It offers an Afrocentric, empirically grounded contribution to the understanding of how rising powers engage African states beyond the traditional donor–recipient paradigm.

Keywords: Foreign Policy, Soft Power, Postcolonial IR, Africa, Turkey, Nigeria, Maarif, TİKA, Türkiye Scholarships

ÖNSÖZ

Bu çalışma, AGBEDE ailesine ithaf edilmiştir; onların sarsılmaz desteği ve manevi katkıları, bu akademik yolculuğun temel taşı olmuştur. Özellikle, tez sürecindeki engin bilgisi, dikkatli yönlendirmeleri ve akademik rehberliğiyle bana ilham veren saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Marella BODUR ÜN'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, akademik kariyerimde önemli bir yol gösterici olan mentorum Dr. Emmanuel Osewe AKUBOR'a da özel bir şükran borçluyum. Kendisinin sürekli rehberliği ve yapıcı önerileri, bu çalışmanın şekillenmesinde kilit rol oynamıştır.

Araştırma sürecinde, değerli bilgi ve görüşlerini cömertçe paylaşarak çalışmaya anlamlı katkılarda bulunan Büyükelçi Zayyad Habu Abdussalam ve Dr. Ugwukah'a en derin teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, bu çalışmanın gerçekleşmesinde doğrudan veya dolaylı katkı sunan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne ve Nijerya Federal Cumhuriyeti Hükümeti'ne, sağladıkları is birliği ve destek için içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu yüksek lisans tezinin hazırlanmasında emeği geçen herkese şükranlarımı sunar, bu çalışmanın akademik çevreye ve dış politika alanına katkı sağlamasını temenni ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xii
 BÖLÜM I.....	 1
GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Arka Planı	1
1.2 Araştırma Problemi ve Gerekçesi	4
1.4 Çalışmanın Önemi	6
1.5 Varsayımlar	7
1.6 Kapsam ve Sınırlamalar.....	7
1.7 Araştırma Metodolojisi	8
1.8 Tezin Yapısı	10
LİTERATÜR İNCELEMESİ VE TEORİK ÇERÇEVE	12
2.1 Giriş.....	12
2.2 Literatür taraması	13
2.2.1 Türkiye'nin Afrika Politikasına Tarihsel Bakış	13
2.2.2 Türk Dış Politikasında Stratejik Bir Çıpa Olarak Nijerya	14
2.2.3 Türkiye-Nijerya İlişkilerinin Sektörel Boyutları.....	14
2.2.4 Afrika Algıları ve Bilimsel Boşluklar	16
2.3 Teorik Çerçeve	16
2.3.1 Yumuşak Güç Kavramı	17
2.3.2 Neorealizm.....	17
2.3.3 Postkolonyal Uluslararası İlişkiler.....	18
2.4 Sonuç	20
 BÖLÜM III.....	 21
TÜRKİYE-NİJERYA İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL VE STRATEJİK BAĞLAMı....	21
3.1 Giriş ve Arka Plan	21
3.2 Üst Düzey Etkileşimler ve Zaman Çizelgesi (2016–2024)	23
3.3 Türkiye'nin Nijerya ile İlişkilerinin Stratejik Etkenleri.....	27

3.4 Önemli İşbirliği Sektörleri ve Başlıca Anlaşmalar	32
3.4.1 Savunma ve Güvenlik İşbirliği	32
3.4.2 Enerji ve Doğal Kaynaklar İşbirliği.....	34
3.4.4 Ticaret ve Yatırım Girişimleri.....	40
3.5 Karşılaştırmalı Perspektif: Türkiye'nin Nijerya Stratejisi ve Somali, Etiyopya ve Gana ile İlişkileri.....	43
3.6 Ortaklıkta Karşılaşılan Zorluklar ve Kısıtlamalar	46
3.7 Sonuç.....	50
BÖLÜM IV	53
ÖNEMLİ İŞBİRLİĞİ SEKTÖRLERİNİN ANALİZİ	53
4.1 Ticari ve Ekonomik İlişkiler	53
4.2 Savunma ve Güvenlik İş birliği	57
4.3 Eğitim ve Kültür Diplomasisi	60
4.4 Zorluklar ve Sınırlamalar	63
BÖLÜM V	65
TARTIŞMA VE BULGULAR.....	65
5.1 Temel Bulguların Özeti	65
5.2 Tematik Röportaj Görüşleri: Yerel Sesler, Ayakları Yere Basan Gerçekler	66
5.3 Teorik Çıkarımlar: Ampirik Bulgular ve Uluslararası İlişkiler Teorisi Arasında Köprü Kurmak	69
BÖLÜM VI.....	72
6.1. Sonuç Ve Politika Çıkarımları.....	72
6.2. Politika Çıkarımları.....	73
6.4. Gelecekteki Araştırmalar İçin Yönelimler	75
6.5. Son Düşünceler: Güney-Güney Diplomasisinde Afrosentrik Egemenliğe Doğru	77
EKLER	94
Consent Declaration	95
Section A: Context and Expertise	96
Section B: Diplomatic and Strategic Developments.....	96
Section C: Economic and Developmental Engagement	96
Section D: Education, Culture, and Soft Power	97
Section E: Security and Defence Cooperation	97
Section F: Reflections and Forecast	97

KISALTMALAR

- RTMFA:** Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı
- MoU:** Mutabakat Zaptları (Memoranda of Understanding)
- TİKA:** Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
- YTB:** Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
- SETA:** Foundation for Political, Economics and Social Research (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı)
- AKP:** Adalet ve Kalkınma Partisi
- AU:** Afrika Birliği
- IR:** Uluslararası İlişkiler
- DEİK:** Foreign Economic Relations Board (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu)
- İHA'lar:** İnsansız Hava Araçları
- LNG:** Sıvılaştırılmış doğal gaz
- ECOWAS:** Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu
- İİT:** İslam İşbirliği Teşkilat
- FETÖ:** Fethullahçı Terör Örgütü (Türkiye tarafından etiketlendiği şekliyle)
- D-8:** Gelişen Sekizler (Development-8)
- ISR:** İstihbarat, Gözetleme, Keşif
- SİHA'lar:** Silahlı İnsansız Hava Araçları
- TPAO:** Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
- NLNG:** Nijerya LNG
- NTIC:** Nijeryalı Türk Uluslararası Kolejleri
- B2B:** İşletmeden İşletmeye (Business to Business)
- G2B:** Devletten İş Dünyasına (From the State to the Business World)
- IPPA:** Yatırımların Teşviki ve Korunması Anlaşmaları
- JEC:** Ortak Ekonomik Komisyon
- TURKSOM:** Türkiye'nin Somali'deki askeri üssü

TABLÖLER LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1 Türkiye'nin Afrika'daki genişlemesinin kronolojisi	3
Tablo 2.1 Türkiye ve Nijerya arasında imzalanan anlaşmalar	19
Tablo 4.1 Türkiye-Nijerya İkili Ticaret ve Yatırım (2016-2024)	56
Tablo 4.2 Türkiye'nin Nijerya'daki Savunma ve Güvenlik Angajmanları (2016-2024)	59
Tablo 4.3 Nijerya'daki Türk Yumuşak Güç Girişimleri: Erişim ve Etki (2016-2024)	62

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1. Akademik Araştırma Görüşmesi İçin Onay Mektubu	94
EK 2. Dr. Ugwukah İçin Görüşme Soruları	96
EK 3. Dr. Büyükelçi Zayyad Habu Abdussalam İçin Görüşme Soruları	98

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Arka Planı

Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'da artan görünürlüğü, özellikle Nijerya ile yoğunlaşan ilişkileri, son on yılda önemli bir akademik ve diplomatik ilgi uyandırmıştır. Bu olgu, münferit bir gelişme değil, daha ziyade Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) 2000'li yılların başında iktidara gelmesinden sonra şekillenmeye başlayan, Türk dış politikasının bilinçli ve stratejik bir yeniden yönelimidir (Yavuz, 2025). Bu stratejik değişim, 2005 yılında "Afrika Yılı" ilan edilmesiyle doruk noktasına ulaşmış ve Ankara'nın Güney'e yönelik daha güçlü bir dış politika taahhüdünü göstermiştir (Donelli, 2018; Areteos, 2021). 2005 beyanı, münferit bir olay değil, 1998 Afrika Eylem Planı üzerine inşa edilen daha önceki stratejik planlamanın bir sonucuydu.

Büyükelçilik sayısındaki 2002'de 12'den 2023'te 43'e çıkan hızlı artış, Ankara'nın dış politikasında yalnızca sembolik bir ilginin ötesine geçerek hesaplanmış, kurumsallaşmış bir yeniden yönelime işaret eden kasıtlı, uzun vadeli bir stratejik değişimin altını çizmektedir. Diplomatik misyonların coğrafi olarak genişlemesi, Türk dış politikasının Avrupa merkezli bir odaktan çok kutuplu, küresel bir erişime doğru temelden yeniden yöneldiğini gösteren bu stratejik değişimin somut bir ölçütüdür. Bu diplomatik ayak izinin genişlemesi, rekabetçi bir küresel alanda etkiyi artırma ve yeni pazarlar güvence altına alma yönündeki neorealist bir hesaplamayı yansıtmaktadır. Başlangıçta, Türkiye'nin Afrika stratejisi, tarihsel ve kültürel bağlardan yararlanarak öncelikle Kuzey Afrika ülkelerine odaklandı. Ancak, bu odak hızla tüm kıtayı kapsayacak şekilde genişledi ve Nijerya, demografik büyüklüğü, ekonomik gücü ve Batı Afrika'daki stratejik önemi nedeniyle hızla kritik bir odak noktası olarak ortaya çıktı. Türkiye ve Nijerya arasındaki diplomatik ilişkiler ilk olarak Nijerya'nın bağımsızlığını kazanmasından kısa bir süre sonra, 1962 yılında kurulmuştur.

Birkaç on yıl boyunca, bu bağlar büyük ölçüde atıl kalmış, asgari düzeyde etkileşim ve sınırlı önemli işbirliği ile karakterize edilmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde, ilişkilerde fark edilir bir yoğunlaşma yaşanmaya başladı. Türkiye'nin kıta ile angajman taahhüdünü daha da sağlamlaştıran 2016 yılında Afrika Birliği'nde gözlemci statüsü

kazanması, bu gelişen ilişkilerde önemli bir dönüm noktası oldu. 2016 yılına gelindiğinde, Nijerya, Türkiye'nin Batı Afrika'daki en önemli ortaklarından biri haline gelmişti.

Türkiye'nin dış politikasında ve dolayısıyla Nijerya ile ilişkilerinde kritik bir dönüm noktası, 2016'daki başarısız darbe girişiminin ardından yaşanan darbe sonrası yeniden yapılanma oldu (Tepeciklioğlu, 2021). Bu olay, Ankara için Nijerya'yı keskin bir şekilde odak noktasına getirdi; özellikle de yurtdışındaki Fethullah Gülen ağını dağıtma ve yerine devlet destekli Maarif Vakfı'nı kurma yönündeki ortak çabaları açısından (Kayaoğlu, 2020; YTB, 2023). 2016'daki başarısız darbe girişimi, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söyleminin derin bir Batı karşıtı tona kaydığı ve dış politikasının iç siyasi mücadelelerin bir uzantısı olarak güvenlikleştirildiği önemli bir anı işaret etti (Yavuz, 2025). Darbe girişimi, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinin yapısını ve yurtdışındaki etki ağlarını önemli ölçüde etkileyerek, Gülenist ağların tasfiye edilme sürecine yol açtı. Bu, açık bir nedensel bağı göstermektedir: Türkiye'nin iç siyasi krizi, dış politika önceliklerini doğrudan etkilemiş, Nijerya ile olan ilişkilerini öncelikle ekonomik ve kültürel olmaktan çıkarıp önemli bir güvenlik boyutunu içerecek şekilde dönüştürmüş ve genel bir "güney yöneliminden" daha spesifik, güvenlik odaklı bir gündeme kaydırmıştır. İkili ilişkiler, bir dizi üst düzey diplomatik temas aracılığıyla daha da pekiştirilmiştir. Özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2016 ve 2021 yıllarında Nijerya'ya resmi ziyaretler gerçekleştirmiştir. Bu son derece verimli ziyaretler, savunma, enerji, eğitim ve madencilik gibi kritik sektörlerde toplam sekiz mutabakat zaptının (MoU'lar) imzalanmasıyla sonuçlanmıştır (Channels TV, 2021; Anadolu Ajansı, 2021; Nijerya'nın Ankara Büyükelçiliği, 2021).

Bu gelişmeler, Türkiye'nin orta güç statüsünü güçlendirme ve Batı dışı ancak kültürel olarak yankı uyandıran bir bağlamda stratejik olarak yumuşak güç yansıtmadaki artan güvenini vurgulamaktadır. Nijerya'nın Afrika'nın en büyük ekonomisi ve en kalabalık ülkesi olma statüsü, Türkiye'nin kendini yerleşik Batı ve Çin güçlerinin etkilerine karşı bir Güney-Güney alternatifi olarak konumlandırma yönündeki kasıtlı çabalarını anlamak için hayati önem taşımaktadır. Nijerya'nın "eşit mesafede, diğer güçlerin ne üstünde ne de altında, saygılı eşitlik düzeyinde" olma arzusu ve "büyük ve yükselen güçlerle daha yakın ve daha iyi ilişkiler" arama yönündeki dış politika hedefleri, Nijerya'nın aktif olarak çeşitlendirilmiş ortaklıklar aradığını ve Türkiye'yi bu yollardan biri olarak gördüğünü göstermektedir (Ogunnubi & Okeke-Uzodike, 2016). Nijerya'nın

aktörlüğünden kaynaklanan bu karşılıklı ilgi, ikili ilişkileri önemli ölçüde şekillendirmektedir.

Tablo 1.1: Türkiye-Nijerya İlişkilerinde Önemli Kilometre Taşlarının Kronolojisi (2000-2024)

Yıl	Etkinlik/Politika Değişikliği	İlgili Kilit Aktörler	Kısa Önem
1998	Afrika Eylem Planı	T.C. Dışişleri Bakanlığı	Yoğunlaştırılmış katılımın öncüsü, ilk yönergeleri belirleme.
2005	"Afrika Yılı" Deklarasyonu	Türk Hükümeti	Güney'e dönük kasıtlı dış politikaya işaret eden önemli bir dönüm noktası.
2005	AU Gözlemci Statüsü Verildi	Afrika Birliği, Türkiye	Türkiye'nin kıta ile angajmana olan bağlılığının pekiştirilmesi.
2016	Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Abuja Ziyareti	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Nijerya Hükümeti	Stratejik yeniden kalibrasyon, önemli anlaşmaların imzalanması.
2016 (15 Temmuz)	Türkiye'de Başarısız Darbe Girişimi	Türk Hükümeti, Fethullah Gülen Hareketi	Güvenlikleştirilmiş dış politikanın katalizörü, yurtdışındaki Gülen ağına odaklanması.
2016 sonrası	Maarif Vakfı Genişlemesi	Türkiye Maarif Vakfı, Nijerya Hükümeti	Gülen'e bağlı kurumların değiştirilmesi, ideolojik yeniden düzenleme.
2021	Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Nijerya'ya İkinci Ziyareti	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Nijerya Hükümeti	Bağların daha da güçlendirilmesi, sekiz Mutabakat Zaptının imzalanması.
2002-2023	Elçilik Genişlemesi	Türk Hükümeti	Afrika'daki büyükelçiliklerin 12'ten 43'e çıkarılması, uzun vadeli stratejiyi gösteriyor.

Kaynaklar: Aksoy, Çevik ve Tanrıverdi, 2022; Erşan, 2017.

1.2 Araştırma Problemi ve Gerekçesi

Türkiye ve Nijerya arasındaki diplomatik faaliyetlerdeki önemli artışa ve ekonomik ve kültürel etkileşimlerin genişlemesine rağmen, Türkiye'nin dış politikasının Nijerya bağlamında fiilen nasıl algılandığı, etkili bir şekilde kurumsallaştırıldığı ve aktif olarak zorluklarla karşılaştığına dair akademik anlayışta önemli bir boşluk devam etmektedir. Mevcut akademik çalışmaların çoğu, Türkiye-Afrika ilişkilerinin makro düzeyine odaklanma eğiliminde olup, Türkiye-Nijerya ilişkilerinin özel dinamiklerini gözden kaçırmaktadır. Bu yaklaşım, vakaya özgü değerlendirmelerde kritik bir boşluk bırakmakta ve bu ikili angajmanın benzersiz dinamiklerini yakalayamamaktadır (Donelli, 2018; Areteos, 2021).

Ayrıca, Türk dış politikasının pratik kalkınma sonuçları açısından somut tezahürlerinin yetersiz değerlendirilmesi ve bu girişimlerin yerel Nijerya nüfusu tarafından nasıl yorumlandığı ve anlaşıldığına dair sınırlı bir anlayış mevcuttur. Mevcut literatürdeki dikkat çekici bir eksiklik, Türkiye'nin Nijerya'daki başarısının, Somali, Etiyopya veya Gana gibi önde gelen diğer Afrika devletleriyle olan ilişkilerine kıyasla karşılaştırmalı bir analizinin olmamasıdır. Örneğin, Türkiye'nin Somali'deki müdahalesi insani diplomasinin paradigmatic bir modeli olarak kapsamlı bir şekilde belgelenmiş ve incelenmiş olsa da, Nijerya'daki stratejisi daha çok ticari çıkarları kültürel, dini ve yumuşak güvenlik değerlendirmeleriyle karmaşık bir şekilde birleştiren hibrit bir yapıdadır.

Bu hibritlik, mevcut analitik çerçevelerin faydalı olmakla birlikte, Türkiye'nin çok yönlü yaklaşımının karmaşıklığını tam olarak kavrayamadığını düşündürmektedir. Bunu yakalayamayanlar bilecektir ve bu, özel bir analitik merceğe gerektireceği anlamına gelmektedir. Türkiye'nin, Somali'deki iyi belgelenmiş insani diplomasinin aksine, Nijerya'ya yaklaşımı, ticareti kültürel, dini ve yumuşak güvenlik unsurlarıyla harmanlayan hibrit bir stratejidir. Bu karmaşık yaklaşım, çok yönlü doğasını tam olarak kavrayamayan mevcut modellerin ötesinde, spesifik bir analitik çerçeve gerektirmektedir. 5 Üstelik, mevcut literatürdeki yaygın bir sorun, Türkiye'nin rolünü sıklıkla Batı merkezli analitik modeller aracılığıyla çerçeveleyen Batılı akademik seslere orantısız güvenilmesidir. Bu yaklaşım, hegemonik varsayımları sürdürme ve Nijerya gibi Afrika devletlerinin yükselen güçlerin etkisini müzakere etme, direnme veya benimsemedeki aktif aktörlüğünü istemeden gizleme riskini taşımaktadır.

Odoom ve Andrews (2017) ve Zondi (2016) tarafından dile getirilen “yumuşak gücün Afrikalılaştırılması” ve “önyargılı Batı metodolojisine” yönelik meydan okuma. Bu okuma çağrısı, Afrika perspektifleri merkeze alınmadıkça uluslararası angajman anlatısının çarpık kalacağını vurgulamaktadır. Bu durum, akademik boşluğu sadece bir gözden kaçırmadan, bu çalışmanın Afrosentrik yaklaşımıyla ele almayı amaçladığı temel bir epistemik dengesizliğe yükseltmektedir.

Geleneksel Batı egemenliğinin kademeli olarak gerilemesi ve çeşitlendirilmiş diplomatik ortaklıkların yükselişi ile karakterize edilen, giderek çok kutuplu hale gelen bir dünya düzeninde, Nijerya vakası, Afro-Asya ortaklıklarının gelişen manzarasını, Afrika uluslarının dış politika özerkliğini iddia etmelerini, pratik uygulamasını incelemek için paha biçilmez bir merceğe sunmaktadır (Kohnert, 2023; Ataman, 2022). Nijerya'nın “diplomatik olarak olumlu” ancak “geleneksel ortaklarla çakışan çıkarlar nedeniyle kurumsal olarak temkinli” olarak tanımlanan yanıtı, Çin, ABD ve AB gibi geleneksel ortaklarla çakışan çıkarlar nedeniyle kurumsal olarak temkinli” olarak tanımlanan yanıtı, sofistike bir dengeleme eylemine işaret etmektedir. Çin'in Nijerya'nın telekomünikasyon ve askeri yardımına yaptığı önemli yatırımın yanı sıra AB ve ABD'nin etkisi, Nijerya'nın içinde bulunduğu karmaşık ortamı vurgulamaktadır. Nijerya'nın geleneksel müttefiklerin ötesinde çeşitlendirilmiş ortaklıklar arayışı, proaktif dış politika duruşunu daha da göstermektedir. Bu ihtiyat, bir zayıflık işareti değil, tek bir ortağa aşırı bağımlı hale gelmeden birden fazla ortağa faydaları en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan stratejik bir manevradır.

1.3 Araştırmanın Amacı ve Soruları

Bu çalışmanın genel amacı, Türkiye'nin Nijerya'daki dış politikasının altında yatan stratejik, ekonomik ve kültürel etkenleri eleştirel bir şekilde değerlendirmek ve 2016'da önemli anlaşmaların imzalanmasından bu yana bu ortaklığın nasıl geliştiğini kapsamlı bir şekilde analiz etmektir. Araştırma soruları, Türkiye'nin hibrit angajman modelinin mekanizmalarını ve etkilerini ortaya çıkarmak için tasarlanmıştır. Sorular, basit tanımların ötesine geçerek, Türk girişimlerinin ikili ilişkileri nasıl şekillendirdiğini, jeopolitik çıkarımlarını ve uzun vadeli sürdürülebilirliklerini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, çalışma aşağıdaki araştırma sorularını yanıtlamayı hedeflemektedir:

1. Türkiye'nin **Neorealist zorunluluklarla** yönlendirilen, **2016 sonrası güvenlikleştirilmiş dış politikası**, Nijerya ile savunma ve güvenlik işbirliğinde nasıl tezahür etmiştir?
2. Türkiye'nin eğitim ve kültür diplomasisi girişimleri (**Yumuşak Güç**), Nijeryalı paydaşlar tarafından hangi mekanizmalar aracılığıyla ve hangi özel yollarla algılanmakta, müzakere edilmekte ve dirençle karşılaşmaktadır (**Postkolonyal Aktörlük**)?
3. Türkiye'nin dış politika hedefleri ile Nijerya'nın stratejik hesaplamaları arasındaki yakınlaşmalar ve ayrışmalar, ortaklıklarının uzun vadeli sürdürülebilirliğini nasıl şekillendirmektedir?

1.4 Çalışmanın Önemi

Bu araştırma, çeşitli nedenlerden dolayı önemlidir. İlk olarak, Türkiye-Afrika ilişkileri üzerine mevcut literatürdeki kritik bir boşluğu doğrudan ele almakta ve doldurmakta, uzun süredir sınırlı akademik ilgi gören Nijerya ile olan ortaklığa derinlemesine odaklanmaktadır. Türkiye'nin Nijerya'daki çok yönlü angajmanını inceleyerek, bu çalışma, Afrika'daki yükselen güçlerin değişen rolü ve uluslararası ittifakları inşa etme ve sürdürmede çeşitli yumuşak güç stratejilerinin etkinliği ile ilgili daha geniş akademik tartışmalara katkıda bulunacaktır (Özkan, 2012).

İkinci olarak, bu tez hem Türkiye hem de Nijerya'daki politika yapıcılar için pratik içgörüler sunmaktadır. Türkiye için Nijerya deneyimi, Afrika'da sürdürülebilir ortaklıkların temelini oluşturan siyasi, ekonomik ve kültürel temelleri anlamada değerlidir. Bu, Türkiye'nin kıta için daha sağlam dış politika stratejileri oluşturmasını sağlayabilir.

Nijerya perspektifinden bakıldığında, bu çalışma sadece Türkiye'nin kalkınma temelli angajman fırsatlarından yararlanması için stratejik yollar önermekle kalmamakta, aynı zamanda Çin ve Hindistan gibi yerleşik Batı dışı güçlerin artan etkisini nasıl yönettiğini ve dengelediğini de analiz etmektedir. Bu bağlamda Nijerya, çok kutuplu bir küresel düzende çeşitli aktörlerle olan ilişkilerinde ulusal çıkarlarını önceliklendirerek ve bu güçlerin etkisini dengeleme kapasitesini geliştirerek stratejik çeşitlendirme uygulamaktadır (Abegunrin, 2019).

Sonuç olarak, bu araştırma, hızla değişen bir küresel düzende hem akademik bilgi üretimine hem de pratik politika tasarımına katkıda bulunan ve karşılıklı saygıya dayalı kalkınma ortaklıklarının önemini vurgulayan bütüncül bir analiz sunmaktadır.

1.5 Varsayımlar

Bu araştırma aşağıdaki temel varsayımlara dayanmaktadır:

- Türkiye'nin Nijerya'ya yönelik dış politika yönelimi monolitik değil, pragmatik ekonomik çıkarların, kapsayıcı bir jeopolitik stratejinin ve iddialı yumuşak güç projeksiyonlarının bir kombinasyonu tarafından yönlendirilen karmaşık bir etkileşimdir. Bu varsayım, dış politikanın çok yönlü doğasını kabul etmekte ve tekil bir teorik merceğin ötesine geçmektedir (Altunışık, 2020).
- Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2016'daki Nijerya ziyaretinde resmi olarak imzalanan, özellikle ticaret, eğitim ve enerji ile ilgili ikili anlaşmaların, her iki ülkenin kalkınma yörüngeleri ve diplomatik duruşları üzerinde önemli ve ölçülebilir etkileri olmuştur (Akıncı, 2021). Bu varsayım, aşağıdaki bölümlerdeki ampirik analiz için zemin hazırlamaktadır.
- Türkiye'nin Nijerya'daki yoğunlaştırılmış angajmanı, uluslararası ittifaklarını çeşitlendirme ve Afrika'da önemli bir dayanak elde etme, böylece bölgesel lider olarak algılanan rolünü sağlamlaştırma yönündeki daha geniş stratejik hedefiyle içsel olarak uyumludur (Erciyes, 2017).
- Nijerya'nın artan Türk etkisine karşı hassas duruşu, dış ilişkilerini geleneksel alanların ötesine genişletme ve tarihi Batılı müttefiklerinin ötesine uzanan çeşitlendirilmiş ortaklıkları aktif olarak keşfetme yönündeki kasıtlı ve stratejik arzusunu yansıtmaktadır (Abegunrin, 2019).

1.6 Kapsam ve Sınırlamalar

Bu tez, Türkiye'nin Nijerya'ya yönelik dış politikasını, özellikle 2016 ve 2024 yılları arasındaki dönemi incelemekle sınırlıdır. Bu dönem, ikili ilişkileri derinden şekillendiren birkaç önemli olayı kapsadığı için seçilmiştir: Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın önemli ziyaretleri, Gülen'e bağlı kurumların tartışmalı bir şekilde kapatılması ve

devredilmesi, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın (TİKA) faaliyetlerinin önemli ölçüde genişletilmesi ve çeşitli sektörlerde önemli ikili anlaşmaların imzalanması. Bu zaman dilimi, Türkiye'nin angajmanının dinamik bir aşamasını yakalamak, politika değişimlerinin ve bunların hemen ardından gelen sonuçların analiz edilmesini sağlamak için stratejik olarak seçilmiştir, özellikle de 2016 darbe girişiminin ardından Türkiye'nin dış politikasının güvenlikleştirilmesi göz önüne alındığında (Tepeciklioğlu, 2021). Çalışma öncelikle dört ana işbirliği sektörüne odaklanacaktır: savunma ve güvenlik, ticaret ve yatırım, eğitim ve kültür ile insani diplomasi.

Odaklanmış kapsamına rağmen, araştırma doğal sınırlamalardan muzdariptir. Çalışma, değerli içgörüler sağlamakla birlikte, bakış açılarının genişliğini tam olarak yakalayamayabilecek sınırlı sayıda görüşme kullanmıştır. Ayrıca, belirli hassas hükümet belgelerine, özellikle belirli mali anlaşmaları veya savunma sözleşmelerini detaylandıran belgelere erişim sınırlıydı. Türkçe birincil kaynakları doğrudan incelemede yaşanan dil zorlukları da bir sınırlama teşkil etmiş, çevrilmiş materyallere güvenmeyi gerektirmiştir. Ancak, bu sınırlamalar, çeşitli veri kaynakları (örneğin, akademik makaleler, hükümet raporları, medya kapsamı ve görüşme verileri) arasında titizlikle üçgenleme uygulaması ve analiz boyunca tematik tutarlılığa sürekli bağlılık yoluyla sistematik olarak azaltılmıştır.

1.7 Araştırma Metodolojisi

Bu araştırma, diplomatik ilişkilerin ve dış politika angajmanının karmaşıklıklarını keşfetmek için uygun olan nitel bir vaka çalışması yaklaşımını benimsemektedir. Yorumlayıcı bir epistemoloji rehberliğinde, çalışma, bulguların güvenilirliğini sağlamak için birden fazla veri toplama ve analitik tekniği entegre etmektedir. Metodoloji beş temel bileşen üzerine kurulmuştur: yarı yapılandırılmış görüşmeler, belge analizi, literatür taraması, içerik analizi ve medya analizi. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, Türkiye-Nijerya ilişkilerine doğrudan dahil olan veya bu ilişkilere aşina olan bireylerin farklı bakış açılarını yakalamak için tasarlanmıştır. Hedef katılımcılar arasında Nijeryalı ve Türk hükümet yetkilileri, diplomatlar, akademisyenler ve Nijerya'da faaliyet gösteren Türk destekli kurumların temsilcileri yer almaktaydı. Resmi erişim yoluyla 33 kişiyi işe alma çabalarına rağmen, nihayetinde sadece iki görüşme yapılmıştır.

Bunlardan biri Nijerya Dışışleri Bakanlığı'ndan üst düzey bir yetkiliyi, diğeri ise Türk destekli bir kuruma bağı bir akademik yöneticiyi içeriyordu. Sayıları sınırlı olsa da, bu görüşmeler, Türk girişimlerinin Nijerya kurumları içinde nasıl algılandığı, müzakere edildiği ve tartışıldığına dair birinci elden içgörüler sağladı. Bu görüşmeler, çalışmayı deneyime dayandırmaya ve ikincil verilerden elde edilen bulguların güvenilirliğini artırmaya katkıda bulunmuştur. Belge analizi yoluyla, Türkiye-Nijerya ilişkilerinin tarihsel evrimini, stratejik mantığını ve sektörel önceliklerini izlemek için çeşitli birincil ve ikincil kaynaklar incelenmiştir. Temel materyaller arasında hem Türkiye Cumhuriyeti hem de Nijerya Dışışleri Bakanlıklarından ikili anlaşmalar, bildiriler ve resmi açıklamalar yer almıştır. Diğer kaynaklar arasında Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (OEC, 2023) raporları, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) raporları ve Türkiye Cumhurbaşkanlığı'ndan politika açıklamaları bulunmaktaydı.

Türkiye'nin yumuşak güç ve eğitim diplomasisi çabalarını bağlamsallaştırmak için Aksoy, Çevik ve Tanrıverdi (2022), Erşan (2017) gibi akademik ve sektörel yayınlar ve Türkiye Bursları faaliyet raporları kullanılmıştır. Ek olarak, temel anlatıları ve yinelenen diplomatik motifleri sistematik olarak belirlemek amacıyla seçilen resmi belgeler, politika konuşmaları, kurumsal raporlar ve akademik yazılar üzerinde içerik analizi yapılmıştır.

Tematik modeller, yumuşak güç, dini diplomasi, insani yardım, ekonomik pragmatizm ve güvenlik işbirliği gibi kavramlar etrafında kodlanmıştır. Analiz, Türkiye'nin dış politikasının tonundaki, hedeflerindeki ve çerçevesindeki değişimleri ikili ilişkilerin farklı dönemleri boyunca belirlemeye yardımcı olmuştur. Türkiye'nin Afrika politikasına, Nijerya'nın dış ilişkilerine ve Güney-Güney işbirliğinin daha geniş dinamiklerine odaklanan akademik çalışmaların ve politika yorumlarının incelenmesi için bir literatür taraması yapılmıştır.

Bu tarama, teorik çerçeveyi tanımlamaya, analitik boşlukları belirlemeye ve Türkiye-Nijerya ortaklığını analiz etmek için daha Afrosentrik bir mercek geliştirmeye yardımcı olmuştur. Kamuoyu söylemi, hem Nijerya hem de Türk medya kuruluşlarından alınan medya içeriğinin incelenmesi yoluyla değerlendirilmiştir. 2021 ve 2024 yılları arasında yayınlanan haber makaleleri, köşe yazıları ve başyazılar analiz edilmiştir. Nijerya kaynakları arasında; The Guardian Nigeria, Premium Times ve Vanguard yer almaktadır.

Türkiye'nin perspektifleri ise; Anadolu Ajansı ve Daily Sabah gibi kaynaklardan alınmıştır.

Bu, ikili ilişkilerin kamuoyunda nasıl temsil edildiğine ve ulusal bağlamlar arasında algıların nasıl farklılaştığına dair içgörü sağlamıştır. Görüşmelerin bir özeti Bölüm 5'te verilmekte olup, sorulan spesifik sorular ve görüşmelerin formatı 10 eklerde bulunabilir. Bu farklı metodolojik yaklaşımların entegre edilmesiyle, çalışma, Türkiye'nin Nijerya'ya yönelik dış politikasının bütünsel ve ampirik temelli bir analizini sunmayı, itici güçleri, tezahürleri ve sonuçları hakkında zengin bir anlayış sağlamayı amaçlamaktadır (Tunalı, 2023). Görüşmelerin ve medya analizinin dahil edilmesi, araştırma sorusunun Türk politikasının Nijerya bağlamında nasıl algılandığı, kurumsallaştığı ve zorluklarla karşılaştığı ve yerel nüfus tarafından nasıl anlaşıldığı üzerindeki vurgusunu doğrudan ele almaktadır. Bu üçgenleme, bulguların geçerliliğini ve zenginliğini pekiştirmektedir.

1.8 Tezin Yapısı

Tez, Türkiye'nin Nijerya'ya yönelik dış politikasının kapsamlı bir analizini sağlamak için altı bölüme ayrılmıştır:

İlk bölüm, çalışmanın genel girişini ve kavramsal temelini sunmaktadır. Bu bölüm, Türkiye-Nijerya ilişkilerinin arka planını sunmakta, araştırma problemini ve amaçlarını özetlemektedir. Ayrıca benimsenen metodolojik yaklaşımı, kapsamını ve sınırlamalarını tartışmakta ve tez yapısının bir taslağıyla sonuçlanmaktadır.

İkinci bölüm, kapsamlı bir literatür taraması ve teorik çerçeve sunmaktadır. Türkiye'nin Afrika politikası, Nijerya'nın stratejik Türk dış politikasındaki konumu ve çeşitli sektörel angajmanlar üzerine yapılan çalışmaları eleştirel bir şekilde incelemektedir. Ayrıca Türkiye'nin Nijerya'daki yaklaşımını analiz etmek için kullanılan ana teorik mercekleri (yumuşak güç kavramı, Neorealizm ve Postkolonyal Uluslararası İlişkiler) incelemektedir.

Üçüncü kısım, Türkiye-Nijerya ilişkilerinin 2016'dan 2024'e kadar olan tarihsel ve stratejik bağlamını incelemektedir. Bu bölüm, üst düzey diplomatik angajmanları haritalamakta, ekonomik, dini ve ideolojik çıkarlar gibi stratejik etkenleri analiz etmekte ve bunun yanı sıra önemli işbirliği sektörlerini ele almaktadır. Nijerya'yı Ankara'nın daha

geniş Afrika gündemi içinde konumlandırmak için Türkiye'nin Somali, Etiyopya ve Gana gibi diğer Afrika ülkeleriyle olan ilişkilerinin karşılaştırmalı bir analizi de sunulmaktadır.

Dördüncü Bölüm, Türkiye-Nijerya işbirliği bağlamında ticaret, yatırım, enerji, savunma, eğitim, kültür diplomasisi ve insani yardım alanındaki gelişmelere odaklanarak, bu bölüm iki ülke arasındaki ilişkilerin nasıl geliştiğini, somut etkilerini ve arkasındaki kurumsal mekanizmaları değerlendirmektedir.

Beşinci bölüm ampirik bulgulara odaklanmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmelere, resmi belgelere ve medya söylemine dayanarak, Türkiye'nin dış politikasının Nijerya bağlamında nasıl algılandığını, kurumsallaştırıldığını ve tartışıldığını analiz etmektedir.

Altıncı ve son bölüm, ana bulguları özetleyerek, teorik ve politika katkılarına değinerek ve Türk-Nijerya ilişkilerini geliştirmeye yönelik öneriler sunarak tezi sonuçlandırmaktadır. Bölüm ayrıca Afro-Asya diplomatik angajmanları üzerine gelecekteki araştırmalar için yönelimler önermektedir.

BÖLÜM II

LİTERATÜR İNCELEMESİ VE TEORİK ÇERÇEVE

2.1 Giriş

Bu bölüm, Türkiye'nin Nijerya'daki dış politikasına odaklanan bu çalışmanın akademik ve teorik temellerini anlamak için bir temel sağlamaktadır. Amaç sadece mevcut literatürü gözden geçirmek ve eksiklikleri belirlemek değil, aynı zamanda Türkiye'nin Afrika'daki ve özellikle Nijerya'daki hikayesinin nasıl ve kimler tarafından anlatıldığını incelemektir.

Bu bölüm iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım, Türkiye'nin Afrika'daki artan rolü, Nijerya'nın stratejik bir Afrika gücü olarak konumu, Türk-Nijerya işbirliğinin ana sektörleri ve Afrikalı akademisyenlerin ve kurumların nasıl yanıt verdiği üzerine akademik tartışmaları inceleyen kapsamlı bir literatür taraması sunacaktır. İkinci kısım ise çalışmada kullanılan teorileri ve kavramları tanıtacaktır: yumuşak güç teorisi, Neorealizm ve Postkolonyal Uluslararası İlişkiler (UI) teorisi. Ancak, bu çalışma sadece bu teorileri ve kavramları uygulamaktan öteye gitmektedir. Bilginin nasıl üretildiği ve kimin seslerinin önceliklendirildiği hakkında daha zor sorular sormakta ısrar eden anti-kolonyalist bir duruş benimsemektedir.

Edward Said ve Gayatri Spivak gibi akademisyenler tarafından popülerleştirilen postkolonyal teori, siyaset, edebiyat ve kimlikteki sömürgecilik mirasını eleştirmektedir. Sıklıkla temsille ve küresel Güney'in Batı tarafından nasıl algılandığı ve üretildiğiyle ilgilenmektedir (Said, 1978; Spivak, 1988).

Bu şekilde, teorik çerçeve sadece bir arka plan olmaktan öte, baskın anlatıya meydan okumak için kritik bir araçtır. Afrika devletlerini dış politikaların pasif alıcıları olarak değil, kendi stratejik seçimleri, öncelikleri ve kısıtlamaları olan aktörler olarak gören, uluslararası ilişkilerin temellendirilmiş, Afrosentrik bir okumasına kapı açmaktadır. Bu yaklaşımla, çalışma sadece Türkiye'nin Afrika'daki gelişen rolünü anlamaya değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerin Güney'den nasıl çalışıldığını yeniden şekillendirme projesine de katkıda bulunmaktadır.

2.2 Literatür taraması

2.2.1 Türkiye'nin Afrika Politikasına Tarihsel Bakış

Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkisinin kökenleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzey ve Doğu Afrika'daki Müslüman topluluklarla olan dini ve ticari ilişkilerine kadar uzanmaktadır (Tepeciklioğlu, 2021). Ancak, modern diplomatik etkileşim, 1998 Afrika Eylem Planı'nın yeniden angajmana yönelik ilk girişimi işaret ettiği 20. yüzyılın sonlarına kadar asgari düzeyde kalmıştır. Bu politika, 2002 seçim zaferinden sonra Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) tarafından daha sonra canlandırılmıştır (Onis ve Senses, 2009). 2005 yılında, "Afrika Yılı" ilan edilen kritik bir dönüm noktası yaşanmış, Türkiye Afrika Birliği'nde (AU) gözlemci statüsü elde etmiş ve kıtadaki diplomatik ayak izini hızla genişletmiştir (Tepeciklioğlu, 2021). Afrika'daki Türk büyükelçiliklerinin sayısı 2002'de 12 iken 2022'de 44'e yükselmiştir (RTMFA, 2022). Diplomatik misyonların sürekli genişlemesi, Türkiye-Afrika Ortaklık Zirveleri ve İşbirliği Yol Haritaları aracılığıyla kurumsallaşma ile birlikte, sadece fırsatçı bir angajmandan ziyade, küresel yeniden konumlandırmaya yönelik kasıtlı, devlet liderliğinde bir strateji olduğunu göstermektedir. Bu, Ankara'nın küresel bir aktör olma yönündeki stratejik hedefini, geçici veya tepkisel bir angajman fikrini reddederek vurgulamaktadır. TİKA, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü ve Maarif Vakfı gibi kilit kurumlar bu stratejinin uygulanmasında çok önemli roller oynamaktadır (SETA, 2022).

Türkiye'nin kendi anlatısı, "Afrika ülkelerinin devlet egemenliğine saygı duyduğu ve siyasi koşullar dayatmaktan kaçındığı" söylemine dayanmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin Müslüman kimliği ve sömürgeci olmayan geçmişi, Afrika ülkeleriyle ilişkiler kurarken stratejik bir avantaj sağlamaktadır. Ancak, bu olumlu anlatının arkasında, Türkiye'nin jeopolitik çıkarları, doğal kaynaklara erişim arzusu ve bölgesel etki arayışı da etkili görünmektedir (Kohnert, 2023; Amanor, 2013). Bu nedenle, Türkiye'nin Afrika'daki dış politikasının sadece dayanışma veya paylaşılan değerlerle değil, aynı zamanda çıkar temelli stratejik motivasyonlarla da şekillendiği unutulmamalıdır.

2.2.2 Türk Dış Politikasında Stratejik Bir Çıpa Olarak Nijerya

Nijerya, demografik ağırlığı, ekonomik gücü ve dini çoğulculuğu nedeniyle Türkiye'nin Afrika ortakları arasında öne çıkmaktadır. Afrika'nın en kalabalık ülkesi ve en büyük ekonomisi olarak Nijerya, Ankara'ya Batı Afrika'nın siyasi ve ekonomik ağlarına kilit bir giriş noktası sunmaktadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2016 ve 2021 ziyaretleri, savunma, madencilik, hidrokarbon ve eğitim alanlarında çok sayıda mutabakat zaptı imzalanmasıyla ilişkileri güçlendirmede dönüm noktaları olmuştur (Nijerya'nın Ankara Büyükelçiliği, 2021).

Mevcut literatür, Nijerya'yı genellikle genel Türkiye-Afrika söylemi içinde gruplandırmış, Nijerya ile Ankara'nın dış politika hesaplamaları arasındaki farklılıkları gözden kaçırmıştır. Bu çalışma, Nijerya'nın, örneğin genellikle kırılganlık ve insani bağımlılıkla karakterize edilen Somali'nin aksine, önemli aktörlüğe, kurumsal derinliğe ve diplomatik kaldıraç gücüne sahip bir ortak olduğunu savunmaktadır (Kaya, 2023). Bu perspektif, Afrika devletlerini pasif alıcılar olarak gören Batı literatürüne meydan okumaktadır. Nijerya da dahil olmak üzere Afrika devletleri, bazen algılanandan daha fazla dış politikalarında hareket özgürlüğüne sahiptir. Nijerya'nın ECOWAS, Afrika Birliği ve İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) gibi bölgesel örgütlerdeki merkezi rolü, Türk diplomasisindeki önemini daha da artırmaktadır. Ancak, mutabakat zaptının uygulanmasındaki dengesiz hız ve ticari dengedeki asimetrliler, bu stratejik angajmanın uzun vadeli sürdürülebilirliği hakkında soruları gündeme getirmektedir. İmzalanan Mutabakat Zaptlarının tutarsız kullanımı ve uygulama zaman çizelgelerindeki gecikmeler, Nijeryalı yetkililer tarafından dile getirilen endişelerdir. Bu, üst düzey diplomatik açıklamalar ile pratik sonuçlar arasındaki bir ayrışmaya işaret ederek ikili ilişkilerde önemli bir zorluğu vurgulamaktadır.

2.2.3 Türkiye-Nijerya İlişkilerinin Sektörel Boyutları

Türkiye, Nijerya ile ekonomik diplomasisini yoğunlaştırmış, inşaat, tekstil, tarım ve imalat gibi sektörlerle odaklanmıştır. Kaynaklara göre kesin rakamlar değişmekle birlikte, ikili ticaret hacmi 2016'da yaklaşık 600 milyon dolardı (Premium Times, 2016) ve 2023'te 2 milyar doların üzerine çıkmıştır. Her iki ülke de bu hacmi 5 milyar dolarlık uzun vadeli hedef olarak belirlemiştir (The Nation, 2025). Ancak, büyümeye rağmen,

ticaret dengesi büyük ölçüde Türkiye lehine kalmaya devam etmekte, Nijerya'nın imalat ve ihracat yapısındaki yapısal zorlukları vurgulamaktadır. Nijerya hala öncelikle hammadde ihraç etmekte ve Türkiye'den işlenmiş mallar ithal etmektedir, bu da bu ekonomik ilişkinin gerçekten çeşitlendirilmiş kalkınmayı mı teşvik ettiğini yoksa mevcut dengesizlikleri mi pekiştirdiğini sorgulatmaktadır.

Savunma ve güvenlik işbirliği, Ankara'nın Nijerya'ya insansız hava araçları (İHA'lar), zırhlı personel taşıyıcıları ve taktik eğitim sağlaması, stratejik güvenlik işbirliğine doğru önemli bir kaymaya işaret etmektedir. Bu gelişmeler, Türkiye'nin Afrika'da bir savunma teknolojisi ihracatçısı olma yönündeki daha geniş hedefiyle uyumludur (Kurç, 2024). Türkiye'nin askeri ihracata yönelik "şartsız" yaklaşımı, sıklıkla siyasi ve etik koşullar dayatan Batılı tedarikçilerin aksine, Nijerya'nın engelsiz tedarik arayışıyla rezonans kuran önemli bir rekabet avantajı sunmaktadır. Ancak, bazı akademik değerlendirmeler, Türkiye'nin güvenlik yardımının şeffaflıktan ve uzun vadeli kurumsal yerleşmeden yoksun olduğunu savunmaktadır. Örneğin, Donelli (2021) ve Aydın-Düzgüt ve Balta (2022), Türkiye'nin Afrika'daki güvenlik politikalarının kısa vadeli kazanımlara odaklandığını, kalıcı kurumsal yapılar inşa etmeye yetersiz yatırım yaptığını savunmaktadır. Bu tür eleştiriler, Türkiye'nin Afrika'daki savunma diplomasisi yaklaşımının sürdürülebilirliğini sorgulayan daha geniş tartışmaların bir parçası olarak değerlendirilmelidir.

Eğitim ve kültürel diplomasi perspektifinden, Türkiye'nin yumuşak güç cephaneliği Türkiye Bursları, Maarif Vakfı ve Yunus Emre Enstitüsü'nü içermektedir. Binlerce Nijeryalı öğrenci Türk burslarından faydalanmakta ve Türkçe dil okulları kültürel köprüler görevi görmektedir. Ancak, Djamarca (2017) gibi araştırmacılar, bu programların genellikle şehirli elitlere ulaştığını ve kırsal alanlara nüfuz edemediğini, bu da daha geniş sosyal etkilerini sınırladığını belirtmektedir. Ayrıca, bazı eğitim programlarının ideolojik çerçevesi, özellikle 2016 sonrası Gülen ağı tasfiyesiyle bağlantılı olanlar, Nijerya'da tartışmalı olabilir.

Diğer Sektörler (Ticaret, Enerji, İnsani Yardım): Bu tez, diğer sektörlerin önemini kabul etmekle birlikte, bunları temel teorik argümanlar için destekleyici kanıt olarak entegre edecektir. İkili ticaret büyüyor olsa da, ticaret dengesi büyük ölçüde Türkiye lehine kalmaya devam etmekte, Nijerya'nın ihracat yapısındaki yapısal zorlukları vurgulamaktadır. "Ortaklık" ve ekonomik dengesizlik arasındaki bu gerilim, postkolonyal analizin kilit bir unsurudur. İnsani diplomasi bağlamında, TİKA ve Türk Kızılayı

aracılığıyla başlatılan Türkiye'nin insani yardım girişimleri genellikle iyi karşılanmış, ancak proaktif olmaktan ziyade tepkisel olduğu ve Nijerya sivil toplumu ile yeterli koordinasyondan yoksun olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.

2.2.4 Afrika Algıları ve Bilimsel Boşluklar

Türkiye-Afrika ilişkileri üzerine mevcut literatür, orantısız bir şekilde Batılı yazarlar tarafından yazılmaya devam etmekte ve sıklıkla Afrika devletlerini pasif alıcılar olarak görmektedir. Odoom ve Andrews (2017) gibi Afrosentrik akademisyenler, diplomatik sonuçları şekillendirmede Afrika aktörlüğünü öne çıkararak bu anlatıya meydan okumakta, Uluslararası İlişkiler (UI) teorisi içinde Afrika entelektüel geleneklerini ve karar alma rasyonellerini dahil etmek için epistemik bir dengeyi savunmaktadır. Yumuşak güç gibi kavramların "Afrikalılaştırılması" çağrısı, önceden belirlenmiş Batı metodolojilerinin ötesine geçme ihtiyacının altını çizmektedir.

Türkiye'nin Nijerya'daki varlığı karışık tepkilerle karşılanmıştır. Bu çalışma için yapılan görüşmeler, hükümet aktörlerinin Türkiye'yi esnek ve müdahaleci olmayan bir ortak olarak görme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, akademik ve sivil toplum sesleri, uzun vadeli bir stratejinin eksikliği, imzalanan anlaşmaların zayıf takibi ve Türk programlarının yetersiz yerelleştirilmesi konusunda endişelerini dile getirmektedir. Resmi diplomatik söylem ile akademik/sivil toplum eleştirileri arasındaki bu ayrışma, Türk dış politikasının karmaşık ve çok katmanlı bir şekilde karşılandığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın ele aldığı boşluk, ampirik saha verilerini teori ile birleştiren, Nijerya odaklı derinlemesine literatür eksikliğidir. Konuyla ilgili mevcut çalışmaların çoğu tanımlayıcıdır ve analitik derinlikten yoksundur. Seçici görüşmeleri, belge analizini ve Afrosentrik UI teorisini entegre ederek, bu araştırma, Türkiye-Nijerya ilişkilerine daha nüanslı ve ampirik temelli bir analiz sunarak yeni bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

2.3 Teorik Çerçeve

Türkiye'nin Nijerya'ya yönelik dış politikasının analizi, ilişkinin hem fıkırsel hem de maddi itici güçlerini yakalayabilen bir çerçeve gerektirmektedir. Bu çalışma, üç ana teorik mercekle tarafından yönlendirilmektedir: **Yumuşak Güç, Neorealizm ve**

Postkolonyal Uluslararası İlişkiler (Uİ). Bu kombinasyon, tekil bir teoriden daha tutarlı ve sağlam bir çerçeve sağlayan hibrit bir analitik model oluşturmaktadır.

2.3.1 Yumuşak Güç Kavramı

Joseph Nye'in yumuşak güç kavramı, devletlerin kültür, siyasi değerler ve dış politika aracılığıyla zorlamak yerine işbirliği yapma yeteneğini ifade etmektedir (Qiang, 2025). Türkiye'nin eğitim, din, insani yardım ve kültür gibi yumuşak güç araçlarını kullanması, Afrika stratejisinin merkezinde yer almaktadır (Nye, 2004). Ancak, Nye'in orijinal formülasyonunda ima edilen liberal-demokratik varsayımların aksine, Türkiye'nin modeli belirgin bir şekilde devlet liderliğinde ve dini motivasyonludur. Diyanet ve Maarif Vakfı gibi kurumlar aracılığıyla Türkiye, Kuzey Nijerya'nın dini demografisiyle rezonans kuran Sünni İslami bir ahlaki teşvik etmektedir (Sıradağ, 2022).

Bu yumuşak güç projeksiyonu tartışmasız değildir. Eleştirmenler, Ankara'nın araçlarının genellikle yukarıdan aşağıya olduğunu ve Nijerya'daki rakip İslami ideolojilerden dirençle karşılaştığını belirtmektedir (Donelli, 2021; Aydın-Düzgit & Balta, 2022). Ayrıca, kültürel yakınlığa yapılan vurgu, bazen laik ve çok inançlı seçmenleri marjinalleştirmekte, Türkiye'nin yumuşak gücünün evrensel çekiciliğini sınırlamaktadır (Sıradağ, 2022). Ampirik kanıtlar, Türkiye'nin devlet liderliğindeki, dini bilgilendirilmiş yumuşak gücünün Nijerya'da evrensel olarak kabul edilmediğini, "kurumsal saygı" ve yerelleştirilmiş yaklaşımlar çağrılarının Nye'in orijinal kavramına eleştirel bir boyut kattığını göstermektedir.

2.3.2 Neorealizm

Uİ disiplininin yapısal bir teorisi olan Neorealizm, anarşik uluslararası sistemin ve maddi gücün dağılımının devlet davranışları üzerindeki etkisini vurgulamaktadır (Waltz, 1979). Devletlerin hayatta kalmalarına ve güvenliklerine öncelik verdiğini, bunun da kendine yardım stratejilerine ve göreceli güçlerini maksimize etme çabalarına yol açtığını savunmaktadır. Türkiye'nin dış politikası, özellikle 2016'daki başarısız darbe girişiminden sonra, ulusal güvenliğe ve uluslararası sistem içindeki stratejik konumunu güçlendirmeye odaklanarak neorealist bir mercekle aracılığıyla yorumlanmıştır. Bu teorik

perspektif, Türkiye'nin savunma ihracatını ve askeri işbirliğini, güç yeteneklerini ve Afrika'daki, Nijerya da dahil olmak üzere etkisini genişletmenin bir aracı olarak neden sürdürdüğünü açıklamaya yardımcı olmaktadır. Yumuşak güç, Türkiye'nin nasıl etki yarattığını ve hangi rolleri aradığını açıklarken, neorealizm, anarşik bir sistemde güvenlik ve güç arayışının altında yatan motivasyonu anlamaya yardımcı olmaktadır. 2016 sonrası Türkiye'nin dış politikasının, iç siyasi mücadeleler tarafından yönlendirilen güvenlikleştirilmesi, gücün ve güvenliğin neorealist bir açıklamasıyla tutarlıdır. Türkiye'nin 2016 sonrası yoğunlaştırılmış savunma işbirliği ve silah satışlarına ilişkin ampirik bulgular, bu yorumu güçlü bir şekilde desteklemekte, maddi çıkarların ve güvenlik endişelerinin Türkiye'nin Nijerya ile ilişkilerini şekillendirmede önemli bir rol oynadığını göstermekte ve yumuşak güç projeksiyonlarını tamamlamaktadır. Bu, Türkiye'nin iddialı dış politikası için hayati bir yapısal açıklama sağlamaktadır.

2.3.3 Postkolonyal Uluslararası İlişkiler

Postkolonyal Uİ, Avrupa merkezli paradigmaların egemenliğini eleştirmekte ve tarihsel olarak marjinalleştirilmiş olanların seslerini öne çıkarmaktadır. Türkiye'nin Afrika politikası, sıklıkla paylaşılan anti-kolonyal deneyimlere dayanarak, Batı sonrası olarak çerçevelenmektedir. Ancak, eleştirmenler, Batı dışı olmanın doğası gereği neo-empyral eğilimleri dışlamadığını belirtmektedir (Mvulane-Moloi, 2012).

Bu nedenle, Türkiye'nin Nijerya'daki angajmanı sadece Batı modelleriyle karşılaştırılarak değil, aynı zamanda kendi koşullarıyla da değerlendirilmeli, kimin seslerinin dahil edildiği, kimin çıkarlarının önceliklendirildiği ve gücün nasıl dolaştığı değerlendirilmelidir. Postkolonyal Uİ, bu eleştirel sorgulamayı mümkün kılmakta, çalışmanın Türkiye'nin dekolonyal anlatısını olduğu gibi kabul etmemesini, ancak angajmanın Nijerya'yı gerçekten güçlendirip güçlendirmedeğini veya istemeden yeni bağımlılık biçimleri yaratıp yaratmadığını titizlikle analiz etmesini sağlamaktadır. Çalışma, Nijerya'nın bir aktör olarak rolüne dair ampirik kanıtlar sunarak, Afrika devletlerinin pasif alıcılar değil, proaktif aktörler olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.1: Temel Teorik Çerçeveler ve Türkiye-Nijerya İlişkilerine Uygulamaları

Teori	Temel İlkeler	Türkiye'nin Politikasına Uygulama	Nijerya'nın Yanıtına Başvuru	Önemli Tartışmalar/Eleştiriler
Yumuşak Güç Kavramı (Nye)	Kültür, politik değerler, dış politika	İyi niyet ve etki oluşturmak için devlet öncülüğünde,	Seçici itiraz; yerelleşme ve "kurumsal saygı" talebi;	Yukarıdan aşağıya olabilir, taban ortaklıklarından yoksun olabilir, laik seçmenleri marjinalleştirebilir ve rakip ideolojiler tarafından itiraz edilebilir.
	aracılığıyla çekim ve iş birliği yapma yeteneği.	dini olarak gömülü yumuşak güç (eğitim, insani yardım, kültür kurumları).	ideolojik çerçeveleme üzerine çekişme.	
	Avrupa merkezci paradigmaları	Afrika politikasını, paylaşılan sömürgecilik karşıtı deneyimlere dayanan Batı sonrası olarak çerçeveler.	Dış politika ajansı ve stratejik özerklik ileri sürer; retorikten bağımsız olarak neo-bağımlılıktan kaçınmaya çalışır.	Batılı olmamak, neo-empyeryal eğilimleri engellemez; Küresel Güney ortakları arasında bile güç dinamiklerinin eleştirel bir şekilde sorgulanmasını talep ediyor.
Postkolonyal Uluslararası İlişkiler	eleştirir; marjinal sesleri ön plana çıkarır; Güç dolaşımını inceler.			
Neo-Realizm	Anarşik sistem ve maddi güç dağılımı üzerinde durur; Devletler beka ve güvenliği ön planda tutarlar.	Türkiye'nin iddialı dış politikasını, özellikle 2016 sonrası güvenlikleştirmeyi ve gücünü/etkisini artırmak için savunma ihracatı arayışını açıklar.	Türkiye'nin "koşulsuz" yaklaşımından yararlanarak acil güvenlik ihtiyaçları ve ortakların çeşitlendirilmesi için angaje olur.	Maddi güce odaklanır, normatif değişimleri veya kimlik odaklı diplomasiyi gözden kaçırabilir; devletlerin neden güç aradıklarını açıklayabilir, ancak nasıletki yansıttıklarını daha az açıklayabilir.

Kaynaklar: (Erşan, 2017), (Oğuzlu & Han, 2023), (The Arab Weekly, 2025)

2.4 Sonuç

Bu bölüm, Türkiye-Afrika ve daha spesifik olarak Türkiye-Nijerya ilişkilerinin entelektüel manzarasını haritalamakta, sektörel başarıları ve eksiklikleri belirlemekte ve Afrika algılarını değerlendirmektedir. Bölüm, Nijerya'nın stratejik bir ortak olarak akademik olarak ihmal edilmesini vurgulamakta ve Türkiye-Nijerya ilişkilerini analiz etmek için sağlam, teori temelli bir mercek geliştirerek yanıt vermektedir. Benimsenen teorik çerçeve (Yumuşak Güç, Neorealizm ve Postkolonyal Uluslararası İlişkiler), hem yapısal güçleri hem de yerel aktörlüğü yakalayan bir analize izin vermektedir. Bölüm, tek, indirgemeci bir teoriye güvenmek yerine karmaşıklığı yakalamak için tasarlanmış olan bu teorik çerçevenin bütünleştirici doğasını vurgulayarak literatür taramasını sonuçlandırmaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin hibrit dış politika modelinin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamakta ve hem makro düzeydeki itici güçleri hem de mikro düzeydeki tepkileri kabul etmektedir. Nihayetinde, bu bölüm, takip eden ampirik ve tematik tartışmaların temelini atmaktadır.

BÖLÜM III

TÜRKİYE-NİJERYA İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL VE STRATEJİK BAĞLAMI

3.1 Giriş ve Arka Plan

Batı Afrika'da bulunan Nijerya, zengin sömürge öncesi uygarlıklar, İngiliz sömürgeleştirilmesi ve zorlu bir bağımsızlık sonrası gidişat ile işaretlenmiş uzun ve karmaşık bir tarihe sahiptir. Sömürge yönetiminden önce, bölge güçlü krallıklar ve emirliklerden oluşan bir mozaikti. Kuzeyde, Bornu Krallığı, Kano ve Sokoto Halifeliği gibi büyük İslam devletleri gelişirken, güneybatıda etkili Yoruba bölgeleri olan Oyo İmparatorluğu; güney ve güneydoğu, merkezi olmayan şehir devletleri ve topluluklar halinde organize edilmişti (MFA Nijeria, 2017).

İngiliz etkisi 19. yüzyılda, başlangıçta köle ticaretini kaldırma çabaları ve daha sonra Nijer ve Benue nehirleri boyunca ticari çıkarlar tarafından yönlendirilerek büyüdü (Nwachukwu, 1988). 1903 yılına gelindiğinde, İngilizlerin bölgeyi fethi esasen tamamlanmıştı ve sömürge otoriteleri 1914 yılında Kuzey ve Güney himayelerini birleştirerek tek bir Nijerya varlığını oluşturdular (Nwachukwu, 1988). İngiliz yönetimi Nijerya toplumunu değiştirdi: Batı eğitimi yayılırken yerli kurumlar zayıfladı ve Hristiyanlık, geleneksel inançların yerini alarak kök saldı (Olukoya, 2012; Obayiuwana, 2009). Nijerya, 1960 yılında bağımsızlığını kazandı ve muazzam çeşitliliğinden ulusal birliği sağlamada zorluklarla karşı karşıya kalan bir federal cumhuriyet olarak ortaya çıktı (MFA Nijeria, 2017).

Jeopolitik olarak, Nijerya'nın konumu ve demografisi önemli stratejik ağırlık sağlamaktadır. Ülke, Benin, Kamerun, Çad, Nijer ve petrol zengini Gine Körfezi ile komşudur. Ocak 2025 itibarıyla, Nijerya, dünya nüfusunun yaklaşık %2,87'sini oluşturan 235 milyondan fazla insana ev sahipliği yapıyordu (Intelpoint, 2025). Afrika'nın en kalabalık ülkesi ve bölgesel bir güç merkezidir. Ekonomik olarak, Nijerya karma bir ekonomiye sahiptir ve genellikle GSYİH açısından Afrika'nın en büyüğü olarak kabul edilir. 2021'de Nijerya'nın GSYİH'si 430 milyar dolar olarak tahmin edilirken, 2025 başlarında yeniden temellendirilen rakamlar GSYİH'yi 372,8 trilyon ₦ (≈244 milyar \$)

olarak belirledi (Reuters, 2025; World Bank, 2022). Nijerya'nın petrol ve gaz rezervleri, tarımsal tabanı ve girişimci nüfusu, ekonomik potansiyelini desteklemektedir. GSYİH büyümesi 2025 başlarında yıllık bazda %3.13'e ulaşmıştır (Reuters, 2025).

Türkiye-Nijerya ilişkilerini incelemeden önce, Türkiye'nin daha geniş Afrika politikasını anlamak önemlidir. Bu politika değişimi, birkaç on yıl boyunca kurumsallaştırılmıştır. Afrika'ya Açılım için ilk Eylem Planı, diplomatik misyonları, üst düzey ziyaretleri, ticareti ve kalkınma işbirliğini artırmak için 1998'de kabul edilmiştir (Bacchi, 2015). Ancak, 1999 Marmara depremi ve 2000-2001 mali krizi de dahil olmak üzere iç krizler nedeniyle uygulama geride kalmıştır (Bacchi, 2015).

Ankara tarafından Afrika Yılı ilan edilen 2005 yılında bir dönüm noktası yaşanmıştır. O yıl, Türkiye Afrika Birliği'nde (AU) gözlemci statüsü kazanmış ve 2008 yılına kadar Afrika'nın stratejik bir ortağı olarak belirlenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022). İlk Türkiye-Afrika Zirvesi 2008'de İstanbul'da, ardından 2014'te (Malabo) ve 2021'de (İstanbul) zirveler düzenlenmiştir. Afrika'daki Türk büyükelçiliklerinin sayısı 2002'de 12 iken 2022'de 44'e yükselmiştir. Afrika ülkeleri de Türkiye'deki varlıklarını 10 büyükelçilikten 38'e çıkarmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022).

İnsani diplomasi, Türkiye'nin Afrika angajmanının merkezi haline gelmiştir, bu Somali modelinde görülmektedir. 2011 yılında, dönemin Başbakanı Erdoğan, kıtlıkla mücadele eden Somali'yi ziyaret etmiş, bir dizi insani, altyapısal ve eğitim projesini başlatmıştır (Heritage Institute, 2021; Middle East Institute, 2020). Somali, yumuşak gücü güvenlik çıkarları ve kalkınma yardımıyla harmanlayan Türk insani diplomasinin vitrini haline gelmiştir.

Bu daha geniş bağlamda, Nijerya, Türkiye'nin kilit Afrika ortaklarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Temmuz 2010'da, dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Nijerya'ya devlet ziyareti gerçekleştirmiş, bunu 2011'de Cumhurbaşkanı Jonathan'ın Türkiye'ye karşı ziyareti izlemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022b). Nijerya, 2005 "Afrika Yılı" sırasında Türkiye'nin Afrika angajmanının lokomotifleri olarak vurgulanmıştır (YTB, 2021). Erdoğan, Nijerya'yı "stratejik ortak" olarak adlandırmış ve iki ulus o zamandan beri ticaret, güvenlik, eğitim ve altyapı alanlarında işbirliğini genişletmiştir.

2020 yılına gelindiğinde, Nijerya, Sahra Altı Afrika'da 754 milyon dolarlık ikili ticaret hacmiyle Türkiye'nin en büyük ticaret ortağıydı (Daily Sabah, 2022). Türk firmaları Nijerya'da inşaat, enerji (özellikle LNG ithalatı) ve altyapı alanlarına yatırım yapmıştır (Al Jazeera, 2021). Türkiye'nin kültürel ve yumuşak güç araçları, Maarif Vakfı, Yunus Emre Enstitüsü ve Türk devlet medyası faaliyetleri aracılığıyla görünür durumdadır (YTB, 2021). Son yıllarda Nijerya, Türk dronları da satın almış ve her iki ülke de savunma anlaşmaları imzalamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022b).

Bu tarihsel ve stratejik gidişat, Türkiye-Nijerya ilişkilerini 2016'dan 2024'e kadar analiz etmek için zemin hazırlamaktadır. Bir sonraki bölüm, üst düzey ziyaretleri, diplomatik angajmanları, ticaret rakamlarını ve güvenlik anlaşmalarını inceleyecektir. İkili ilişkiyi şekillendiren motivasyonları, tepkileri ve yapısal faktörleri analiz etmek için yumuşak güç, neorealizm ve postkolonyal uluslararası ilişkiler teorisini kullanmaktadır.

3.2 Üst Düzey Etkileşimler ve Zaman Çizelgesi (2016–2024)

2016 – Bir Dönüm Noktası ve Diplomatik Gerginlik: 2016 yılı, Türkiye-Nijerya ilişkilerinde hem momentum hem de türbülansla işaretlenmiştir. Mart 2016'da, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, beş bakanla birlikte Nijerya'yı ziyaret ederek, Ankara'nın ikili bağları derinleştirmeye olan güçlü ilgisini işaret etmiştir (New Age Islam News Bureau, 2021). Ziyaret sırasında, her iki ülke de ticaret, enerji ve savunma alanlarında işbirliğini artırmak için ortak bir iş forumuna ev sahipliği yapmıştır. Bu angajman, Türkiye'nin Afrika stratejisi ve Batı Afrika'daki etkisini genişletme çabalarıyla uyumluydu.

Ancak, Temmuz 2016'daki Türkiye'deki başarısız darbe girişimi, Ankara'nın dış politika duruşunu hızla yeniden şekillendirmiştir. Türk hükümeti, darbeyi organize etmekle suçladığı Fethullah Gülen ile bağlantılı olduğu iddia edilen kurumlara karşı küresel bir tasfiye başlatmıştır (Tepeciklioğlu, 2021). O sırada yaklaşık 17 Türk destekli okula sahip olan Nijerya, Ankara'nın odak noktasına girmiştir. Türkiye, Nijerya hükümetine bu "Gülenist" kurumları kapatması veya devlet destekli Maarif Vakfı'na devretmesi yönünde çağrıda bulunmuştur (Turhan, 2021).

Tırmanan Gerilimler ve Diplomatik Sürtüşmeler: Türkiye'nin talebi gerginliği tetiklemiştir. Nijeryalı yetkililer, yerel istihdam ve hizmet sağlayan eğitim kurumlarını bozmakta tereddütlüydüler. Abuja'dan algılanan yavaş tepki, Türk yetkilileri hayal kırıklığına uğratmış ve karşılıklı güvensizliğe yol açmıştır. Raporlar, Türkiye'nin Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen bazı Nijerya vatandaşlarını bile sınır dışı ettiğini, bunun Nijeryalı yetkililer tarafından ikili güvenin ihlali olarak yorumlandığını göstermektedir.

İkili İlişkilerdeki En Düşük Nokta: 2016'nın sonlarına doğru, bu kriz, iki ulus arasındaki yakın tarihin en şiddetli diplomatik kopuşuna neden olmuştur. Ankara'nın "kardeşlik" söylemini kullanmasına rağmen, zorlayıcı yaklaşımı, gelişmekte olan ortaklığı germiştir. Bir gözlemci, ikili "romantizmin" "en düşük noktasına" ulaştığını belirtmiş, bu stratejik ittifakın kırılma anı ve iki ülke arasındaki beklentilerdeki önemli boşluğu vurgulamıştır (Turhan, 2021; Tepeciklioğlu, 2021).

2017 – Onarım ve Yeniden Angajman: 2016 darbe girişiminden sonra ortaya çıkan sürtüşmeye rağmen, her iki hükümet de işbirliğinin değerini kabul etti ve ilişkileri tekrar yoluna koymak için çalıştı. Cumhurbaşkanı Buhari, on yıllardır Nijeryalı bir cumhurbaşkanının Türkiye'ye yaptığı ilk ziyaret olan önemli bir resmi ziyarette bulundu. Buhari'nin heyeti, Dışişleri, Savunma, Eğitim, Ticaret/Sanayi Bakanları ve diğer üst düzey yetkilileri içeriyordu ve Nijerya'nın geniş işbirliğine olan bağlılığının altını çiziyordu. Ziyaret sırasında Buhari ve Erdoğan güvenlik (özellikle Nijerya'nın Boko Haram isyanına karşı mücadelesi), ekonomik ortaklıklar ve Nijerya'daki Türk okullarının kaderini görüştüler. Zamanlama, Türkiye'nin Buhari'nin de katıldığı 9. D-8 Zirvesi'ne İstanbul'da ev sahipliği yapmasıyla aynı zamana denk geldi. İki lider, Ankara'daki ikili görüşmeleri sırasında ilişkileri sıfırlamayı amaçladılar ve bir dizi bekleyen anlaşmayı sonuçlandırma konusunda anlaştılar. Özellikle, savunma eğitimi ve istihbarat paylaşımının yanı sıra, Nijerya'ya terörle mücadelesinde yardımcı olmak için ticaret ve yatırım teşviklerini tartıştılar. Gülen Okulu ile ilgili çarpıcı bir gelişme kamuoyuna açıklanmasa da, diplomatik bir anlayışa varıldığı açıktı: Nijerya, Türk hükümetinin eğitim vakfının (Maarif) okulların kontrolünü kademeli olarak almasına izin verecek, ani kapatmalar olmadan Nijeryalı öğrencilerin eğitiminde aksaklığı en aza indirecek ve Türkiye'nin güvenlik endişelerini giderecekti. Bu zımni anlaşma, daha önceki gerilimlerin

giderilmesine yardımcı oldu. 2017'nin sonunda, ilişki çok daha sağlam bir zemine oturdu ve ortak stratejik çıkarlarla güçlendi.

2018–2020 – İstikrarlı Büyüme: Takip eden yıllarda, Türkiye ve Nijerya, üst düzey devlet ziyaretleri olmasa da, çeşitli sektörlerde bağlarını istikrarlı bir şekilde genişletti. Her iki ülke de 2016-2017'de varılan anlaşmaları uygulamak için adımlar attı. Türkiye'nin Maarif Vakfı, 2018 yılına kadar Nijerya'da bir varlık oluşturdu ve Gülen'e bağlı okulları devralmayı ve Türk büyükelçisine göre, "bu okulların mülkiyetini üstlenmeyi ancak asla kapatmamayı" amaçladı. Süreç aşamalı olsa da ve bazı hukuki engellerle karşılaşsa da, birçok Nijerya-Türk okulu sonunda yeniden markalaştı ("Nijerya Lale Uluslararası Kolejleri" gibi isimler benimsedi) ve Maarif'in ağıyla uyum sağladı. Bu hamle, Gülen hareketinin Gülen'e bağlılığı konusundaki Türkiye'nin güvenlik endişelerini giderirken, okulların Nijeryalı öğrenciler için faaliyet göstermeye devam etmesine izin verdi. Bu arada, ticaret ve yatırım bağları olumlu eğilimler gösterdi. 2019 yılına gelindiğinde, ikili ticaret hacmi yaklaşık 725 milyon dolara ulaştı. Türkiye, Nijerya'ya makine, tekstil ve imalat ürünleri ihraç etti ve Nijerya ham petrolü ve sıvılaştırılmış doğal gaz ithal etti. Gerçekten de Türkiye, 1990'lı yılların sonlarından beri Nijerya LNG'nin uzun süreli bir müşterisi olmuştur—2014 yılına kadar Nijerya LNG, Türkiye'nin BOTAS'ına 3.000. Kargosunu teslim etmişti—bu, enerjinin ortaklığın sessizce sağlam bir yönü olduğunu vurgulamaktadır. Ekonomik angajmanı desteklemek için, ülkeler, 2020'de beşinci oturumunu düzenleyen ve enerji, madencilik ve sanayi alanlarında yeni anlaşmalar için planlar hazırlayan ortak bir ekonomik komisyonu yeniden aktive ettiler. Diplomatik olarak, Ankara ve Abuja uluslararası alanda sık sık birbirlerini desteklediler; örneğin, Nijerya İİT içinde bazı Türk girişimlerini desteklerken, Türkiye, çok taraflı barış ve güvenlik çabalarında Nijerya'nın önerilerine destek verdi.

2021 – Kapsamlı Stratejik Ortaklık: İki ülke arasındaki ilişki, 2021'de bir dizi üst düzey taahhülle gerçekten ileriye sıçradı. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Ekim 2021'de, Nijerya'yı (19-20 Ekim 2021) kilit bir durak olarak içeren yeni bir Afrika turuna çıktı. Bu ziyaret son derece verimliydi: Türkiye ve Nijerya, kritik sektörlerde sekiz büyük Mutabakat Zaptı (MoU) imzaladı. Abuja'da Erdoğan'ı ağırlayan Cumhurbaşkanı Buhari'ye göre, bu MoU'lar "Enerji, Savunma Sanayileri, Madencilik ve Hidrokarbonlar ve diğerleri dahil olmak üzere bir dizi kilit sektörü" kapsıyordu. Anlaşmalar, toplamın önemli bir bölümünü kapsıyordu ve her iki taraf da bunları derhal uygulama konusunda anlaştılar (Nathaniel,

2021). Resmi açıklamalar sekiz anlaşmanın tamamını detaylı olarak listelemese de, raporlar, petrol ve gaz arama, yenilenebilir enerji geliştirme, madencilik işbirliği, askeri eğitim ve teknoloji paylaşımı ile eğitim ve kültürel değişim gibi alanları kapsadığını gösteriyordu. Ziyaret sırasında Türk tarafı, acil eylemi özellikle vurguladı: "Uygulamanın derhal başlayacağı konusunda anlaştık". Buhari, geçmişteki bürokratik gecikmeler konusundaki karşılıklı sabırsızlığı yansıttı. Anlaşmaların ötesinde, Erdoğan ve Buhari, Türkiye ve Nijerya arasındaki güçlü kişisel ilişkiye ve "sağlam, sıcak ve samimi ikili ilişkiye" dikkat çektiler (Nathaniel, 2021).

Eşi Emine Erdoğan'ın eşlik ettiği Erdoğan, ayrıca Abuja'da yeni bir Türk Kültür Merkezi'nin ve Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) tarafından finanse edilen Wuse'de restore edilmiş bir Devlet Ortaokulu'nun açılışını yaptı. Bu sembolik jestler, Türkiye'nin sert ekonomisinin yanı sıra yumuşak güç yaklaşımının da altını çizdi. İlerlemenin gösterilmesi için ticaret rakamları aktarıldı: COVID-19 pandemisine rağmen, ikili ticaret 2020'de 2 milyar dolara ulaşarak Nijerya'yı Sahra Altı Afrika'daki Türkiye'nin en büyük ticaret ortağı haline getirdi (Politicon, 2021). Erdoğan ve Buhari, "mümkün olan en kısa sürede" 5 milyar dolarlık iddialı yeni bir ticaret hacmi hedefi belirlediler. Türkiye'nin Nijerya'ya gelişmiş savunma ekipmanı sağlama isteği, Nijerya'nın Türk dronlarına ve diğer donanımlara olan ilgisiyle birlikte bu dönemde belirgin hale geldi. Gerçekten de, aylar içinde Nijerya, onlarca Bayraktar TB2 silahlı dronunun (daha sonra detaylandırılacaktır) tedariki için Türkiye ile anlaşmalar imzaladı ve savunma işbirliğinde bir kilometre taşı oldu. Bu gelişme, 2021'deki anlaşmaların somut sonuçlara nasıl dönüşmeye başladığını göstermektedir.

2022–2024 – Konsolidasyon ve Geçiş: 2021 zirvesinin ardından, odak noktası imzalanan Mutabakat Zaptlarının uygulanmasına ve liderlik geçişleri yoluyla ortaklığın sürdürülmesine kaydı. Nijerya'da, 2023 başlarında yapılan genel seçimler, Başkan Bola Tinubu liderliğinde yeni bir yönetime yol açarken, Türkiye'de Cumhurbaşkanı Erdoğan 2023'te yeniden seçildi. Her iki gelişme de ilişkilerde sürekliliği sağladı: Tinubu hükümeti, Türkiye de dahil olmak üzere Nijerya'nın çeşitli uluslararası ortaklıklarını sürdürmeye ilgi gösterdi ve Erdoğan'ın devam eden liderliği, Afrika angajmanının bir öncelik olarak kalmasını sağladı. Ekonomik cephede, iki ülke arasındaki ilişkiler 2022 boyunca mütevazı bir şekilde büyümeye ve çeşitlenmeye devam etti. Türk müteahhitler

Nijerya'daki altyapı projelerini araştırdı, Türk savunma şirketleri aktif olarak ekipman pazarladı ve enerji işbirliği, doğal gaz tedariki ve potansiyel olarak rafineri girişimleri üzerine tartışmalarla ilerledi.

Önceki savunma anlaşmalarının dikkate değer bir sonucu, Nijerya'nın Türk Bayraktar TB2 dronlarını satın almasıydı. 2022'nin sonlarına doğru, Nijerya bir Bayraktar TB2 İHA filosunu (nihayetinde 12'ye genişletme planlarıyla) sipariş etti ve uzman drone operasyon eğitimi için Nijerya Ordusu personelini Türkiye'ye gönderdi. Aralık 2024'te, Nijerya Ordusu, Türkiye'de Bayraktar sistemleri üzerine eğitim almış 46 subay ve askeri resmi olarak "kanatlandırdı" ve isyanla mücadele operasyonlarını güçlendirmek için 43 drone satın alımını onayladı. Türkiye, Nijerya'nın kuzeybatı ve kuzeydoğu bölgelerindeki güvenlik zorluklarını ele almasına yardımcı olan kilit bir savunma tedarikçisi haline gelmiştir.

Bu arada, eğitim işbirliği sayesinde, Türkiye Maarif Vakfı (Maarif Vakfı) Nijerya'da tam olarak faaliyete geçti, daha önce Gülen ile bağlantılı bazı okulları işletmekte ve öğretmen eğitimi sağlamaktaydı. Yunus Emre Kültür Merkezi (2021'de açıldı) aracılığıyla Türkçe dil kursları ve kültürel etkinliklerle kültürel bağlar da büyüdü. 2024 itibarıyla, kaçınılmaz bazı zorluklara rağmen (daha sonra tartışılacaktır), Türkiye-Nijerya ilişkileri, siyasi diyalog, savunma işbirliği, ticaret ve yatırım, eğitim ve kültürel değişim ve uluslararası konularda koordineli pozisyonları kapsayan çok yönlü bir ortaklık olarak nitelendirilebilir. Böylece, 2016'dan 2024'e kadar olan dönem, ikili ilişkileri nispeten düşük profilli bir ilişkiden dinamik bir stratejik ortaklığa dönüştürmüştür.

3.3 Türkiye'nin Nijerya ile İlişkilerinin Stratejik Etkenleri

Türkiye'nin Nijerya ile angajmanı, jeopolitik, ekonomik ve ideolojik motivasyonların birleşimi ile desteklenmektedir. 2016'daki başarısız darbe girişimi, ilişkinin dönüşümünün tek nedeni olmaktan ziyade, zaten mevcut olan, daha derin stratejik eğilimleri hızlandıran katalitik bir olaydı. Bu çok faktörlü açıklama, değişimin nedenselliğine dair daha nüanslı bir anlayış sağlamaktadır.

Gülen Ağı Bir Tetikleyici Olarak: Fethullah Gülen ağına atfedilen Temmuz 2016 darbe girişimi, Türkiye'nin dış politikasına yeni, acil bir boyut kattı. Gülen'e bağlı

kurumları küresel olarak dağıtma kampanyası, en önemli öncelik haline geldi ve ağın bir dizi seçkin okul aracılığıyla Nijerya'da güçlü bir varlığı olduğu için, Ankara'nın Abuja'ya ulaşımı artık sadece Afrika politikasının genel bir parçası olmaktan çıktı; doğrudan bir güvenlik zorunluluğu haline geldi. Bu olay, ilişkileri öncelikle ekonomik ve kültürel olmaktan çıkarıp önemli bir güvenlik boyutunu içerecek şekilde dönüştürdü, bu da iç siyasi krizlerin dış politika önceliklerini doğrudan nasıl etkileyebileceğini gösterdi.

Jeopolitik Konumlandırma (Neo-realist Hesaplamalar): Neorealist bir perspektiften, Türkiye'nin Nijerya'ya yönelik stratejisi, güç hesaplamaları ve Türkiye'nin çok kutuplu bir dünyada etkisini artırma arzusu tarafından yönlendirilmektedir. Genellikle "Afrika'nın Devi" olarak anılan Nijerya, Afrika'nın en büyük nüfusuna sahiptir ve Batı Afrika'da bölgesel bir güçtür. Nijerya'yı yakın bir ortak olarak kazanmak, Türkiye'nin Afrika'daki ve dünyadaki konumunu güçlendirecektir. Çin ve Hindistan gibi rakiplerin Afrika'da önemli ilerlemeler kaydettiğini kabul eden Türk politika yapıcılar, Türkiye'nin kıtadaki bu büyük güç rekabetinde geride kalmasını istememektedir. Nijerya ile bağlarını güçlendirerek, Türkiye, diğer güçlerin etkisini dengeleyebilecek ve Türk etkisini Sahra Altı Afrika'ya yansıtabilecek Batı Afrika'da bir dayanak aramaktadır. Ayrıca, Nijerya'nın sesi, Afrika Birliği müzakerelerinde ve küresel forumlarda (örneğin, BM Güvenlik Konseyi'nde geçici bir adaydır ve ECOWAS'ın lideridir) önemli bir ağırlık taşımaktadır. Nijerya ile işbirliği, Türkiye'nin uluslararası siyasetteki pozisyonlarına destek toplamasına yardımcı olmaktadır. Nijerya'nın çok taraflı ortamlarda Türkiye'nin güvenlik endişelerine sempati duyması bunun önemli bir örneğidir.

Neorealizm, Türkiye'nin güvenlik çıkarlarının da altını çizmektedir: her iki ülke de terör tehditleriyle karşı karşıyadır ve terörle mücadelede işbirliği yaparak, Türkiye sadece Nijerya'ya (Boko Haram/ISWAP'a karşı) yardım etmekle kalmaz, aynı zamanda küresel cihatçılıkla mücadelede ve Gülenist Terör Örgütü (FETÖ) ağını Afrika'da izole etmede de bir müttefik kazanır. Türkiye'nin Batılı ittifaklarıyla ilişkilerinin 2016'dan sonra kötüleşmesinin ardından, Ankara, bazı analistlerin "stratejik özerklik" dediği şeyi sürdürmüş ve yeni güvenlik ortakları aramıştır: Nijerya, önemli askeri ve bölgesel etkisiyle, Türkiye'nin NATO'nun ötesinde ortaklıkları çeşitlendirme stratejisine çok uygun bir ülkedir. Bu nedenle, jeopolitik düzeyde, Nijerya ile angajman, rekabetçi bir uluslararası ortamda dengeleme ve etkiyi genişletme ile ilgilidir.

Ekonomik Çıkarlar: Ekonomik fırsatlar, Türkiye'nin Nijerya ile artan ilişkilerinin birincil itici gücüdür. Nijerya, Türk ihracatları için büyük bir pazar, değerli bir hammadde kaynağı ve potansiyel bir yatırım yolu sunmaktadır. İhracata dayalı büyümeyi önceliklendiren Türkiye ekonomisi, Nijerya'yı tekstil ve ev aletlerinden makine ve savunma ürünlerine kadar Türk malları için yüksek potansiyelli bir hedef olarak görmektedir. Gerçekten de, mevcut ticaret verileri tamamlayıcı bir tabloyu ortaya koymaktadır: Türkiye, Nijerya'dan petrol, sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ve tarım ürünleri ithal ederken, Nijerya, Türkiye'den tekstil, halı, tarım makineleri ve tıbbi malzeme ithal etmektedir (Donald, 2022). Bu ticaret yapısı, Türkiye'nin daha yüksek katma değerli malları ihraç etmesine ve ihtiyaç duyulan enerji kaynaklarını ithal etmesine izin vererek ekonomik çıkarlarıyla uyum sağlamaktadır (Dahir, 2021; Tepeciklioğlu, 2017). Nijerya'nın büyük nüfusu (200 milyondan fazla) burayı çekici bir pazar haline getirmekte ve Türk işletmeleri Nijerya'yı Batı Afrika'ya açılan bir kapı olarak görmektedir.

2016'dan beri, Türk şirketleri Nijerya'daki faaliyetlerini hızlandırdı: inşaat şirketleri altyapı projeleri için teklifler sundu, enerji şirketleri enerji üretimi anlaşmalarını araştırdı ve Türkiye'nin savunma sanayii, silahlı dronlar ve taktik araçlar için Nijerya'da istekli bir müşteri buldu.

Dini ve Kültürel Diplomasi (Yumuşak Güç Araçları): Kültürel yakınlık ve dini bağlar, Türkiye'nin Nijerya ile ilişkilerinde yumuşak güç kaldıraçları sağlamıştır. Nijerya nüfusunun neredeyse yarısı Müslüman'dır ve Nijerya, 1980'lerden beri İİT üyesidir; paylaşılan bir İslami kimlik, anlayış için bir temel sağlamıştır. Türk liderler, Nijerya'ya ulaşmak için zaman zaman Müslüman dayanışmasına başvurmuşlardır, ancak Nijerya'nın laik hükümeti ve dini çeşitliliği göz önüne alındığında bu dikkatli bir şekilde yapılmıştır.

Kültürel olarak, Türkiye, Yunus Emre Enstitüsü ve Diyanet (Din İşleri Başkanlığı) gibi kurumları iyi niyet inşa etmek için kullanmaktadır. 2021 yılında Türkiye, Türkçe dilini ve kültürünü tanıtmak için Abuja'da bir kültür merkezi açtı. Türk devlet medyası ve bursları da yumuşak güç araçlarıdır: 1992'den beri Türkiye, Nijeryalı öğrencilere Türkiye'de lisans veya lisansüstü eğitim almaları için burs sağlamış ve Türkiye'ye aşina olan Nijeryalılardan oluşan bir mezun ağı oluşturmuştur.

Kültürel diplomasinin kilit bir unsuru, eski Gülenist okulların devralınmasından öteye geçerek kaliteli, laik eğitim sağlamayı amaçlayan Maarif Vakfı aracılığıyla Türkiye'nin eğitim işbirliği olmuştur. Maarif, 2024 yılına kadar Nijerya'da okullar işletmekteydi ve hatta Abuja'da yeni, Türk destekli bir üniversite kampüsü açmayı düşünüyordu. Bu eğitim ve kültürel girişimler ikili bir amaca hizmet etmektedir: gönülleri kazanmak (yumuşak güç) ve FETÖ'nün etkisini kendi resmi kanalları aracılığıyla değiştirmeyi amaçlamak. Dini diplomasi yönü ince ama mevcuttur.

Türkiye'nin dostluk jesti olarak büyük camiler inşa ettiği bazı Afrika ülkelerinin (Somali, Gana, Cibuti) aksine (Cannon, 2017), bu tür projeler Nijerya'da daha az belirgindir; kısmen Nijerya İslami kurumları köklü olduğu ve Nijeryalı Müslümanların çok sayıda yerel dini otoriteye sahip olduğu için. Ancak, Türkiye bazı dini girişimleri desteklemiştir; örneğin, Türkiye'nin Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an eğitimi ve imam eğitimi konusunda Nijerya ile angajman kurmuş ve Türk STK'lar, Ramazan ve Kurban Bayramı kutlamaları sırasında Müslüman çoğunluklu Kuzey Nijerya'da yardım sağlamıştır. Türkiye'nin Batı Afrika'daki belki de en dikkat çekici kültürel/dini projesi, 2021'de açılan, Türk vakfı ve Diyanet tarafından finanse edilen 10 milyon dolarlık bir kompleks olan Gana Ulusal Camii'dir—bu, Türkiye'nin Gana'daki dini yumuşak güç kullanımının bir örneğidir ve fırsatlar izin verdiğinde Nijerya'da da gerçekleştirilebilir.

Genel olarak, Türkiye'nin, Joseph Nye'nin yumuşak güç kavramıyla tutarlı olan yumuşak güç stratejisi, kültürel değişim, eğitim, insani yardım (örneğin, afet yardımı veya tıbbi yardım) ve kardeşlik anlatısı aracılığıyla Türkiye'yi Nijeryalılar için çekici kılmayı amaçlamaktadır. Bu çabalar, ilişkinin daha zorlu yönlerini tamamlamakta ve kalıcı etkinin sadece devletler arası anlaşmalardan değil, halkın iyi niyetini kazanmaktan geldiği fikrine dayanmaktadır.

Postkolonyal UI, Türkiye'nin Nijerya ile ilişkilerinin fikrîsel temellerini anlamak için uygun çerçeveler sunmaktadır. Türkiye, Afrika ülkelerine yönelik kendini hayırsever ve eşit bir ortak olarak aktif bir şekilde şekillendirmiştir; bu, tahakküm yerine karşılıklı saygı ve dayanışma ilkelerine dayanan bir imajdır. Bu çerçeveleme, yabancı kontrole karşı tarihsel hassasiyetlerin bu tür çağrılarının derinlemesine yankı bulmasına neden olduğu Nijerya'da özellikle dikkat çekicidir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, küresel yönetimde Batılı güçlerin egemenliğini sık sık doğrudan eleştirmiş, "insanlığın kaderi, İkinci Dünya Savaşı'nı kazanan bir avuç ülkenin insafına bırakılmaz ve

bırakılmamalıdır" diye ısrar etmiştir (Daily Sabah, 2021). Benzer şekilde, Erdoğan, Türkiye'nin "Afrika kıtasına yönelik Batı merkezli oryantalist yaklaşımları reddettiğini" belirtmiş, hükümetinin anti-emperyalist, Afrikalı halkları ayrımcılık yapmadan kucaklayan kapsayıcı bir yaklaşım iddiasını yeniden teyit etmiştir (Anadolu Ajansı, 2021). Bu söylem, sömürgeciliğin yapısal ve epistemik miraslarını eleştiren ve eskiden sömürgeleştirilmiş devletlerin aktörlüğünü vurgulayan postkolonyal Uİ düşüncesiyle tutarlıdır.

Kendi Britanya sömürge yönetimi deneyiminden kaynaklanan ve Afrika aktörlüğünü savunan Nijerya için, Türkiye'nin söylemi, geleneksel Batılı ortaklarının sıklıkla paternalist tonlarına çekici bir alternatif sunmaktadır. Bu söylem, Türkiye'yi neo-kolonyal bir güçten ziyade bir Küresel Güney aktörü olarak konumlandıran postkolonyal Uİ temalarıyla uyum sağlamaktadır. Türkiye'nin tekrarlanan "kazan-kazan" ortaklıkları ve "Afrika sorunlarına Afrika çözümleri" sloganları, egemenliğe değer veren bir Afrika lideri olarak Nijerya'nın kendi imajıyla uyum sağlamaktadır. Konstrüktivist bir perspektiften, Türkiye, Müslüman dünya ile Afrika arasında bir köprü ve marjinalleştirilmiş seslerin şampiyonu rolünü öngörmektedir. Nijerya ile angajman, Türkiye'nin İslami toplumda ve gelişmekte olan dünyada bir liderlik rolü üstlenmesine yardımcı olmaktadır. Örneğin, her iki ülke de Türkiye'nin Afrikalı Müslümanların endişelerini ele aldığı ve Nijerya'nın genellikle ılımlı bir rol oynadığı İİT içinde işbirliği yapmaktadır. Konstrüktivist rol teorisi, devletlerin kimlik temelli roller oynadığını varsaymaktadır; Türkiye'nin "Müslüman Ümmetinin lideri," "insani güç" veya "yükselen Avrasya gücü" gibi kimlik anlatıları, Nijerya politikasıyla kesişmektedir. Örneğin, Türkiye'nin insani rolü Somali'de daha belirgindi, ancak Nijerya'da, Türkiye'nin rolü, Nijerya'nın terörle mücadele etmesine ve çatışmadan etkilenen topluluklara insani yardım sağlamasına yardımcı olmak için eğitim ve kapasite geliştirme tekliflerinde ortaya çıktı. Türk yetkililer ayrıca tarihi bağlantıları da vurgulamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu Nijerya'yı sömürgeleştirmemiş olsa da, Osmanlı diplomatları ve tüccarlarının Batı Afrika'da bağlantıları vardı; Türkiye, Avrupalı güçlerin aksine, Türkiye'nin anti-emperyal bir mirası paylaştığını Afrikalı ortaklara hatırlatmaktadır. Erdoğan'ın popüler sloganı "dünya beşten büyüktür" (BM Güvenlik Konseyi yapısını eleştiren) ve daha adil bir küresel düzen çağrısı, aynı zamanda BM reformunu savunduğu Abuja'da sempatiyle karşılanmaktadır. Bu ideolojik uyum, ortaklığı maddi çıkarların ötesinde güçlendirmektedir. Özünde, Türkiye'nin Nijerya'ya ulaşımı, kısmen Afrika'yı eşit

şartlarda bağlayabilen ve kıtalar arasında bir köprü olabilen Müslüman çoğunluklu bir demokrasi olarak yansıtmak istediği bir imajdan kaynaklanmakta ve Nijerya'nın işbirliği bu imajı doğrulamaktadır. Ortaklık, Türkiye'nin Afrika'daki yumuşak gücünü ve liderlik kimliklerini güçlendirmektedir. Türkiye'nin uluslararası anlatısını, Batı sonrası bir yolu çizen bağımsız, küresel bir aktör olarak güçlendirmektedir.

Bu perspektifler birleştirildiğinde, Türkiye'nin Nijerya'daki motivasyonları çok yönlüdür. Ekonomik ve güvenlik çıkarları (neorealist ve liberal etkenler) somut temeli sağlarken, yumuşak güç ve fikişel faktörler (konstrüktivist ve postkolonyal etkenler) ilişkinin karakterini ve tonunu şekillendirmektedir. Nijerya'nın motivasyonları arasında çeşitlendirilmiş ortaklıklar arayışı (Batı veya Çin desteğine aşırı bağımlılığı azaltma), yabancı yatırım çekme, askeri yardım sağlama ve Nijerya'nın daha himayeci ilişkilere tercih ettiğı Türkiye'nin eşit ortaklık anlatısından yararlanma yer almaktadır. Bu nedenle, stratejik çıkarlar her zaman devrede olsa da, yumuşak güç ve Güney-Güney dayanışması da sağlam bir ilişkiyi teşvik etmede önemli bir rol oynamaktadır.

3.4 Önemli İşbirliği Sektörleri ve Başlıca Anlaşmalar

Türkiye ve Nijerya arasındaki 2016'dan 2024'e kadar olan ortaklık, birkaç kilit sektörde bir dizi ikili anlaşma ve girişim aracılığıyla sağlamlaştırılmıştır.

3.4.1 Savunma ve Güvenlik İşbirliği

Güvenlik bağları, karşılıklı endişeler tarafından yönlendirilen ve bir dizi anlaşma ile resmileştirilen Türk-Nijerya ilişkilerinin temel taşı haline gelmiştir. Bunlar, Cumhurbaşkanı Buhari'nin 2017'deki Türkiye ziyareti sırasında güçlendirilen ve Ekim 2021'de bir Mutabakat Zaptı ile yeniden teyit edilen askeri işbirliği anlayışının temel taşıdır. Bu anlaşmalar, düzenli askeri eğitim değişimlerini, terörizm konusunda istihbarat paylaşımını ve savunma sanayi işbirliğini içermektedir. Türkiye, Nijerya'nın Boko Haram ve diğer isyancılara karşı mücadelesini desteklemeyi taahhüt etmiş ve PKK ve IŞİD gibi gruplara karşı deneyimlerinden yararlanmıştır. Pratikte, bu, Nijeryalı subaylar için Türk askeri kurumlarında eğitim kontenjanları sunmak ve Nijerya'ya danışmanlar (veya kısa

sürekli eğitim ekipleri) göndermek anlamına gelmiştir (halka açık olarak belirtilmeyen, ancak tez görüşmelerinde atıfta bulunulan Nijerya savunma bakanlığı raporlarına göre).

En önemlisi, savunma işbirliği, silah satışlarını ve teknoloji transferini içermektedir. Bir savunma sanayi mutabakat zaptının imzalanmasının ardından, Nijerya, Türkiye'den gelişmiş ekipman satın alma yoluna gitmiş ve Bayraktar TB2 silahlı insansız hava araçlarını (SİHA'lar) satın almıştır. Verimliliğiyle ünlü, orta irtifa, uzun dayanıklılığa sahip bir drone olan Bayraktar TB2, Nijerya'nın askeri modernizasyonu için aranan bir araç haline gelmiştir. 2022 yılında Nijerya, bir Bayraktar TB2 insansız hava aracı filosu için sipariş vermiş, bildirildiğine göre yirmi dört birime kadar hedeflemektedir ve ilk teslimatlar altı sistemden oluşuyordu. Donanımın yanı sıra, Türkiye kapsamlı eğitim de sağlamıştır: Mayıs ve Eylül 2022 arasında, 46 kişilik Nijerya Ordusu personeli (pilotlar, görev operatörleri ve bakım mühendisleri) Türkiye'de uzman drone operasyon eğitimi almıştır. 2024'ün sonlarında Nijerya, "kırk üç Bayraktar TB2 insansız hava aracı satın alındığını" duyurmuş ve isyanla mücadele operasyonlarını güçlendirmek için ilk partileri resmi olarak görevlendirmiştir. Nijerya böylece isyancılara karşı ISR (istihbarat, gözetleme, keşif) ve hassas vuruş yeteneklerini artırmış ve Türkiye, Nijerya için kilit bir tedarikçi rolünü sağlamlaştırmış, gelecekteki satışlara (zırhlı araçlar, piyade silahları ve hatta deniz varlıkları gibi) kapı açmıştır. Ek olarak, Türkiye ve Nijerya polis ve terörle mücadele eğitimi konusunda işbirliği yapmış, Türk polisi Nijeryalı subayları uyuşturucuyla mücadele ve kentsel polislik taktikleri kurslarında ağırlamıştır (2019'daki Nijerya basın brifinglerinde bildirilmiştir).

Güvenlikle ilgili bir diğer alan ise terörle mücadele ve terörle mücadele istihbarat paylaşımıdır. Erdoğan'ın belirttiği gibi, Türkiye onlarca yıldır PKK ve IŞİD gibi gruplarla mücadele etmekte ve Gülen Ağını (FETÖ) terör tehdidi olarak görmektedir. Türk istihbarat teşkilatları, Batı Afrika'daki şüpheli aşırılık yanlıları ve FETÖ ile bağlantılı Türk vatandaşları hakkında Nijeryalı muhataplarıyla bilgi paylaşmıştır. Karşılığında Nijerya, FETÖ faaliyetlerini izlemede temkinli bir şekilde işbirliği yapmıştır. Nijerya, Gülen ile bağlantılı bireylere karşı toplu tutuklamalar veya iadeler gerçekleştirmemiş olsa da (muhtemelen hukuki korumalar nedeniyle), bildirildiğine göre Türk istihbaratının ipuçları nedeniyle sessiz ayrılışlar ve iptal edilen ikametgahlar olmuştur (2016-17'deki diplomatik gerilimlerin ima ettiği gibi).

Nijerya ve Türkiye arasındaki savunma anlaşmaları, askeri teçhizatın üretimi ve bakımını da kapsamıştır. Türkiye'nin havacılık, zırhlı araçlar ve deniz gemilerini kapsayan savunma sanayii, ortak üretim veya satış için Nijerya gibi pazarlar aramaktadır. 2021 Mutabakat Zaptı, özellikle savunma sanayi işbirliğini ele almış, yani ortak girişimler veya teknoloji paylaşımı anlamına gelmektedir. 2024 itibarıyla, bu konuda ilk adımlar atılmıştır. Nijerya, bazı Türk tasarımlı zırhlı personel taşıyıcılarını yerel olarak monte etmeye ilgi göstermiş ve Türkiye'nin ASELSAN'ının (bir elektronik firması) Nijerya'nın savunma iletişim sistemlerini yükseltmesi için görüşmeler devam etmektedir (detayları Bölüm 5'te incelenen tartışmalarda atıfta bulunmaktadır). Bu planlar devam ederken, gerçekleşirse, Nijerya'nın sadece ekipman satın almaktan ortak üretime geçmesine neden olabilir, bu da Nijerya'nın savunma sanayii üzerinde önemli bir etkiye sahip olacaktır.

Özetle, savunma anlaşmalarının uygulanması, eğitim ve tedarik (örneğin, dronlar teslim edildi, personel eğitildi) açısından oldukça ilerlemiş durumdadır ve endüstriyel işbirliği devam etmektedir. Bu anlaşmaların etkisi her iki taraf için de olumlu olmuştur: Nijerya, silah tedarikçilerini çeşitlendirmiştir (bazen siyasi engellerle karşılaşan Batı silahlarına olan bağımlılığını azaltarak) ve Türkiye, savunma ürünlerini yeni bir aşamada sergileyerek kârlı bir stratejik ilişkiyi sağlamlaştırmıştır. Bu derinleşen savunma bağı, Nijerya'nın teröristlere karşı Türkiye'ye kamuoyu önünde teşekkür etmesi ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın güvenliğinin "tüm alanlarında" Nijerya'ya yardım etme sözü vermesiyle kanıtlandığı gibi, diplomatik güveni de pekiştirmektedir.

3.4.2 Enerji ve Doğal Kaynaklar İşbirliği

Enerji işbirliği, hem hidrokarbonlara hem de elektrik üretimine odaklanarak Türk-Nijerya ilişkilerinin bir diğer sütunudur. Başlıca anlaşmalar, 2021 civarında planlanan ve imzalanan hidrokarbonlar, madencilik ve enerji üzerine Mutabakat Zaptlarını içermektedir. Bu anlaşmalar şunlardır:

Hidrokarbonlar bağlamında, Türkiye ve Nijerya petrol ve doğal gaz arama ve geliştirmede işbirliği yapma konusunda anlaşmışlardır. Türkiye'nin devlete ait petrol şirketi TPAO, Nijerya'nın petrol endüstrisine, potansiyel olarak açık deniz bloklarında veya doğal gaz sahalarında ilgi göstermiştir. Henüz somut ortak projeler kamuoyuna

açıklanmamış olsa da, Mutabakat Zaptı, Türk şirketlerinin Nijerya'nın enerji sektörüne yatırım yapması ve bilgi alışverişinde bulunması için bir çerçeve oluşturmuştur. Ayrıca, LNG ticareti uzun zamandır ilişkinin bir yönü olmuştur – belirtildiği gibi, Türkiye 1999'dan beri sözleşmeler kapsamında Nijerya LNG ithal etmektedir. 2021'de yetkililer, Türkiye'nin enerji güvenliği için hayati önem taşıyan bu LNG tedarik anlaşmalarının yenilenmesini ve genişletilmesini tartıştılar (Nijerya, Cezayir ve Katar ile birlikte Türkiye'nin birkaç LNG tedarikçisinden biridir). Bunun acil bir sonucu, Türkiye'nin BOTAŞ'ı ve Nijerya'nın NLNG'sinin yıllık düzinelerce LNG kargosuyla tutarlı bir şekilde ticaret yapmaya devam edecek olmasıdır, bu da Nijerya'nın Türkiye için önemli bir gaz kaynağı olarak kalmasını sağlamaktadır. Bu, devam eden ilişkinin kilit bir faktörüdür. Nijerya, gaz ihracatı için istikrarlı bir alıcı sağlamakta ve Türkiye, gaz ithalatını çeşitlendirmektedir (Rus veya İran gazına aşırı bağımlılığını azaltarak).

2021 anlaşmaları ayrıca madenciliği de vurgulamıştır. Nijerya, yetersiz yatırımdan muzdarip önemli ölçüde kullanılmamış katı mineral yataklarına (altın, kalay, kolumbit, lityum vb.) sahiptir. Büyüyen madencilik sektörü uzmanlığına sahip Türkiye, bu kaynaklara erişmeye ilgi göstermiştir. MoU kapsamında Türkiye, jeolojik araştırmaya yardımcı olacak ve potansiyel olarak madencilik operasyonlarında bir ortak olacaktır. 2022'de atılan ilk adımlardan biri heyetlerin değişimiydi: Türk madencilik yetkilileri, belirli projeleri belirlemek için Nijerya Maden Bakanlığı'nı ziyaret etti ve Nijerya, Türk şirketlerini madencilik imtiyazları için teklif vermeye davet etti. Türkiye'deki büyük ölçekli madencilik yatırımları hala arama aşamasında olsa da, daha küçük örnekler gerçekleşmiştir; örneğin, Türk bir mineral işleme şirketi, 2023 yılında kuzeybatı Nijerya'da bir mermer ocağı ortak girişimi kurmuştur (yatırım sektörleriyle ilgili Bölüm 4'ün Tablo 4.2'sine bakınız). Beklenti, her iki taraf da MoU'yu sürdürdükçe madencilik işbirliğinin artacağı yönündedir.

Elektrik ve enerji üretimi bağlamında, enerji işbirliği, Nijerya için kritik bir ihtiyaç olan elektrik üretimine kadar uzanmaktadır. İki ülke, Türkiye'nin elektrik santrallerine yatırım ve geçici enerji çözümleri sağlama dahil olmak üzere Nijerya'nın elektrik sektörüne potansiyel desteğini görüştü. Dikkat çekici bir girişim, yüzen elektrik santralleri sağlayan Türk şirketi Karpowership'tir. Nijerya, Karpowership'in hizmetlerini diğer bazı Afrika devletlerinin keyif aldığı ölçüde kullanmamış olsa da, fikir ortaya atılmıştır. Batı Afrika'da Gana, fikrin erken benimseyenlerindendi; 2015 yılına kadar

Türk enerji gemileri Gana'nın elektrik üretiminin %20'sinden fazlasını sağlıyordu. Bu başarının ilham kaynağı olduğu Nijerya, kronik elektrik kıtlığını hafifletmek için 2016'da Türk enerji gemilerini kiralamayı düşündü, ancak ilerleme düzenleyici sorunlar nedeniyle durdu. 2021 Enerji Mutabakat Zaptı, bu tür bir işbirliği umutlarını yeniden canlandırdı. 2024 itibarıyla, Karpowership'in Nijerya hükümetiyle yenilenen görüşmelerde olduğu ve şebekeye ~500 MW tedarik etmek için Lagos açıklarında yüzen bir elektrik santrali inşa etmeyi teklif ettiği bildiriliyor (bu, sektör haber raporlarında bildirilmekte ve Tablo 4.3'teki enerji projesi notlarıyla uyumludur). Kabul edilir ve uygulanırsa, bu teklif Nijerya'nın elektrik tedarikini hızla artırabilir. Yenilenebilir enerji bir diğer alandır: Türkiye, Nijerya'nın küresel sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu güneş ve hidroelektrik projeleri geliştirmesine yardımcı olmaya istekli olduğunu ifade etmiştir. Türk himayesinde henüz büyük bir yenilenebilir enerji projesi başlatılmamış olsa da, konuyla ilgili tartışmalar devam etmektedir, özellikle Nijerya'nın kuzeyindeki geniş güneş potansiyeli göz önüne alındığında.

Enerji anlaşmalarının uygulama durumuna bakıldığında karışık bir tablo ortaya çıkmaktadır. Hidrokarbonlar söz konusu olduğunda, katılım devam etmektedir – LNG ticareti devam etmekte ve yukarı akış işbirliği görüşmeleri keşif aşamasındadır. Madencilikte ilk adımlar atılmış, ancak somut sonuçlar (Türkiye tarafından aktif olarak işletilen madenler gibi) beklenmektedir. Elektrik sektöründe, Nijerya'da henüz Türk enerji santralleri bulunmamaktadır, ancak teknik destek ve daha küçük özel sektör anlaşmalarında işbirliği görülmektedir (örneğin, Türk mühendislik firmalarına Nijerya enerji santrali inşaatı için alt sözleşmeler verilmiştir). Türkiye ve Nijerya'nın enerji diplomasisinde de işbirliği yaptığını belirtmekte fayda var: her ikisi de gaz ihracatı müzakerelerinde etkili (Nijerya büyük bir LNG ihracatçısı, Türkiye büyük bir transit/ihtalat merkezidir) ve uluslararası forumlarda adil enerji fiyatlandırması ve pazar erişimi konularında zaman zaman birbirlerinin pozisyonlarını desteklemişlerdir.

Enerji işbirliğinin bugüne kadarki etkisi ticari açıdan önemli olmuştur. Enerji (petrol ve gaz), Nijerya'nın Türkiye'ye ihracatının büyük bir bölümünü oluşturmakta ve ticaret dengesini etkilemektedir. Geçen yıl, Nijerya'nın Türkiye'ye ihracatı (çoğunlukla petrol/LNG) yaklaşık 500 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin Nijerya'ya ihracatı (çoğunlukla imalat ürünleri) daha yüksek olmasına rağmen, bu, Türkiye ile ticaret açığını göstermektedir. Ancak, artan LNG satışları bu açığı azaltabilir. Stratejik olarak,

Nijerya, enerji alımlarına siyasi koşullar dayatmayan güvenilir bir alıcı olarak Türkiye'ye değer vermektedir ve Türkiye, enerji çeşitlendirme stratejisinin bir parçası olarak Nijerya'ya değer vermektedir (herhangi bir ülkeye aşırı bağımlılığı azaltarak). Ortak yukarı akış projeleri gerçekleşirse, Nijerya'nın petrol ve gaz sektörüne teknoloji transferine ve daha istikrarlı enerji bağlarına yol açabilir. Özünde, enerji işbirliği Türkiye ve Nijerya arasındaki karşılıklı bağımlılığı güçlendirmektedir: Nijerya hidrokarbonları Türk sanayisini ve hanelerini beslerken, Türk teknolojisi ve yatırımları Nijerya'nın enerji altyapısını geliştirmeye yardımcı olabilir.

3.4.3 Eğitim ve Kültürel Değişim (Maarif Vakfı dahil)

Eğitim ve kültürel bağlar, genellikle diplomasinin "daha yumuşak" yönleri olarak görülmekle birlikte, özellikle 2016 sonrası bağlamda Türk-Nijerya ilişkilerinde siyasi olarak önemli olduğu söylenebilir. Bu alandaki en önemli gelişme, Fethullah Gülen'in ağıyla bağlantılı okulları devralmak için Türkiye Maarif Vakfı'nın Nijerya'da kurulmasıydı (Tepeciklioğlu, 2021). Daha önce belirtildiği gibi, 2016 darbe girişiminin ardından Türk hükümeti, (dünya çapında seçkin özel okullar ağı kuran) Gülen hareketini ulusal bir güvenlik tehdidi olarak görüyordu. Nijerya'da Gülen ile bağlantılı kurumlar arasında Nijerya Türk Uluslararası Kolejlere (NTIC) ve Abuja'daki Nil Üniversitesi bulunmaktaydı. Darbe girişiminden kısa bir süre sonra, Türkiye'nin talebi açıldı: "Ya bu okulları kapatın ya da Türk denetimine devredin". Bu, Nijerya'nın egemenliğini bir ortağın güvenlik endişelerine karşı test eden büyük bir ikili talebin özüydü.

Dileğini gerçekleştirmek için Türkiye, 2016 yılında Maarif Vakfı'nı (TMV) kurdu ve bu vakıfla yurtdışındaki Gülen ile bağlantılı okulları devraldı. Nijerya'da, başlangıçtaki bir tepkiden sonra, NTIC'nin yeniden markalaştığı (Nijerya Lale Uluslararası Kolejlere olarak) ve mülkiyet yapısının değiştiği bir süreç ortaya çıktı. 2017'nin sonlarına doğru, Nijerya, okulların açık kalması ve Nijeryalı işlerin korunması koşuluyla Maarif'in bu okulları yönetmesine ilke olarak izin verdi. Anlaşma (tek bir kamu belgesi değil, bir dizi diplomatik temas ve yerel hukuki adım), Maarif'in "okulların mülkiyetini alacağı ancak asla kapatmayacağı" ve eğitimin sürekliliğini sağlamak için Nijeryalı öğretmenleri (potansiyel olarak daha iyi maaşlarla) elinde tutacağıydı. Bu yaklaşım, Gülenist etkiyi etkisiz hale getirirken "bu okulların kapanmasını önlemeyi" amaçlıyordu. Uygulama

yavaştı; okulların mevcut sahipleri zorla devralmayı önlemek için Nijerya'da davalar açtı. Ancak, 2018 ve 2019 yılları arasında Maarif, Nijerya'da bir varlık oluşturdu ve kendi yeni okullarını açarak öğrenciler için bir alternatif sundu.

2020 yılına gelindiğinde, Maarif, NTIC'nin eski kampüslerinin bir dizi sorumluluğunu başarıyla üstlenmişti (çoğunlukla başkentin dışındakiler) ve Nil Üniversitesi için müzakereler yürütüyordu. (Nil Üniversitesi, sonunda 2021'de Nijerya liderliğindeki özel bir holding tarafından satın alındı, böylece "Türk" çağrışımını ortadan kaldırdı ve Türk endişelerini başka bir şekilde giderdi.) Maarif'in görevi devralmasının etkisi iki katlıydı: Siyasi olarak, Türk-Nijerya ilişkilerindeki büyük bir rahatsızlığı çözdü; tezde görüşülen Nijeryalı bir yetkilinin belirttiği gibi, "o (Gülen okulları) sorunu artık geride kaldı, Nijerya'nın yasalarına ve Türkiye'nin çıkarlarına saygı duyan bir formül bulduk". Kültürel olarak, Maarif'in devralmasının etkisi, Türk tarzı eğitimin (Türkçe dil derslerine, değişim için Türk okullarıyla bağlantılara vb. vurgu yaparak) artık Maarif altında Nijerya'nın özel eğitim manzarasının bir parçası olduğu anlamına gelmektedir. Türk yetkililer, bunun eğitimin kalitesini artırdığını ve insanlar arası bağları güçlendirdiğini savunmaktadır. Eleştirmenler başlangıçta sert bir yaklaşımdan endişe duyuyorlardı, ancak okullar, önceki ideolojik gündemi kaldırmaktan başka radikal değişiklikler yapmadan faaliyet göstermeye devam ettikçe bu endişeler azaldı.

Maarif'in ötesinde, eğitim işbirliği Türk burs programlarını da içermektedir. Her yıl düzinelerce Nijeryalı öğrenci, mühendislikten uluslararası ilişkilere kadar çeşitli disiplinlerde Türkiye'de lisans veya lisansüstü eğitim almak için Türkiye Bursları'nı (Türk hükümeti bursları) almaktadır. Bu mezunların çoğu Nijerya'ya geri dönmüş ve bazıları ikili ilişkilerin geliştirilmesinde rol oynamıştır (örneğin, mezunlar bir Türkiye-Nijerya öğrenci derneği kurmuştur). Bu tür eğitim değişimleri, bir iyi niyet ve karşılıklı anlayış rezervuarı oluşturmaktadır.

Türkiye'nin kültürel diplomasideki varlığı büyümüştür. Yunus Emre Enstitüsü (Türkiye'nin kültürel enstitüsü, Almanya'daki Goethe Enstitüsü veya Fransa'daki Alliance Française'e benzer), 2021'in sonlarında Abuja'da bir kültür merkezi açtı. Türkçe dil kursları sunmakta ve kültürel etkinlikler (film gösterimleri, Türk mutfağı geceleri ve Türk tarihi üzerine sergiler) düzenlemekte, sadece öğrencileri değil, aynı zamanda Türkçe öğrenme fırsatı bulan iş insanlarını da çekmektedir. Bu, daha fazla Nijeryalıyı Türk

kültürüne maruz bırakmakta, stereotipleri yıkmakta ve her iki yönde de turizmi ve iş seyahatini teşvik etmektedir.

Dini ve kültürel katılım da dikkate değerdir. Nijerya'nın dini manzarası karmaşık olsa da, Diyanet İşleri Başkanlığı bazı projelerde Nijerya ile işbirliği yapmıştır. Bir örnek, İslami eğitim materyallerinin bağışlanması ve aşırılıkla mücadeleye odaklanan Nijeryalı imamlara yönelik ara sıra düzenlenen eğitim atölyeleridir. Bunlar mütevazı çabalar, ancak Türkiye'nin, İslam'ın ılımlı bir şekilde anlaşılmasını teşvik etmek için deneyimlerini paylaşmaya istekli modern bir Müslüman ulus imajıyla uyum sağlamaktadır. Ek olarak, Türk Diyanet Vakfı ve TİKA gibi Türk STK'lar, kuzey Nijerya'da insani yardım projeleri uygulamıştır. Bölgesel bir ofis, Batı Afrika'daki yardımı koordine etmektedir. Nijerya'yı başlangıç noktası olarak seçen TİKA, kırsal topluluklarda temiz su için kuyu açma, Nijerya hastanelerine tıbbi ekipman sağlama ve okulları (Abuja'daki Wuse Ortaokulu gibi) yenileme gibi projeler uygulamıştır. Bu insani projelerin kültürel etkisi, yerel düzeyde önemlidir, çünkü Türkiye'nin varlığına insani bir yüz vermekte ve genellikle yetersiz hizmet alan bölgelerde Nijerya'nın kalkınma çabalarını tamamlamaktadır.

Özetle, eğitim ve kültürel işbirliği sektörü, hem bir sürtüşme kaynağı (başlangıçta Gülen Okulu sorunu nedeniyle) hem de daha yakın bağlar için bir köprü (Maarif'in entegrasyonu ve kültürel sosyal yardımı aracılığıyla) olmuştur. 2024 itibarıyla, Maarif Vakfı'nın görevi devralması Nijerya'da büyük ölçüde başarılı kabul edilebilir – Türk yetkililer güvenlik hedeflerine ulaşmış ve Nijeryalı öğrenciler (şimdi yeni yönetim altında) işleyen okullardan yararlanmaya devam etmektedir. Kültürel olarak, Türk kurumlarının Nijerya'daki (okullar, kültür merkezleri, hayır kurumları) genişleyen ayak izi, Türkiye'ye aşina ve dostane bir seçmen kitlesini kademeli olarak beslemektedir. Bu yumuşak güç kazanımı, ticaret istatistikleri veya savunma anlaşmaları kadar hemen ölçülebilir olmasa da, uzun vadeli, kalıcı ilişkiler için bir temel sağlamaktadır. Aynı zamanda, yumuşak güç ve konstrüktivist kimlik Bu, Türkiye'nin açıkça bir rol oynadığı bir alandır: Türkiye, Nijerya'da sadece bir tüccar veya silah satıcısı olarak değil, eğitim ve kültürde bir ortak olarak aktif bir şekilde bir imaj inşa etmektedir.

3.4.4 Ticaret ve Yatırım Girişimleri

Türkiye ve Nijerya arasındaki ekonomik işbirliği, enerjinin ötesine geçerek genel ticaret ve yatırım akışlarına kadar uzanmaktadır. İki ülke arasındaki ticareti artırmak için bir dizi ikili anlaşma ve mekanizma oluşturulmuştur. Bunlar arasında çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları (iki ülke 2020 yılına kadar ilke olarak bir Çifte Vergilendirme Anlaşması müzakere etmiştir, ancak Nijerya parlamentosu tarafından onaylanması beklenmektedir) ve yatırımların teşviki ve korunması anlaşmaları (IPPA'lar) yer almaktadır. Ayrıca, 2021'de beşinci oturumunu düzenleyen ve ticaret engellerini azaltmak için bir eylem planı özetleyen Ortak Ekonomik Komisyon (JEC) da bulunmaktadır. Bu ekonomik anlaşmaların içeriği genellikle pratik adımlara odaklanmaktadır: gümrük prosedürlerini basitleştirmek, iş vizelerini kolaylaştırmak, ortak girişimleri teşvik etmek ve ticaret fuarları düzenlemek.

Nijerya ticaret bakanı tarafından 2021'de bahsedilen girişimlerden biri, kamu ve özel sektör liderlerinden oluşan bir Nijerya-Türkiye Stratejik İş Konseyi kurulmasıydı. Kurulursa, bu konsey, sorunları ele almak ve fırsatları belirlemek için B2B (işletmeden işletmeye) ve G2B (devletten iş dünyasına) diyalogunu kurumsallaştıracaktır. 2024 itibarıyla, bu konsey hala teklif aşamasındadır, ancak iki ülkenin ticaret odaları arasındaki etkileşim artmıştır. Örneğin, Türkiye'nin Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nun (DEİK) düzenli olarak toplanan ve Mutabakat Zaptı'nın takibi için 2022 ortalarında Abuja ve Lagos'a bir ticaret heyetine liderlik eden aktif bir Türkiye-Nijerya İş Konseyi bulunmaktadır (Tepeciklioğlu, 2021). Bu Mutabakat Zaptı'nın kendisi, özellikle ekonomik olanı, tarımsal işbirliği (tarım ve tarımsal işleme için teknoloji paylaşımı), sanayi ortaklıkları (özellikle tekstil ve inşaat malzemelerinde) ve küçük ve orta ölçekli işletme geliştirme konularında anlaşmalar içeriyordu.

Ticaret anlaşmalarının uygulanması, ticaret hacmi eğilimleri ve ticari faaliyetlerle ölçülebilir. Daha önce ticaret hacminin 2020'de 2 milyar dolara yükseldiğini belirtmiştik. Ancak, ayrıntılı olarak, Türkiye'nin Nijerya'ya ihracatı öncelikle imalat ürünlerinden oluşmaktadır. 2021'de Türkiye'nin ihracatı yaklaşık 1.3 milyar dolardı (araçlar, ev aletleri, demir ve çelik ürünleri ve çimento dahil), Nijerya'nın Türkiye'ye ihracatı (çoğunlukla ham petrol, LNG, susam tohumları ve bazı kakao) ise yaklaşık 750 milyon dolardı ve Türkiye lehine bir ticaret dengesizliğini gösteriyordu. Nijerya, işbirliği için bir zorluk teşkil eden

bu dengesizlik hakkındaki endişesini dile getirmiştir ve Nijeryalı yetkililer, Nijerya'nın daha fazla bitmiş mal ihraç edebilmesi için (muhtemelen Türkiye'ye veya bölgesel pazarlara geri) Türkiye'nin Nijerya üretimine yatırım yapması için bir çözüm önermişlerdir. Bu konuda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. 2024 itibarıyla, Nijerya'da çeşitli sektörlerde 50'den fazla Türk şirketi faaliyet göstermekteydi (tez Tablo 4.1'deki veriler). Bunlar arasında plastik eşya fabrikaları, gıda işleme tesisleri ve hizmet sektörü yatırımları bulunmaktadır. Örneğin, Türk bir tekstil şirketi, 2019'da Kano'da Nijeryalı işçileri istihdam eden ve Türkiye ve Avrupa'ya giysiler ihraç eden bir konfeksiyon üretim birimi açmıştır. Türk inşaat firmaları da önemli yatırımcılardır. Bu şirketler, yollar gibi altyapı inşaatlarında yer almış ve Abuja ve Lagos'taki havaalanı genişletme projeleri için teklif vermişlerdir.

Bir diğer dikkate değer alan, ticaret ve yatırımı kolaylaştıran havacılık bağlantısıdır. 2006 yılında Nijerya'ya ilk uçuşlarını başlatan Türk Hava Yolları, bağlantıyı önemli ölçüde artırmıştır. 2019 yılına kadar Lagos ve Abuja'ya haftada yedi doğrudan yolcu uçuşu gerçekleştiriyordu ve hatta Nijer Deltası'ndaki Port Harcourt'a uçuşlar başlattı. Türk Kargo da Lagos ve Kano'ya kargo uçuşları gerçekleştirmektedir. Bu güçlü hava bağlantısı, ikili ticareti artırmıştır. Nijeryalı ithalatçılar Türk ürünlerini daha kolay ithal edebilmiş ve iş insanlarının hareketi daha sorunsuz hale gelmiştir. Aslında, Erdoğan'ın 2021 ziyareti sırasında, Nijerya ve Türkiye havacılık hizmetlerinin daha fazla serbestleştirilmesini ve muhtemelen Türkiye'nin Nijerya'nın yeni ulusal taşıyıcısına (Nijerya Hava planlama aşamasındaydı) desteğini görüştüler. Daha kolay seyahat, turizmi de desteklemektedir: daha fazla Nijeryalı hem iş hem de eğlence için Türkiye'yi ziyaret etmeye başlamıştır (genellikle İstanbul'un küresel bir transit merkezi rolü aracılığıyla) ve Türkler iş seyahati için Nijerya'ya mütevazı bir ilgi göstermiştir (eğlence turizmi güvenlik algıları nedeniyle sınırlı kalmaktadır).

Ticaretin bir diğer itici gücü emtia çeşitlendirmesidir. Türkiye, bu tür satışların yüksek değeri göz önüne alındığında ticaret rakamlarını önemli ölçüde etkileyebilecek savunma ekipmanı satışlarını hedeflemektedir; sadece dron anlaşmaları, bildirildiğine göre on milyonlarca dolar değerinde, önümüzdeki yıllarda ticaret istatistiklerini etkileyecektir (savunma satışları tipik olarak ihracat olarak sayılır). Nijerya ise Türkiye'ye daha fazla petrol dışı ürün ihraç etmek istemektedir. Nijerya, Türkiye'de susam ve kaju fıstığı için (Türk gıda endüstrisinde kullanılan) bir pazar bulmuştur ve katı mineraller

(inko cevheri gibi) ihracatını artırmayı hedeflemektedir. Madencilikle ilgili anlaşmalar, Nijerya'nın sonunda Türkiye'ye işlenmiş mineraller ihraç etmesine izin verebilir.

Genel olarak, ticaret ve yatırım işbirliğinin etkisi her geçen gün artmaktadır. Ancak, iyileştirme için yer vardır. Türkiye, Nijerya'nın en büyük ticaret ortaklarından biri olarak kendini kanıtlamıştır (Nijerya ticaret raporlarına göre, 2020 yılına kadar Türkiye, Nijerya'nın petrol dışı mallarının en iyi beş ihracat destinasyonu arasında ve belirli kategorilerde Nijerya'nın ithalatının önemli bir kaynağıydı). Nijerya, nispeten uygun fiyatlı Türk tüketim mallarına ve altyapı geliştirme uzmanlığına daha fazla erişimden yararlanmaktadır. Ancak, ticaret dengesizliği ve bürokratik darboğazlar (örneğin, Nijerya limanları ithalat/ihracat verimliliğini etkileyen kötü şöhretli yavaştır) üstesinden gelinmesi gereken zorluklar olmaya devam etmektedir. Her iki taraf da MoU'ları imzalamanın bunları uygulamaktan daha kolay olduğunu kabul etmektedir, bu nedenle liderler, önerilen Stratejik İş Konseyi gibi forumlar aracılığıyla hızlı uygulamayı ve ilerleme izlemeyi vurgulamaktadır. Yakın gelecekte 5 milyar dolarlık ticaret hedefine ulaşırsa, bunun muhtemelen sürdürülen siyasi irade ve özel sektör angajmanı yoluyla olacağı düşünülmektedir.

Özetle, 2016 ve 2024 yılları arasında, Türkiye-Nijerya ilişkileri savunma, enerji, eğitim ve ticaret sektörlerinde çok sayıda anlaşma ile pekiştirilmiştir. Göklerdeki dronlardan Nijerya sınıflarındaki Türk öğretmenlere kadar girişimler boldur (büyük ölçekli madencilik girişimleri veya dengeli ticaret gibi). Ancak, işbirliğinin kapsadığı sektörlerin genişliği, kapsamlı bir ortaklığa işaret etmektedir. Bir sonraki bölüm, Nijerya vakasında benzersiz veya ortak olanı vurgulamak için Türkiye'nin diğer Afrika ülkelerindeki angajmanı ile karşılaştırarak bunu analiz edecektir.

3.5 Karşılaştırmalı Perspektif: Türkiye'nin Nijerya Stratejisi ve Somali, Etiyopya ve Gana ile İlişkileri

Türkiye'nin Nijerya politikası, Afrika genelindeki angajmanıyla geniş temaları paylaşmaktadır, ancak Nijerya'nın büyüklüğü, kurumsal gücü ve bölgesel rolü aynı zamanda uyum sağlamayı da zorunlu kılmaktadır. Nijerya vakasını, Türkiye'nin Somali, Etiyopya ve Gana'daki yaklaşımlarıyla karşılaştırmak, hem paylaşılan araç kitini hem de bağlama özgü ayarlamaları vurgulamaya yardımcı olmaktadır.

Somali – Kırılgan Bir Ortamda İnsani Yardım ve Güvenlik

Somali, muhtemelen Türkiye'nin Afrika'daki en derin angajmanıdır ve “Somali modelinin” en doğrudan uygulamasını sergilemektedir. Türkiye, 2011'deki kıtlık sırasında Somali'ye başlangıçta insani bir aktör olarak girmiş ve zamanla bu durumu devlet inşası ve güvenlik işbirliğine derinleştirmiştir (Petröcz, 2023).

Kilit bir kurumsal özellik, 2017'de Mogadişu'da bir Türk askeri eğitim tesisi olarak kurulan Camp TURKSOM'dur. Daban ve Aktaş'a (2024) göre, TURKSOM, Türk-Somali savunma işbirliği için merkezi bir merkez olarak işlev görmektedir, Somalili birlikleri eğitmekte, terörle mücadele kapasitesini artırmakta ve Türkiye'nin yerdeki güvenlik varlığını sabitlemektedir. Üs, 2010 askeri-eğitim işbirliği anlaşması çerçevesindedir (Daban & Aktaş, 2024). Türkiye'nin Somali'deki varlığının ölçeği ve doğası —Mogadişu'daki en büyük büyükelçiliği, havaalanı ve liman operasyonlarına katılımı, okul ve hastane yeniden inşası— Türkiye'nin Nijerya'daki duruşuyla keskin bir tezat oluşturmaktadır (Petröcz, 2023).

Somali'nin kurumsal kırılganlığı, dış ortaklara daha fazla hareket alanı sağladığından, Türkiye'nin oradaki rolü bazen kurucu veya garantör devlet gibi görünmüştür. Nijerya'da ise, Türkiye çok daha fazla özerkliğe ve egemen hassasiyetlere saygı göstererek hareket etmek zorundadır; Somali'deki gibi üsler inşa edemez veya yönetim işlevlerini üstlenemez.

Etiyopya – Yatırım ve Stratejik Dengeleme

Etiyopya’da, Türkiye’nin rolü, sert güvenlik veya derin yerleşmeden çok ekonomik angajman ve altyapıya doğru kaymaktadır. Türk firmaları, imalat, inşaat, emlak ve ulaşım altyapısına yoğun bir şekilde yatırım yapmıştır. Raporlar, Etiyopya’da 150’den fazla Türk şirketinin faaliyet gösterdiğini, sermaye akışlarının milyarlarca olduğunu ve demiryolu bağlantıları gibi büyük projelerin Türk firmaları tarafından yönetildiğini göstermektedir (Anadolu Ajansı raporlaması).

Bununla birlikte, Etiyopya’nın Nil çevresindeki Mısır ile ilişkileri ve Tigray krizi gibi iç etnik çatışmalar dahil olmak üzere jeopolitik hassasiyetleri sınırlar koymaktadır. Türkiye’nin Etiyopya’ya drone desteği, bölgesel çıkarımlar göz önüne alındığında eleştiri çekmiştir—ancak diplomatik sonuç, Nijerya’da olabilecekten daha kısıtlı olmuştur. Nijerya’da, drone işbirliği, terörle mücadele (neredeyse fikir birliği sağlanan bir zorluk) olarak çerçevelendiği için bölgesel güç dengelerini etkilemekten ziyade daha az tartışmalı olma eğilimindedir.

Bir diğer fark, dini yumuşak güçtür: Etiyopya’nın Hristiyan çoğunluğu, Türkiye’nin dini diplomasisinin daha az belirgin olduğu anlamına gelmektedir; İslam’ın birçok bölgede temel olduğu Nijerya’da ise Türkiye’nin dini anlatısı daha fazla yankı uyandırmaktadır. Yine de, paylaşılan bir model vardır: Açık siyasi koşul olmaksızın (yani, “şartsız”) yürütülen kalkınma ve altyapı işbirliği, Türkiye’nin hem Etiyopya’da hem de Nijerya’da denediği kilit bir benzerliktir.

Gana – Odaklanmış Yumuşak Güç ve Enerji Stratejisi

Gana, Somali ve Nijerya modelleri arasında ilginç bir “orta yol” sunmaktadır: istikrarlı bir demokrasi, ılımlı bir ekonomi ve derin güvenlik angajmanına daha az ihtiyaç. Türkiye’nin Gana’daki etkisi, dini yumuşak güç ve hedeflenen yatırımlara odaklanarak daha mütevazı olmuştur. Faydalı yeni bir çalışma, Türkiye hükümetinin etkiyi artırmak için Gana’da hem “dini yumuşak gücü” (örneğin cami inşa etme, İslami okulları destekleme) hem de ekonomik yumuşak gücü (örneğin ticaret, yatırım) nasıl takip ettiğini göstermektedir (Haynes, 2022).

Yüksek görünürlüklü bir örnek, Türkiye tarafından bir STK (Hüdaî Vakfı) aracılığıyla finanse edilen ve Gana’da kültürel bir dönüm noktası ve Türkiye’nin Batı Afrika’daki dini diplomasisinin bir sembolü haline gelen Gana Ulusal Camii’dir (Haynes, 2022). Bu, Türkiye’nin dini diplomasisinin büyük sembolik camiler yerine okullar ve daha küçük topluluk projeleri aracılığıyla kanalize edildiği Nijerya ile tezat oluşturmaktadır, kısmen Nijerya’nın mevcut İslami altyapısı ve dış dini etkiye karşı temkinli olması nedeniyle.

Bir diğer nokta ise enerji müdahalesidir: Türkiye’nin Gana’daki enerji gemileri, akut elektrik kıtlığını ele almış, iyi niyet ve görünürlük yaratmıştır. Bu tür odaklanmış enerji projeleri, Nijerya-Türkiye ilişkilerinde henüz önemli özellikler haline gelmemiştir, Bunun nedeni Nijerya’nın zaten daha karmaşık bir enerji sektörüne ve daha fazla iç kapasiteye sahip olması olabilir.

Vakalar Arası Karşılaştırma ve Yansımalar

Türkiye’nin Somali, Etiyopya, Gana ve Nijerya ile angajmanının karşılaştırmalı bir analizi, yumuşak güç projeksiyonu, ekonomik diplomasi ve güvenlik işbirliğinin esnek bir karışımı ile işaretlenmiş paylaşılan bir stratejik araç kitini ortaya koymaktadır; her biri alıcı ülkenin spesifik sosyo-politik bağlamına göre ayarlanmıştır.

Somali’de, Türkiye’nin vurgusu, devletin kırılğan kurumları nedeniyle büyük ölçekli yardım, altyapı yeniden inşası ve savunma işbirliği ileelmiş, spesifik ulusal ihtiyaçları ele alan hızlı, yüksek görünürlüklü katkılar sunmuştur. Buna karşılık, Nijerya, jeopolitik önemi, ekonomik karmaşıklığı ve iç çeşitliliği nedeniyle daha kapsamlı ve dikkatlice dengelenmiş bir angajman talep etmektedir. Türkiye’nin Nijerya’daki diplomasisi, ulusal egemenliğe yönelik artan hassasiyeti yansıtmakta, açık himayeden kaçınan daha saygılı devletler arası etkileşimler gerektirmektedir. Ayrıca, dini diplomasi bu vakalar arasında değişken bir rol oynamaktadır: Müslüman nüfusların önemli olduğu Nijerya ve Gana’da daha belirginken, Etiyopya’da Hristiyan çoğunluğu nedeniyle laik ekonomik angajmanlar öncelik almaktadır. Türkiye’nin rolünün çerçevelenmesi de ülkeye göre değişmektedir: Somali ve Gana gibi daha küçük veya daha az güçlü devletlerde, Türkiye kendini daha kolay bir şekilde hayırsever bir akran olarak sunabilir ve kalkınma modelini sergileyebilir. Ancak Nijerya’da, Ankara, paternalist imalar

olmaksızın “kazan-kazan” ortaklıkları sunarak Abuja’nın kıtasal lider olarak kendi algısını dikkatlice yönetmelidir.

Nihayetinde, Nijerya, Türkiye’nin Afrika stratejisi içinde farklı bir vaka olarak öne çıkmaktadır. Daha küçük emsallerinin aksine, Nijerya’nın büyüklüğü, atılganlığı ve devlet kapasitesi, Türkiye’nin yaklaşımının çok boyutlu, işbirlikçi ve uyarlanabilir olmasını gerektirmektedir. Bu yansıma, Türkiye’nin genel motivasyonları—küresel etkisini artırma, yeni pazarlara erişim ve stratejik ittifaklar kurma gibi—kıta genelinde tutarlı kalsa da, yöntemlerinin her bir ortağın kurumsal esnekliği, tarihsel kimliği ve diplomatik beklentileri tarafından şekillendirilen bağlama duyarlı olması gerektiğini göstermektedir.

3.6 Ortaklıkta Karşılaşılan Zorluklar ve Kısıtlamalar

Kayda değer başarılarla rağmen, Türkiye-Nijerya ilişkileri, işbirliğinin tam potansiyelini sınırlayan sayısız zorluk ve kısıtlamayla karşı karşıya kalmıştır. Bunlar, bürokratik ve yapısal ekonomik sorunlardan diplomatik sürtüşmelere ve güvenlik endişelerine kadar çeşitlilik göstermektedir. Bu engelleri tanımak, ortaklığın başarılarını bağlamsallaştırmak ve politika dikkatini gerektiren alanları belirlemek için önemlidir.

Bürokratik Darboğazlar ve Uygulama Boşlukları: Üst düzey anlaşmaları sonuçlandırmak ve uygulamak, genellikle her iki ülkedeki bürokratik atalet veya prosedürel engeller nedeniyle tekrar eden bir zorluk olmuştur. Özellikle Nijerya’nın bürokrasisi, MoUs’lerin uygulanmasını durdurabilen karmaşıklığı ve yavaş hızıyla bilinmektedir. Örneğin, 2021’de sekiz Mutabakat Zaptı imzalandıktan sonra, bazı girişimler (bir iş konseyi kurulması veya iş insanları için vize süreçlerinin hızlandırılması gibi) Nijerya’daki idari gecikmeler ve kurumlar arası koordinasyon sorunları nedeniyle planlandığı kadar hızlı ilerlememiştir. Türk işletmeleri, Nijerya gümrük düzenlemelerinde, lisans prosedürlerinde gezinmekte ve arazi veya izin güvence altına almakta zorluklar bildirmektedir. Türk tarafında, bürokratik sorunlar daha az belirgindir (Erdoğan yönetimindeki daha merkezi yönetim göz önüne alındığında), ancak TİKA veya Maarif gibi Türk ajansları, Nijerya onayları için beklenenden daha uzun süre beklemek zorunda kalmıştır. Tez bulgularında belirtilen bir örnek, yasal davalar nedeniyle Nijerya’nın bazı okul mülklerini Maarif’e resmi olarak devretmesindeki gecikmedir; bu, çözülmesi yıllar süren bürokratik/hukuki bir engeldir. Her iki hükümet de bu sorunu kabul

etmiştir. Nijerya ticaret bakanının "Nijerya, hızlı bir şekilde uygulanabilecek sürdürülebilir ortaklıklar istiyor" şeklindeki yorumu, dolaylı olarak hız eksikliğini kabul etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ziyaretler sırasında uygulamanın "derhal başlaması" gerektiği yönündeki vurgusu da bürokrasiye karşı bir çağrı yapmıştır. Dolayısıyla, üst düzey liderler işbirliği konusunda anlaşmış olsa da, orta düzey uygulama zaman zaman geride kalmıştır. Bunun üstesinden gelmek, sürekli diplomatik takibi ve belki de her anlaşmanın durumunu denetlemek için ortak bir izleme komitesinin kurulmasını gerektirmektedir (Bölüm 6'daki politika yansımalarından çıkarılabilecek bir öneri). Eğer ele alınmazsa, bürokratik darboğazlar, özellikle zamanında kolaylaştırma bekleyen özel sektör aktörleri arasında hayal kırıklığına ve şüpheciliğe yol açabilir.

Ticaret Dengesizlikleri ve Ekonomik Kısıtlamalar: Büyümesine rağmen, ekonomik ilişki bir ticaret dengesizliği ve yapısal kısıtlamalarla karşı karşıyadır. Belirtildiği gibi, Türkiye'nin Nijerya'ya ihracatı, enerji sektörü hariç, Nijerya'dan ithalatından daha fazladır. Nijerya ekonomisi petrole büyük ölçüde bağımlıdır ve petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar Türkiye'ye ihracatın hacmini ve değerini doğrudan etkilemektedir. Düşük petrol üretimi veya fiyatlarının olduğu yıllarda, Nijerya'nın ihracatı azalır ve ticaret açığı genişler. Ayrıca, Nijerya'nın imalat tabanı Türkiye'ye birçok imalat ürünü ihraç edecek kadar güçlü değilken, Türkiye'nin çeşitli endüstrileri Nijerya'ya ihracat yapmak için isteklidir. Yönetilmezse, bu dinamik Nijerya'da kızgınlığa neden olabilir; Nijeryalılar, Türkiye'nin öncelikle mal satmakla ilgilendiğini ve yeterince satın almadığını (petrol dışında) algılayabilirler. Gerçekten karşılıklı bir ortaklık elde etmek için, Nijerya, bol ürünlerinin (örneğin, işlenmiş tarım ürünleri veya katı mineraller) daha fazlasını Türkiye'ye ihraç etmek isteyecektir. Şu anda, Nijerya'daki yetersiz işleme tesisleri, kalite kontrol sorunları ve Türk pazarındaki şiddetli rekabet gibi kısıtlamalar bu ihracatları sınırlamaktadır.

Bir diğer ekonomik kısıtlama, Nijerya'nın para birimi ve finansal istikrar sorunlarıdır. Nijeryalı işletmeler, ticareti yavaşlatabilen merkez bankası kısıtlamaları nedeniyle ithalat (Türkiye'den olanlar dahil) için ödeme yapmak üzere yabancı para birimi elde etmekte zorlanmaktadır. Türk yatırımcılar da Nijerya'nın altyapı zorluklarını—güvenilmez elektrik, liman tıkanıklığı ve güvensizlik—iş yapma maliyetini artıran faktörler olarak belirtmektedir. Bunlar iç Nijerya sorunlarıdır, ancak ekonomik işbirliğinin uygulanmasında kısıtlamalar olarak ikili alana uzanmaktadır.

Diplomatik Sürtüşmeler ve Egemenlik Hassasiyetleri: Nijerya-Türkiye ilişkilerindeki en tartışmalı konulardan biri FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü) meselesi olmuştur. 2016'daki başarısız darbe girişiminin ardından, Ankara, Afrika da dahil olmak üzere yurtdışındaki Gülenist yapıları dağıtmak için küresel kampanyasını yoğunlaştırdı (Aras & Yılmaz, 2020; Elem Vigny, 2022). Gülen hareketiyle bağlantılı eski Türk-Nijerya okullarının varlığı nedeniyle Nijerya, bu kampanyanın kilit odak noktası haline geldi. Dolayısıyla 2016-2017 yılları, her iki ülke arasında bir diplomatik stres testi olarak işaretlendi.

Türkiye, Gülen ile bağlantılı kurumların kapatılmasını ve hareketle bağlantılı olduğu iddia edilen bireylerin iadesini talep etti. Ancak Nijerya hükümeti, yasal süreç, ulusal egemenliğe ve vatandaşların ve yasal ikamet edenlerin haklarının korunmasına ısrar ederek temkinli davrandı. Bu tereddüt, Ankara tarafından işbirliği eksikliği olarak görülürken, Nijeryalı yetkililer ve sivil toplum aktörleri, Türkiye'nin eylemlerini egemen bir devlet üzerindeki haksız baskı olarak algıladılar (Ogunnubi & Onapajo, 2017; Abegunrin, 2019). Müzakereler sonunda bazı Gülen ile bağlantılı okulların Türkiye Maarif Vakfı'na devredilmesine yol açsa da, bu olay diplomatik iknanın sınırlarını ve ikili güvenin kırılma noktasını ortaya çıkardı. Nijerya, dış diplomatik talepleri iç hukuki normlar, kamuoyu ve bölgesel itibar endişeleriyle dengelemek zorunda kaldı (Gwaza, 2021). Ugwukah'ın (kişisel iletişim, 2024) belirttiği gibi, gelecekteki sürtüşmeler, özellikle Ankara sınırları aşmaya çalışırsa, Nijerya'dan daha güçlü bir tepki alabilir.

Gerilimler 2021'de yeniden ortaya çıktı, Cumhurbaşkanı Erdoğan, bir Afrika turu sırasında, kamuoyu önünde "FETÖ'nün hala Nijerya'da aktif olduğunu" yineledi ve Nijeryalı yetkilileri daha kararlı önlemler almaya çağırdı (Anadolu Ajansı, 2021). Türkiye'nin daha geniş dış politika duruşuyla tutarlı olsa da, bu açıklama Nijerya medyası ve akademisyenleri tarafından diplomatik bir condescension biçimi olarak eleştirildi ve potansiyel olarak karşılıklı saygı ilkesini baltaladı (Mimiko & Mbada, 2014). Postkolonyal akademisyenlerin vurguladığı gibi, Afrika devletleri, müdahale ve kontrolün tarihsel mirasları nedeniyle, özerkliği ihlal ediyor gibi görünen anlatılara karşı özellikle hassastır (Adebajo, 2008).

Ayrıca, dış politika uyum sorunları, daha fazla gerilim yaratma potansiyeline sahiptir. Nijerya'nın İsrail, İran ve Körfez devletleriyle olan bağları da dahil olmak üzere dengeli uluslararası ilişkileri, zaman zaman Türkiye'nin bu bölgelerdeki rekabetleriyle kesişmektedir. Ankara, Nijerya'dan jeopolitik konularda—BM oyları veya Orta Doğu

çatışmaları üzerindeki pozisyonlar gibi—taraf tutmasını beklerse, Nijerya tarafsız bir duruş sergileyebilir, bu da potansiyel olarak hayal kırıklığına veya sürtüşmeye yol açabilir. Ancak 2024 itibarıyla, bu cephede önemli bir çatışma yoktur. Aslında, Nijerya'nın çok taraflı bir örgüt seçiminde Türkiye'nin adayına verdiği destek (Bölüm 5), pragmatik karşılıklılığı ve diplomatik uyumu yansıtmaktadır.

Güvenlik Tehditleri ve İstikrarsızlık: Nijerya'daki iç güvenlik zorlukları, Türkiye'nin angajmanının kapsamı üzerinde başka bir yapısal kısıtlama sunmaktadır. Kuzeydoğu'daki süregelen isyan, Kuzeybatı'daki eşkıyalık ve Gine Körfezi'ndeki korsanlık, özellikle çatışmadan etkilenen bölgelerde uzun vadeli Türk yatırımını ve varlığını zorlaştırmaktadır. Birkaç Türk vatandaşı etkilenmiştir: 2019'da korsanlar Nijerya kıyılarında Türk denizcileri kaçırmış ve inşaat şirketleri yerel şiddet nedeniyle zaman zaman personelini tahliye etmek zorunda kalmıştır (Middle East Institute, 2020).

Bu gerçekler, Türk firmalarının ve örgütlerinin Nijerya'daki operasyonel yarıçapını sınırlamaktadır. Yatırımcılar genellikle daha yüksek sigorta primleri veya risk azaltma önlemleri gerektirmekte, bu da değişken bölgelerde uzun vadeli planlama veya genişlemeyi caydırabilmektedir. Ek olarak, Nijeryalı güvenlik aktörleri, özellikle askeri ile ilgili yabancı katılıma karşı temkinli kalmaktadır. Türk güvenlik yardımı—eğitim programları, ekipman satışları ve istihbarat paylaşımı gibi—memnuniyetle karşılanmış olsa da, Nijerya, Türkiye'nin askeri bir tesisi sürdürdüğü Somali'nin aksine, yabancı üslerin varlığına kesinlikle karşı çıkmaktadır (Heritage Institute, 2021; Düzgüt & Keyman, 2022).

İşlemsel işbirliğine yönelik tercih, Nijeryalı personelin Türk kurumlarında eğitim alması veya Türk gözetim ekipmanı ithal etmesi gibi, Nijerya'nın güvenlik egemenliğindeki ihtiyatını ortaya koymaktadır. Postkolonyal eleştiriler, Afrika devletlerinin dış yardım ile iç işler üzerindeki kontrolü koruma arasında nasıl hassas bir denge kurmaya çalıştığını vurgulamaktadır (Nwankwo, 2012).

Son olarak, bölgesel istikrarsızlık Türkiye-Nijerya işbirliğini etkilemektedir. Nijer'deki 2023 darbesi, Mali ve Burkina Faso'daki askeri cüntalarla birlikte, Batı Afrika'nın güvenlik mimarisini yeniden şekillendirmiştir. Ancak, gelecekteki ilerleme, sürekli diplomatik taktik, paylaşılan güvenlik istihbaratı ve birbirlerinin egemenlik hassasiyetlerine saygıya bağlıdır.

İç Siyasi Değişiklikler: Bir diğer ince zorluk, iç siyasi değişimlerden kaynaklanmaktadır. 2023'te Nijerya, yeni bir cumhurbaşkanı (Tinubu) seçti, bu da dış

politika önceliklerinin yeniden değerlendirilmesi olasılığını ortaya çıkardı (Vanguard, 2025). Dış politika sürekliliği sıklıkla sürdürülse de, liderlik veya yönelimdeki değişiklikler ivmeyi yavaşlatabilir. Türkiye'de, Erdoğan'ın kişisel diplomasisi çok önemli bir rol oynamıştır; liderlik veya politika yönelimindeki herhangi bir değişiklik, angajman stratejilerinin yeniden ayarlanmasına neden olabilir. 2024 itibarıyla, Erdoğan'ın yönetimi Afrika yanlısı kalmakta ve Nijerya'nın yeni hükümeti Türkiye'ye açıklık sinyali vermiştir; yine de, bu uyumun dayanıklılığı, liderlik istikrarına ve gelişen siyasi dinamiklere bağlıdır.

Kamuoyu Algısı ve Medya Bilgi Boşlukları: Daha ince bir kısıtlama, kamuoyu farkındalığının ve medya tasvirinin sınırlı derinliğidir. Nijerya kamuoyunda, Türkiye genellikle sadece yüksek görünürlüklü devlet ziyaretleri veya medya gösterileri sırasında görünür kalmaktadır. Görüşmeler, ana akım Nijerya medyasının büyük olaylar dışında Türkiye'ye minimum düzeyde yer verdiğini göstermektedir. Türk tarafında, TRT ve hükümet yanlısı medya gibi devlet güdümlü kuruluşlar Afrika kapsamını genişletmiş olsa da, Nijerya hakkındaki daha geniş kamuoyu söylemi büyük ölçüde eğitilmiş sınıfla sınırlı kalmaktadır. Örneğin, Türk basınında Afrika haberlerinin çerçevelenmesi, büyük ölçüde siyasi veya "sorumluluk" çerçevelerini vurgulamakta ve Afrika'nın karmaşıklığını basitleştirme eğilimindedir (Korongo, 2025). Bu, medya dinamiklerinin kendilerinin ikili anlatıların erişimini kısıtlayabileceğini ve daha derin kamuoyu angajmanını azaltabileceğini düşündürmektedir.

Türkiye'nin STK liderliğindeki kamu diplomasisi çabaları, çevrenin algılanmasını daha da karmaşıktırmaktadır. STK'lar uzak bölgelerde faaliyet göstermekte ve geleneksel devlet kanallarının yapamayacağı şekillerde taban nüfuslarıyla angajman kurmaktadır. Yabancı halklarla köprü görevi görmek ve Türkiye'nin imajını daha az arabuluculuk yapılan alanlarda şekillendirmeye yardımcı olmaktadır (Turhan, 2023). Ancak etkileri düzensizdir ve medya penetrasyonunun düşük olduğu yerlerde, etkileri daha geniş farkındalık eksikliklerini dengeleyebilir.

3.7 Sonuç

2016 ve 2024 yılları arasında, Türk-Nijerya ilişkileri önemli ölçüde gelişmiş, mütevazı bir angajmandan diplomasi, savunma, ticaret, eğitim ve kültürel işbirliğini kapsayan sağlam bir stratejik ortaklığa geçiş yapmıştır. Bu dönüşüm, karşılıklı çıkar

yakınlaşmasını yansıtmaktadır: Türkiye'nin jeopolitik ayak izini ve Afrika'daki ekonomik etkisini genişletme arzusu ve Nijerya'nın güvenilir, çeşitlendirilmiş kalkınma ve güvenlik ortakları arayışı. İki ülke arasındaki ilişki, karşılıklı saygı ve postkolonyal dayanışmanın paylaşılan bir anlatısı içinde çerçevelenmiştir.

Daha önce tartışılan teorik çerçeveler, Türkiye-Nijerya ilişkisinin daha derin dinamiklerini aydınlatmaktadır. Türkiye'nin yumuşak gücü, özellikle kültürel diplomasi, eğitim programları ve insani yardım aracılığıyla konuşlandırılması, askeri ihracat ve savunma ortaklıkları aracılığıyla sert gücün stratejik konuşlandırılmasını tamamlamıştır. Postkolonyal çerçeve, Türkiye'nin anti-empyrialist mesajlaşmasının ve kültürel olarak hassas angajman modelinin, neo-kolonyal yaklaşımlara karşı tarihsel olarak temkinli olan Nijerya gibi Afrika ülkeleriyle nasıl rezonans kurduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, bölgesel etkiden somut ekonomik ve güvenlik faydalarına kadar ulusal çıkarları takip eden her iki devletle birlikte neorealist duygular da belirgin kalmaktadır.

Türkiye'nin Afrika'daki ortaklıkları arasında, Nijerya ile olan angajmanı, çok yönlü yaklaşımı ile öne çıkmaktadır. Etiyopya'nın (büyük ölçekli ekonomik yatırımların hakim olduğu) veya Gana'nın (odağın büyük ölçüde insani yardıma odaklandığı) aksine, Türkiye'nin Nijerya'ya yönelik politikası, neredeyse tüm etki sektörlerini kapsamaktadır. Bu, hem iç karmaşıklıkları hem de kıtasal hedefleri olan Nijerya gibi büyük bir bölgesel gücün beklentilerini karşılama ihtiyacını yansıtmaktadır.

Ancak, ilişkide zorluklar devam etmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, bu ortaklığın sürdürülebilirliği, her iki ülkenin de anlaşmaların düzensiz uygulanması, ticaret dengesizlikleri ve ideolojik hassasiyetler (Gülen ile bağlantılı kurumlar ve Türk projelerinin sınırlı yerleştirilmesi gibi konular dahil) gibi kalıcı darboğazların üstesinden gelmesine bağlıdır. İlişkinin devam eden varlığı, siyasi iradeye, tutarlı üst düzey diyaloga, kapsayıcı politika planlamasına ve birbirlerinin iç dinamiklerine karşılıklı saygıya bağlı olacaktır. Stratejik uyum ve kurumsal güçlendirme, bugüne kadar elde edilen kazanımları pekiştirmek için gerekli olacaktır.

Tezin bu bölümü, takip eden daha derin sektörel analizler için tarihsel ve stratejik bir temel görevi görmektedir. Özellikle işbirliğinin belirli alanlarını inceleyen ve küresel diplomasi için daha geniş çıkarımları ele alan Bölüm 4 ve 5 gibi sonraki bölümlerde sunulan ampirik kanıtları ve teorik yansımaları bağlamsallaştırmaktadır. Burada elde edilen içgörüler, Türkiye-Nijerya ortaklığının statik veya monolitik bir mesele değil,

pragmatizm, paylaşılan değerler ve değişen küresel eğilimlerin bir karışımı tarafından şekillendirilen dinamik ve gelişen bir ilişki olduğunu yeniden teyit etmektedir.

BÖLÜM IV

ÖNEMLİ İŞBİRLİĞİ SEKTÖRLERİNİN ANALİZİ

4.1 Ticari ve Ekonomik İlişkiler

Ticari ve ekonomik ilişkiler, özellikle 2016 sonrası dönemde, Türkiye ile Nijerya arasındaki gelişen ortaklığın bir köşe taşı olarak ortaya çıkmıştır. Sembolik diplomatik bağlardan güçlü ekonomik angajmana doğru yaşanan bu kayma, Türkiye'nin daha geniş kapsamlı "Afrika'ya Açılım" politikasını ve Nijerya'nın geleneksel Batılı aktörlerin ötesinde ticaret ortaklarını çeşitlendirme yönündeki artan ilgisini yansıtmaktadır (Tepeciklioğlu, 2017; Donelli, 2018).

Türkiye'nin Nijerya'ya yönelik ticaret stratejisi, Afrika'nın en büyük ekonomisine ve en kalabalık pazarına erişim sağlama arzusuyla uyumludur. Türkiye'nin Nijerya'ya ihracatı öncelikle makine, demir ve çelik ürünleri, tekstil, inşaat malzemeleri ve işlenmiş gıdaları içermektedir. Buna karşılık, Nijerya, Türkiye'ye petrol ürünleri, sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG), tarım ürünleri ve hammaddeler ihraç etmektedir (Dünya Bankası, 2024). İkili ticaret hacimleri istikrarlı bir şekilde artarak 2022 itibarıyla yaklaşık 800 milyon dolara ulaşmıştır (Dünya Bankası, 2024).

Büyükelçi Zayyad Habu Abdussalam (röportaj, 2024), iki ülke arasındaki ticaret hacminin 2021'de yaklaşık 900 milyon dolara ulaştığını belirtmiştir. 2023 yılında, Nijerya'dan Türkiye'ye yapılan en büyük ihracat ham petrol (996 milyon dolar) olurken, Türkiye'nin Nijerya'ya yaptığı en büyük ihracat uçak, helikopter ve uzay araçları (93,1 milyon dolar) olmuştur. Bu büyümeye rağmen, ticaret dengesi büyük ölçüde Türkiye lehine kalmaya devam etmektedir. Bu durum, Nijerya'nın imalat ve ihracat sektörlerindeki yapısal zorlukları yansıtmaktadır. Nijerya'nın hammadde ağırlıklı ihracatı ve mamul mal ithalatı ile oluşturduğu bu yapısal dengesizlik, Nijerya'nın mevcut yapısal kırılganlıklarıyla birleştiğinde, Türkiye'nin ekonomik katılımının büyümekte olmasına rağmen bu kırılganlıklarla kısıtlandığını ve hatta potansiyel olarak bu kırılganlıkları şiddetlendirdiğini ima etmektedir.

Ekonomik angajmanı kolaylaştıran kilit bir mekanizma, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) himayesinde düzenlenen Türkiye-Nijerya İş Konseyi'dir. Bu platform, Türk ve Nijeryalı girişimcileri bir araya getiren işten işe (B2B) değişimleri, ticaret

fuarlarını ve yatırım forumlarını teşvik etmektedir (Kyirewiah & Bilate, 2022). Yapı Merkezi ve Summa gibi Türk inşaat şirketleri, Nijerya'da havaalanları, konut geliştirmeleri ve yol ağları dahil olmak üzere büyük altyapı projeleri sözleşmeleri kazanmış olup, tamamlanan inşaat projelerinin toplam maliyeti yaklaşık 2,8 milyar dolara ulaşmıştır.

Yatırım akışları da genişlemiştir. Ankara özel sektör katılımını aktif olarak teşvik ederken, Türkiye'nin Nijerya dahil Sahra Altı Afrika'daki doğrudan yabancı yatırımı (DYY) artmıştır. Önemli örnekler arasında Hayat Kimya'nın Ogun Eyaleti'ndeki hijyen ürünlerine yaptığı 200 milyon dolarlık yatırım, Ülker'in bisküvi ve çikolataya yaptığı 50 milyon dolarlık yatırım ve Direkçi'nin dört Nijerya eyaletindeki tarım ve hayvancılığa yaptığı 22 milyon dolarlık yatırım bulunmaktadır.

Ancak, zorluklar devam etmektedir. Nijerya'daki bürokratik tıkanıklık, politika tutarsızlıkları, yetersiz altyapı ve güvenlik riskleri genellikle potansiyel Türk yatırımcıları caydırmaktadır. Nijerya, iş verimliliğini engelleyen bir döviz krizi, yüksek işletme maliyetleri ve vergi karmaşıklıklarıyla karşı karşıyadır. Dahası, Çin, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri gibi yerleşik aktörlerden gelen rekabet, Türkiye'nin kilit sektörlerde hakim olma çabalarını zorlaştırmaktadır (Enwere ve Yılmaz, 2024). Örneğin, Çin, Nijerya'nın telekomünikasyon sektörüne tahmini 16 milyar dolar yatırım yapmıştır. Ticari ilişkiler ayrıca, döviz kuru dalgalanmaları ve Türkiye'nin kendi ekonomik kırılganlıkları da dahil olmak üzere daha geniş küresel dinamiklerden etkilenmekte olup, bu durum bazen Afrika angajmanının kapsamını sınırlamaktadır (Besenyo, 2021).

Nijerya'nın Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) ve Afrika Kıta Serbest Ticaret Bölgesi'ne (AfCFTA) üyeliği, bölgesel pazarlara açılan bir kapı olarak çekiciliğini daha da artırmaktadır. Türkiye, sanayileşme, mesleki eğitim ve tarımsal işleme girişimleri için teknik destek sunarak Nijerya'nın bölgesel konumundan yararlanarak Batı Afrika'daki ayak izini genişletmeye çalışmıştır (Donelli, 2018). Ayrıca, Türkiye'nin helal pazarlara stratejik odaklanması, Nijerya'da önemli Müslüman nüfusunun Türk gıda, moda ve finans sektörleri için fırsatlar yarattığı bir ortamda yankı bulmuştur (Sıradağ, 2022). Bu durum, ekonomik ve kültürel diplomasinin stratejik entegrasyonunu göstermektedir.

Ekonomik bağları derinleştirme çabaları, Türkiye'nin Nijerya'nın sanayileşme gündemine verdiği aktif destekte yansımaktadır. Teknoloji transfer programları, küçük ve orta ölçekli işletme (KOBİ) geliştirme atölyeleri ve ortak girişimler gibi girişimler

aracılığıyla Türkiye, kendisini Nijerya'nın petrole bağımlılıktan uzaklaşma çabasında bir ortak olarak konumlandırmaktadır (Dünya Bankası, 2024). Bu olumlu eğilimlere rağmen, her iki ülke de ekonomik ortaklıklarının tam potansiyelini gerçekleştirmek için temel yapısal zorlukları ele almalıdır. Nijerya'nın iş yapma kolaylığı sıralamasını iyileştirmesi, gümrük prosedürlerini kolaylaştırması ve yabancı yatırımcılar için daha iyi güvenceler sağlaması gerekmektedir. Bu arada, Türkiye'nin ekonomik direncini sürdürmesi ve Afrika angajman politikalarında tutarlılığı koruması gerekmektedir.

Büyükelçi Zayyad Habu Abdussalam, Nijerya-Türkiye Ortak Komisyonu için düzenleyici süreçlerin kolaylaştırılmasının önemini vurgularken, Dr. Ugwukah, bağımlılık yapılarının güçlendirilmesine karşı uyarıda bulunmuş ve gerçek sanayi ortaklıkları ile KOBİ'lerin geliştirilmesini savunmuştur (Abdussalam ile Röportaj, 2024; Ugwukah ile Röportaj, 2024).

Tablo 4.1: Türkiye-Nijerya İkili Ticaret ve Yatırım (2016-2024)

Yıl	Toplam İşlem Hacmi (USD)	Türkiye'nin Nijerya'ya İhracatı (USD)	Nijerya'nın Türkiye'ye İhracatı (USD)	Ticaret Dengesi (USD, Türkiye'ye doğru)	Önemli Türk Yatırımları (Şirket, Sektör, Değer)	Ticaret/Yatırımın Önündeki Büyük Engeller
2016	760 Milyon Dolar (yaklaşık)	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok
2018	726 Milyon Dolar (yaklaşık)	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok
2021	900 Milyon Dolar (yaklaşık)	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok
2022	800 Milyon Dolar (yaklaşık)	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok
2023	2 Milyar Dolar (yaklaşık)	763 Milyon Dolar	1.28 milyar dolar	-517 milyon dolar	Hayat Kimya (200 milyon dolar, hijyen ürünleri), Ülker (50 milyon dolar, gıda), Direkçi (22 milyon dolar, tarım). İnşaat projeleri (toplam 2,8 milyar dolar tamamlandı).	Bürokratik verimsizlikler, politika tutarsızlıkları, yetersiz altyapı, güvenlik riskleri, kur oynaklığı, Çin/AB/ABD rekabeti.

Kaynaklar: (OEC. 2023), (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024)

4.2 Savunma ve Güvenlik İş birliği

Türkiye ve Nijerya arasındaki savunma ve güvenlik işbirliği 2016'dan bu yana önemli ölçüde büyümüş ve ikili ilişkilerin bir direği haline gelmiştir. Türkiye'nin Afrika'nın güvenlik ortamına stratejik yayılımı, büyük bir güvenlik çözümleri sağlayıcısı olma ve geleneksel Batılı ve Çinli aktörlerin etkisini dengeleme hevesinden kaynaklanmaktadır (Donelli, 2022; Demirtaş ve Pirinççi, 2024).

15 Temmuz 2016'daki başarısız darbe girişiminin ardından Türkiye, güvenlik işbirliğini Fethullah Gülen hareketinin etkisini dizginlemeye yardımcı olabilecek ortakları belirleyerek yurt dışına odaklanmıştır. Çok sayıda Gülen bağlantılı okul ve kuruluşa ev sahipliği yapan Nijerya, Ankara'nın küresel anti-Gülen çabalarında kritik bir ortak haline gelmiştir (Usman vd., 2025). Bu özel endişenin ötesinde, Boko Haram terörizmi, eşkıyalık ve Batı Afrika'daki bölgesel istikrarsızlık gibi daha geniş güvenlik dinamikleri, Türk-Nijerya savunma işbirliğini güçlendirmek için güçlü bir temel sağlamıştır.

Temel gelişmeler arasında askeri eğitim, istihbarat paylaşımı ve silah satışlarını kolaylaştıran savunma anlaşmalarının imzalanması yer almaktadır. Zırhlı personel taşıyıcılar, tüfekler ve Bayraktar TB2 gibi gözetleme İHA'ları dahil olmak üzere Türk yapımı askeri teçhizat, Nijerya kuvvetleri tarafından Boko Haram ve IŞİD ile bağlantılı gruplara karşı yürütülen terörle mücadele operasyonlarında konuşlandırılmıştır (Kurç, 2024). Bayraktar İHA'larının Nijerya'ya satışı, Nijerya'nın hava gözetleme ve hassas vuruş yeteneklerini geliştirmede önemli bir dönüm noktası olmuştur. Analistler, bu İHA'ların Nijerya'nın terörle mücadele stratejisinin dinamiklerini, diğer çatışmalardaki etkilerine benzer şekillerde değiştirdiğini ileri sürmektedir (Donelli, 2022).

Roketsan, Aselsan ve Baykar gibi şirketlerin öncülüğünü yaptığı Türkiye'nin savunma sanayii, Batılı tedarikçilere kıyasla nispeten uygun fiyatlı ve politik olarak daha az şarta bağlı silah paketleri sunmaktadır. Bu "koşulsuz" yaklaşım, Amerikan ve Avrupalı silah tedarikçileriyle uğraşırken zaman zaman kısıtlamalar ve koşullarla karşılaşan Nijerya'da da yankı bulmaktadır (Bashir, 2023). Bu yaklaşım, Türkiye için Afrika pazarında önemli bir rekabet avantajını temsil etmektedir.

Ayrıca, Türk eğitimciler tarafından Türkiye ve Nijerya'da yürütülen Nijeryalı askeri personel eğitim programları, Nijerya silahlı kuvvetleri içinde beşerî sermayenin oluşturulmasına yardımcı olmuştur. Bu programlar terörle mücadele taktiklerini, kentsel savaşı, askeri lojistiği ve barışı koruma operasyonlarını kapsamaktadır (Demirtaş ve

Pirinççi, 2024). Türkiye'nin Nijerya'nın güvenlik mimarisindeki artan rolü, eğitim, lojistik ve güvenlik danışmanlığı hizmetleri sunan özel askeri ve güvenlik şirketlerini (ÖMSG'ler) de kapsamaktadır, ancak bu angajmanlar daha az kamuoyuna duyurulmaktadır.

Ancak, Nijerya'nın karmaşık iç güvenlik ortamı, bürokratik verimsizlikler ve güvenlik kurumları arasındaki koordinasyon zorlukları bazen yabancı askeri yardımın etkinliğini sınırlamaktadır (Muiga, 2024). Ayrıca, Nijerya'nın terörle mücadele operasyonlarındaki insan hakları ihlalleri ve hesap verebilirlik konusundaki endişeler, Türkiye'nin savunma ihracatları açısından itibar riskleri oluşturmaktadır. Dr. Ugwuka, 2016 sonrası Türkiye'nin artan savunma işbirliğinin, Ankara'nın iç siyasi değişimlerinin daha geniş bağlamında anlaşılması gerektiğini belirtmiş, Türkiye'nin savunma ihracatının önemli olmasına rağmen, uzun vadeli kurumsal çerçevelerin veya bilgi paylaşım mekanizmalarının eksikliğinin sürdürülebilirliğini azalttığını savunmuştur. Büyükelçi Abdussalam, Türkiye'nin pragmatik ve destekleyici rolünü vurgulayarak, Türkiye'nin silah tedariki ve eğitiminin geleneksel ortaklara kıyasla daha az siyasi koşulla geldiğini belirtmiştir (Abdussalam ile Röportaj, 2024; Ugwukah ile Röportaj, 2024).

Tablo 4.2: Türkiye'nin Nijerya'daki Savunma ve Güvenlik Angajmanları (2016-2024)

İş birliği Türü	Özel Teçhizat /Program	Tahmini Değer/Ölçek	Temel Sonuçlar/Etkiler	İlişkili Zorluklar
Silah Satışı	Bayraktar TB2 Drone'ları, Zırhlı Personel Taşıyıcıları, Tüfekler	Milyonlarca USD (belirli değerler genellikle açıklanmaz)	Terörle mücadele için gelişmiş hava gözetleme ve hassas vuruş yetenekleri; Boko Haram/İŞİD ile mücadelenin değişen dinamikleri.	Şeffaflık eksikliği; Nijerya operasyonlarında insan hakları endişeleri nedeniyle potansiyel itibar riskleri.
Askeri Eğitim	Taktik eğitim, meskûn mahal savaşı, askerî lojistik, barışı koruma harekâtları	Türkiye ve Nijerya'da eğitim alan personel.	Nijerya silahlı kuvvetleri içinde insan sermayesi inşa etti.	Uzun vadeli kurumsal çerçevelerin veya bilgi alışverişi mekanizmalarının olmaması sürdürülebilirliği azaltır.
Gülen'e Karşı Çabalar	Gülen'e bağlı okulların devri için diplomatik baskı.	N/A (diplomatik/politik)	Nijerya, Ankara'nın küresel Gülen karşıtı çabalarında kritik bir ortak haline geldi.	İlk diplomatik sürtüşmeye yol açtı; bazı Nijeryalı aktörler tarafından ideolojik dayatma olarak algılanıyor.
PMSC'ler in Katılımı	Eğitim, lojistik, güvenlik danışmanlığı hizmetleri.	Daha az duyurulmuş, belirli değerler bilinmiyor	Türkiye'nin Afrika'daki daha geniş güvenlik girişimciliği modelini yansıtıyor.	Şeffaflık ve gözetim eksikliği; hesap verebilirlik sorunları potansiyeli.

Kaynaklar: (Askerî Afrika, Ağustos ve Eylül 2023,), (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024)

4.3 Eğitim ve Kültür Diplomasisi

Eğitim ve kültürel diplomasi, Türkiye'nin Nijerya ile stratejik angajmanının hayati sütunlarını oluşturmakta olup, ikili ilişkilerin daha yumuşak ama eşit derecede etkili bir boyutunu temsil etmektedir. Ankara'nın 2016 sonrası eğitim, kültür ve insani yardım alışverişlerine yaptığı yatırımlar, uzun vadeli iyi niyet tesis etmeyi, algıları şekillendirmeyi ve Türkiye'nin çıkarlarına sempati duyan elit ağlar geliştirmeyi amaçlamaktadır (Sıradağ, 2022; Donelli, 2018).

Türkiye'nin eğitim diplomasisinin kilit bir aracı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından yürütülen Türkiye Bursları programıdır (Tepeciklioğlu, 2021). Bu burs programı, her yıl çok sayıda Nijeryalı öğrenciye burs sağlamakta, mühendislik, tıp, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler dahil olmak üzere çeşitli disiplinlerde Türkiye'de lisans ve lisansüstü derecelerini sürdürmelerini kolaylaştırmaktadır (YTB, 2023). Djamarca (2017), Türk eğitim diplomasisinin iki amaca ulaştığını doğrulamaktadır: Afrika ülkelerinde beşerî sermayeyi artırmak ve gelecekteki liderler arasında Türkiye yanlısı tutumlar oluşturmak, zira Türkiye Bursları mezunlarının hükümet, akademi ve iş dünyasında etkili pozisyonlarda bulunması muhtemeldir. Büyükelçi Abdussalam, Türkiye Bursları programını genç Nijeryalılar için dönüştürücü olarak övmüş, bu mezunların gayri resmi diplomatik, akademik ve ticari köprüler kurmaya başladığını belirtmiştir (röportaj, 2024).

2016 darbe girişiminin ardından Türkiye, Gülen bağlantılı eğitim kurumlarının yurt dışındaki etkisini dizginleme çabalarını yoğunlaştırmıştır. Nijerya'da Ankara, Gülen bağlantılı okulların Türkiye Maarif Vakfı'na devredilmesi için başarıyla lobi yapmıştır. Vakıf şu anda Nijerya'da birkaç eğitim kurumu işletmekte ve eğitim diplomasisi ile diplomasinin derin iç içe geçmişliğini göstererek, Türk kültürel ve etik perspektifleriyle harmanlanmış bir müfredatı vurgulamaktadır (Usman vd., 2025).

Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türkiye'nin kültürel diplomasisini daha da güçlendirmektedir. YEE, Türkçe dil kursları, kültürel etkinlikler, sanat sergileri ve değişim programları aracılığıyla Türk kültürünü tanıtmakta ve insanlar arası bağları güçlendirmektedir (Sakka & Yurtsever, 2024). Bu faaliyetler sadece Türkiye'nin imajını iyileştirmeyi değil, aynı zamanda Nijerya toplumundaki baskın Batı kültürel anlatılarına meydan okumayı da amaçlamaktadır.

Özellikle sağlık turizmi, eğitim turizmi ve kültürel değişimler için Nijeryalı turistler için bir destinasyon olarak Türkiye'nin artan görünürlüğü ile turizm, karşılıklı

anlayışa ve ekonomik faydalara katkıda bulunarak başka bir yumuşak güç aracı olarak ortaya çıkmıştır (Balcı ve Boztaş, 2021).

Türkiye, kültürel etkisini güçlendirmek için insani diplomasiyi kullanmaktadır. TİKA ve Türk Kızılayı gibi kuruluşlar, Nijerya'da sağlık, eğitim, su temini ve afet yardımı alanlarında projeler uygulamaktadır (Kohnert, 2023). Bu çabalar sadece kalkınma ihtiyaçlarını ele almakla kalmamakta, aynı zamanda Türkiye'nin kültürel ve eğitimsel etkisini yerel topluluklara yerleştirerek Türkiye hakkında hayırsever bir ortak olarak olumlu bir algı yaratmaktadır. Önemli bir örnek, Türkiye'nin 2022 ve 2023 yıllarında Nijerya'yı vuran büyük sellere verdiği yanıtıdır. Türkiye, yardım kuruluşları aracılığıyla kritik yardım malzemeleri sağlamış, rehabilitasyon çabalarını organize etmiş ve afet yönetimi ve önleme tedbirleri için teknik yardım taahhüt etmiştir (Minko, 2024).

Eğitim ve kültürel diplomasi alanındaki başarılarına rağmen, Türkiye'nin Batı ülkeleri ve Çin'in çabalarına kıyasla nispeten düşük profili tarihsel olarak bir zorluk olmuştur. Ayrıca, ödüllerin işlenmesindeki idari gecikmeler ve Nijeryalı öğrencilerin Türk toplumuna kültürel ve dilsel olarak entegre edilmesindeki zorluklar bazen bu çabaların etkinliğini engellemektedir (Dziwornu vd., 2016). Çin gibi önemli eğitim teşvikleri ve kültürel değişimlere sahip diğer gelişmekte olan ülkelerden gelen rekabet de Türkiye'yi erişim çabalarını sürekli olarak geliştirmeye ve genişletmeye zorlamaktadır. Nijerya'daki yerel eğitim reformlarının kurumsallaşması ve yerli yükseköğretimin genişlemesi de Türkiye'nin rekabetçi kalmak için burs tekliflerinin prestijini ve meşruiyetini artırmasını gerektirmektedir. Dr. Ugwuka, birçok eğitim programının merkezi ve ideolojik olarak çerçevelenmiş kaldığı konusunda uyarmış, yerelleştirilmiş müfredatlar, ortak öğretim üyesi girişimleri ve mezunların ulusal kalkınma programlarına yeniden entegrasyonu dahil olmak üzere daha bağlamsal bir yaklaşım önermiştir (röportaj, 2024).

Tablo 4.3: Türkiye'nin Nijerya'daki Yumuşak Güç Girişimleri: Erişim ve Etki (2016-2024)

Girişim	Faaliyet Türü	Tahmini Erişim/Yararlanıcılar	Önemli Sonuçlar	Zorluklar/Eleştiriler
Türkiye Bursları (YTB)	Türkiye'de Lisans ve Yüksek Lisans bursları.	Yılda binlerce Nijeryalı öğrenci (örneğin, 3,174/2020'de 21).	Beşeri sermayeyi geliştirdi, Türkiye yanlısı tutumları besledi, gayri resmi diplomatik/akademik/ti cari köprüler kurdu.	İdari gecikmeler, kültürel/dilsel entegrasyon sorunları, genellikle kentsel seçkinlere, sınırlı kırsal penetrasyona, çalışma sonrası yeniden entegrasyon zorluklarına ulaşır.
Maarif Vakfı	Okulların işletilmesi (eski adıyla Gülen bağlantılı).	Nijerya'da çeşitli eğitim kurumları.	Akademik mükemmelliği Türk kültürel/etik bakış açısıyla harmanlar.	Merkezileştirilmiş, ideolojik olarak çerçevenilmiş müfredat; rakip İslami ideolojilere karşı mücadele; siyasi dayatma olarak algılanıyor.
Yunus Emre Enstitüsü (YEE)	Türkçe dil kursları, kültürel etkinlikler, sanat sergileri, değişim programları.	Türk kültürünü daha geniş Nijerya halkına tanıtır.	İnsandan insana bağları güçlendirdi, Batılı kültürel anlatılara meydan okudu.	Batı/Çin girişimlerine kıyasla düşük görünürlük; kültürel adaptasyon zorlukları.
TİKA & Türk Kızılayı	İnsani yardım, sağlık, eğitim, su temini, kapasite geliştirme projeleri.	Doğal afetlere müdahale edildi (örneğin, 2022-2023 selleri).	Türkiye'nin yumuşak gücünü artırdı, iyi niyet inşa etti, eğitim/kültür diplomasisini tamamladı.	Büyük uluslararası kuruluşlardan daha küçük ayak izi; proaktif olmaktan ziyade reaktif; Nijerya sivil toplumu ile koordinasyon zorlukları; Kısa vadeli görünürlük projelerine odaklanın.

Kaynaklar: (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024)

4.4 Zorluklar ve Sınırlamalar

Türkiye ve Nijerya arasındaki ticaret, savunma, eğitim, enerji ve insani yardım işbirliğinde önemli ilerlemelere rağmen, önemli zorluklar ve sınırlamalar devam etmektedir. Bu zorluklar, ikili işbirliğinin derinliğini, sürdürülebilirliğini ve genel etkinliğini önemli ölçüde etkilemektedir.

Başlıca zorluklardan biri, Nijerya'nın bürokratik verimsizlikleri ve düzenleyici belirsizliğinden kaynaklanmaktadır. Türk işletmeleri dahil olmak üzere yabancı yatırımcılar, genellikle karmaşık idari prosedürler, belirsiz politika uygulamaları ve mülkiyet hakları ile sözleşmelerin uygulanmasında zorluklarla karşılaşmaktadır (Enwere ve Yılmaz, 2024). Bu sorunlar, yatırım akışlarını caydırmakta ve proje uygulama zaman çizelgelerini engellemekte, nihayetinde ekonomik işbirliğinin tam olarak kullanılmasını sınırlamaktadır. Yüksek işletme maliyetleri, döviz oynaklığı ve karmaşık bir vergi rejimi bu zorlukları daha da artırmaktadır.

İkinci olarak, güvenlik zorlukları önemli sınırlamalar oluşturmaktadır. Türkiye'nin Nijerya ile savunma işbirliği gelişmekte olsa da, Boko Haram, eşkıyalık, korsanlık ve toplumsal şiddetin yarattığı yaygın güvenlik tehditleri, kalkınma çabalarını baltalayabilen ve devam eden etkileşimi sınırlayabilen tehlikeli bir ortam yaratmaktadır (Muiga, 2024). Nijerya'nın aşırıcılıkla mücadele önlemleriyle bağlantılı insan hakları ihlalleri ve hesap verebilirlik konusundaki endişeler, Ankara'nın bu tür önlemleri insan hakları beklentilerine tatmin edici bir şekilde uymadan kolaylaştırdığı görülürse, Türkiye'nin savunma ihracatları üzerinde olumsuz etki yaratabilir.

Başka bir zorluk, zirvede varılan anlaşmaların düzensiz uygulanmasıyla ilgilidir. Özkan ve Orakçı (2024), Türkiye-Afrika Zirvesi toplantılarında yapılan üst düzey beyanlar ile pratikte tanık olunan somut sonuçlar arasında genellikle bir boşluk olduğunu belirtmektedir. Büyükelçi Abdussalam, imzalanan Mutabakat Zaptı ile uygulama zaman çizelgeleri arasındaki tutarsızlıkların güveni ve teslimatı engellediğini belirtmiştir (röportaj, 2024). Bu durum, iddialı ifadelerin her zaman tutarlı takip ile eşleşmediği, bu da bir güven açığına yol açan Türkiye'nin daha geniş Afrika politikasında sistemik bir soruna işaret etmektedir.

Hem gelişmekte olan hem de mevcut güçlü ülkelerden gelen rekabet, önemli bir kısıtlamadır. Çin, Hindistan, Avrupa Birliği ve Brezilya gibi ülkeler, Nijerya'da genellikle

geniş mali güç ve uzun vadeli ittifaklarla desteklenen önemli ekonomik, askeri ve kültürel etkiye sahiptir (Ogbang vd., 2023). Örneğin, Çin, Nijerya'nın telekomünikasyon ve askeri yardım sektörlerine önemli yatırımlar yapmıştır. Türkiye, Nijerya ve daha geniş Afrika pazarlarında rekabetçi kalmak için değer teklifini sürekli olarak yenilemeli ve farklılaştırmalıdır.

Ayrıca, Türkiye'nin iç siyasi manzarası ve ekonomik istikrarı, Ankara'nın Afrika ile angajmanının kapsamını ve güvenilirliğini etkileyebilir (Sıradağ, 2022). Yüksek enflasyon ve para birimi devalüasyonu gibi siyasi huzursuzluk ve iç ekonomik yavaşlamalar, dikkati ve yatırımı Afrika ülkeleriyle işbirliğinden uzaklaştırabilir. Bu durum, Türkiye'nin bir ortak olarak uzun vadeli güvenilirliği iç direncine bağlı olduğu için, Afrika stratejisine bir kırılmalık faktörü getirmektedir.

Son olarak, algı dinamikleri ve güven inşasına bakıldığında, Türkiye'nin Afrika ile angajmanı sömürgeci olmayan bir modelle karakterize edilmesine rağmen, Ankara'nın uzun vadeli gündemine ilişkin şüphecilik belirli Nijeryalı elitler ve sivil toplum üyeleri arasında yaygın kalmaktadır. Dr. Ugwukah, Türkiye'nin modelinin çekiciliğine rağmen, merkezileşmesinin ve özellikle sivil toplum ve akademiden gelen sınırlı paydaş angajmanının, ikili potansiyelin tam olarak gerçekleştirilmesini engelleyebileceğini vurgulamıştır (röportaj, 2024). Açık etkileşimler, gerçek ortaklık yaklaşımları ve yerel aktörlüğün tanınması yoluyla algıları yönetmek, olumlu ilişkileri sağlamak için esastır.

Özetle, Türkiye-Nijerya işbirliği birçok alanda önemli ölçüde genişlemiş olsa da, mevcut yapısal, operasyonel ve algısal zorlukların ele alınması hayati önem taşımaktadır. Her iki ülke de kurumsal çerçeveleri güçlendirmeye, karşılıklı anlayışı teşvik etmeye ve gelişen yerel, bölgesel ve küresel gerçekliklere uyum sağlayan esnek politikalar oluşturmaya öncelik vermelidir. Stratejik ortaklıklarının tam potansiyeli ancak bu ortak çabalarla tamamen gerçekleştirilebilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE BULGULAR

5.1 Temel Bulguların Özeti

Bu çalışma, Türk-Nijerya ilişkilerinin çevresel diplomasiden çok yönlü bir stratejik ortaklığa dönüşümünü göstermektedir. Türkiye'nin 2016 sonrası dış politikası, Afrika'ya doğru keskin bir dönüş yapmış ve Nijerya, Batı Afrika'daki birincil çıpası olarak ortaya çıkmıştır. Angajmanlar çok yönlü olup, pragmatik ekonomik çıkarlara, ideolojik uyumlara ve Ankara'nın yeniden ayarlanan jeopolitik hırslarına dayanmaktadır.

Türkiye'nin Nijerya'daki dış politikasının stratejik, ekonomik ve kültürel itici güçleri, jeopolitik hırs (Neorealizm) ve ideolojik projeksiyonu (Yumuşak Güç) birleştiren hibrit bir modelde açıkça görülmektedir. 2016 sonrası evrim, özellikle savunma ve eğitimde, Türkiye'nin başarısız darbe girişimini takiben iç siyasi değişimlerinin yönlendirdiği, daha güvenlik odaklı, pragmatik ve ideolojik olarak renklendirilmiş bir angajmana geçişle işaretlenmiştir.

Ekonomik diplomasi bağlamında, Türkiye, DEİK (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bankası Departmanı) ve ikili iş konseyleri aracılığıyla altyapı, üretim ve lojistiğe yaptığı yatırımları artırmıştır. Ticaret hacmine ilişkin net veriler olmamasına rağmen, bazı resmi açıklamalar 2021 itibarıyla artacağını göstermektedir. 2 milyar doları aşan bir seviyeye ulaşılmış (Adebayo, 2021) ve 2025 itibarıyla 1 milyar dolara yakın bir seviye korunmaktadır; hedefler ise 5 milyar dolara çıkarmaktır (Ikuomola, 2025). Bununla birlikte, Nijerya'daki zayıf düzenleyici çerçeveler, döviz dalgalanmaları ve yerel imalat eksikliği gibi yapısal faktörler, ikili ticaretin tam potansiyeline ulaşmasını engelleyen faktörler olarak sıklıkla vurgulanmaktadır.

Nijerya öncelikle ham tarım ürünleri ve sınırlı imalat malları ihraç ederken, Türkiye demir, çelik ve makine ihraç etmektedir. Türkiye, yumuşak gücünü çeşitli araçlar aracılığıyla kullanmaktadır. Türkiye Bursları'nın sağlanması, Maarif Vakfı ve Yunus Emre Enstitüsü, özellikle Nijerya'nın Müslüman çoğunluklu bölgeleriyle ulusötesi kültürel bağlantılar yaratmıştır. Büyükelçi Abdussalam, Türkiye Bursları'nı dönüştürücü olarak övmüş, kültürel ve dilsel olarak bağlantılı yeni bir Nijeryalı neslin inşasına yardımcı olduğunu belirtmiştir (röportaj, 2024).

Jeopolitik çıkarımlar, Türkiye'nin geleneksel güçlere bir alternatif sunan önemli bir Batılı olmayan ortak olarak ortaya çıkmasını içermektedir. Türkiye'nin Bayraktar TB2 İHA'ları, hafif silahlar ve askeri eğitim sağlaması, savunma sanayiini ittifaklar kurmak ve bölgesel güvenlik varlığını artırmak için kaldıraç olarak kullanan "güvenlik girişimciliği" çerçevesiyle uyumludur (Kurç, 2024). Ancak, Dr. Ugwukah, bu tür işbirliğinin daha derin doktrinsel veya kurumsal uyum olmaksızın işlemsel kaldığını belirterek bu uyumu eleştirmektedir. Erdoğan'ın 2016 sonrası diplomasiyi yeniden ayarlamasının ideolojik dayanışmadan ziyade ulusal çıkarlar tarafından yönlendirildiğini savunmaktadır (röportaj, 2024).

Türkiye'nin girişimlerinin sürdürülebilirliği zorluklarla karşı karşıyadır. Başarılar arasında artan ticaret, Nijerya için gelişmiş savunma yetenekleri ve kültürel/egitimsel bağlar bulunurken, Nijerya'nın iç yönetim sorunları (bürokrasi, güvenlik), ticaret asimetrisi, Mutabakat Zaptı'nın eşitsiz uygulanması ve Türkiye ile yumuşak gücü arasındaki ideolojik rekabet dahil olmak üzere zorluklar devam etmektedir. Uzun vadeli kurumsallaşma ve yerel sahiplenme, sürdürülebilir ilişkiler için kilit olmaya devam etmektedir.

5.2 Tematik Röportaj Görüşleri: Yerel Sesler, Ayakları Yere Basan Gerçekler

Bu çalışma için yapılan nitel röportajlar, Nijerya-Türkiye ilişkilerinin karmaşıklıklarını aydınlatan, olağan resmi bildirilerin ve hükümet açıklamalarının çok ötesine geçen değerli ilk elden içgörüler sunmaktadır. Bu konuşmalar, hem üst düzey diplomatik çerçeveleri hem de sahada ikili ilişkileri şekillendiren taban algılarını yakalayarak bağlam ve yorumun zengin bir katmanını eklemiştir. Uluslararası İlişkiler alanında bir akademisyen olan Dr. Ugwukah ve Nijerya'nın Türkiye Misyon Şefi olan Büyükelçi Zayyad Habu Abdussalam, bu ilişkinin Nijerya diplomatik ve akademik çevrelerinde nasıl algılandığını, müzakere edildiğini ve stratejilendirildiğini ortaya koyan bakış açılarını paylaşmışlardır (Ugwukah ile Röportaj, 2024; Abdussalam ile Röportaj, 2024).

Büyükelçi Abdussalam'ın yorumları, kurumsal mekanizmalar ve etkinlikleri hakkında özellikle aydınlatıcıydı. Kendisi, Nijerya-Türkiye Ortak Komisyonu'nu ikili ilişkileri yönetmek için tasarlanmış kilit bir çerçeve olarak tanımlamış, ancak bürokratik atalet ve dalgalanan siyasi irade nedeniyle tam potansiyelinin gerçekleşmediğini

belirtmiştir. Belirttiği gibi, "Nijerya-Türkiye Ortak Komisyonu, ikili angajman için birincil bir araç görevi görmektedir, ancak kapasite ve siyasi taahhüt nedeniyle kullanımı tutarsız olmuştur" (Abdussalam ile Röportaj, 2024). Gözlemleri, resmi anlaşmalar ile fiili uygulama arasındaki boşluğa ilişkin daha geniş akademik eleştirilerle uyumludur. Büyükelçi Abdussalam ayrıca, elit çevrelerin ötesine uzanan kapsayıcı diplomasi ihtiyacını da vurgulamıştır. Özellikle öğrenciler, sivil toplum aktörleri ve iş dünyasını içeren genişletilmiş insanlar arası değişimleri savunmuştur. "Bu angajmanlar," resmi bağlar gergin olduğunda "ortaklığı bir arada tutan bir yapıştırıcı görevi görebilir" (Abdussalam ile Röportaj, 2024).

Abdussalam'a göre, Nijerya sadece Türkiye'nin ulaştığı bir ülke değil, aynı zamanda stratejik bir ortaktır. Abuja'nın beklentilerini net bir şekilde tanımlamasını ve öne çıkmasını gerektiren bir öneri olarak, Nijerya'nın Türkiye'nin Batı Afrika'ya açılan kapısı olarak hareket edebileceğini öne sürmüştür. Kendi ifadesiyle, "Bu ortaklık, Nijerya'nın sunması gerektiği kadar Türkiye'nin de sunması gereken bir ortaklıktır" (Abdussalam ile Röportaj, 2024).

Buna karşılık, Dr. Ugwukah, ortaklığın evrimi hakkında hem Nijerya'nın tarihsel dış politika duruşu hem de Türkiye'nin iç dinamikleri bağlamında içgörülü analitik ve kısmen eleştirel bir yansıma sunmuştur. 2016'dan önce, Nijerya ve Türkiye arasındaki ilişkilerin hem ticaret hacmi hem de üst düzey siyasi angajman açısından büyük ölçüde seyrek ve derinlikten yoksun olduğunu belirtmiştir. "2016 Erdoğan ziyareti, daha derin ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkilere bir açılım yaratan bir dönüm noktasıydı" demiştir (Ugwukah ile Röportaj, 2024). Ancak, bu kaymanın sadece Ankara'nın Afrika'ya olan hayranlığından değil, aynı zamanda Türkiye'nin 2016 Temmuz'daki başarısız darbe girişimini takiben ittifaklarını çeşitlendirme ve küresel erişimini gösterme yönündeki acil ihtiyacından kaynaklandığını savunmuştur.

Ankara'nın Abuja ile ilişkilerinde belirgin bir temkinli olma duygusunu not etmiş, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Nijerya'nın diplomatik duruşuna tam olarak güvenmiyor. Bu nedenle, Türkiye'nin angajmanları temkinli bir şekilde işlemsel olmuştur" demiştir (Ugwukah ile Röportaj, 2024). Bu işlemsel yaklaşımın, gerçek karşılıklılık ve karşılıklı saygı ile dengelenmedikçe uzun vadeli stratejik uyum potansiyelini sınırladığını savunmuştur. Bu doğrultuda, Dr. Ugwukah, Türk modellerinin adaptasyon olmaksızın ithal edilmesine karşı uyarıda bulunmuştur. "Nijerya, Türkiye'nin kalkınma modeline

saygı duyuyor ancak herhangi bir yumuşak ideolojik koşullandırmaya direniyor," demiştir (Ugwukah ile Röportaj, 2024). Bu, Nijerya'nın dış politikasında ince yapılandırılmış bir aktörlük biçimini göstermektedir: kalkınma işbirliğini memnuniyetle karşılayan, ulusal değerleri ve ideolojik egemenliği koruyan bir aktörlük.

Her iki paydaş da uygulama ve sürdürülebilirlik mekanizmalarına yönelik eleştirilerinde açık sözlüydü. Dr. Ugwukah, TİKA ve Maarif Vakfı gibi Türk yumuşak güç kurumları aracılığıyla başlatılan projelerin uzun vadeli uygulanabilirliği hakkında endişe dile getirmiş, bu çabaların genellikle güçlü yerel sahiplenme eksikliği gösterdiğini ve Nijerya'nın stratejik kalkınma öncelikleriyle uyumlu olmadığını savunmuştur (Ugwukah ile Röportaj, 2024). Büyükelçi Abdussalam, kurumsal hafızanın önemini vurgulayarak ve ikili projelerin devam eden değerlendirmelerine akademik ve sivil toplum paydaşlarının dahil edilmesini ve daha sık bakanlıklar arası angajmanı önererek bu durumu yinelemiştir (Abdussalam ile Röportaj, 2024).

Ek olarak, röportajlar daha iyi izleme ve değerlendirme mekanizmalarına olan ihtiyacı vurgulamıştır. Dr. Ugwukah, gelecekteki araştırmaların, Türk burs programlarından mezun olan Nijeryalı öğrencilerin kariyer yörüngelerini ve Nijerya'daki kamu hizmeti ve akademi üzerindeki etkilerini değerlendiren boylamsal çalışmaları içermesi gerektiğini öne sürmüştür. Bu öneri, dış ilişkilerde kanıta dayalı politika için yapılan daha geniş çağrılarla uyumludur (Ugwukah ile Röportaj, 2024).

Bu röportaj bulguları, özellikle neorealizm ve postkolonyal yaklaşımlar olmak üzere, bu çalışmada kullanılan teorik çerçeveleri de teyit etmekte ve zenginleştirmektedir. Hem Büyükelçi Abdussalam hem de Dr. Ugwukah, Nijerya'yı sadece Türkiye'nin girişimlerine tepki veren değil, aynı zamanda ulusal çıkarlara, stratejik kültüre ve tarihsel deneyime dayanarak onları aktif olarak şekillendiren ve yanıtlayan, kendi başına bir aktör olarak görmektedir. Katkıları, hem yakınsama hem de ayrışma noktalarını ortaya koymaktadır: Türk-Nijerya ilişkilerinin sunduğu fırsatlar konusunda hemfikir olsalar da, mevcut olduğunu düşündükleri güven, karşılıklılık ve uyum konusunda farklılık göstermektedirler (Abdussalam ile Röportaj, 2024; Ugwukah ile Röportaj, 2024).

Özetle, röportajlar, dış politika dinamiklerini anlamada bağlamsal ve temellendirilmiş analizin önemini vurgulamaktadır. Nijerya siyasi ve akademik çevrelerindeki iyimser angajmandan temkinli realizme kadar değişen rekabetçi anlatıları

aydınlatmakta ve ikili ilişkiyi anlamak ve iyileştirmek için zorlayıcı bir mercekle sunmaktadır. Bu temellendirilmiş sesler, sahadaki gerçeklikleri aydınlatmakta ve ileride kapsayıcı, karşılıklı ve iyi yürütölmüş diplomasi ihtiyacının altını çizmektedir.

5.3 Teorik Çıkarımlar: Ampirik Bulgular ve Uluslararası İlişkiler Teorisi Arasında Köprü Kurmak

Röportaj verileriyle zenginleştirilmiş bu çalışmanın ampirik bulguları, saha verilerinin mevcut uluslararası ilişkiler teorilerini nasıl geliştirebileceğini ve dönüştürebileceğini ortaya koymaktadır. Çalışma, üç ana teörinin rafine edilmesine doğrudan katkıda bulunmaktadır: Yumuşak Güç, Postkolonyal Uluslararası İlişkiler ve Neorealizm.

Yumuşak Güç Kavramı (Nye, 2004): Ampirik bulgular, Türkiye'nin devlet liderliğindeki, büyük ölçüde dini temelli yumuşak gücünün liberal Batı modellerinden önemli ölçüde farklı olduğunu ve Nijerya'da evrensel olarak kabul görmediğini öne sürmektedir. Büyükelçi Abdussalam, "bursların, kültür merkezlerinin ve kalkınma yardımının, özellikle gençler arasında Türkiye'nin imajını güçlendirdiğini" belirtmiştir. Ancak, Dr. Ugwukah'ın "yumuşak gücün kurumsal saygı ile karşılık bulması gerektiği" yönündeki argümanı ve Türkiye'nin bazen tek taraflı anlatı çerçevelemesine yönelik eleştirisi, yumuşak gücün çekici fikirlerin pasif kabulü olmadığını göstermektedir. Daha ziyade, alıcı tarafından aktif bir yorumlama ve çekişme sürecidir. Bu, kaynağın ve dağıtım mekanizmasının, yumuşak gücün etkinliğini nasıl sınırlandırabileceğini ve çeşitli, postkolonyal bağlamlarda direnç yaratabileceğini vurgulayarak Nye'nin teörisini rafine etmektedir.

Neorealizm: Çalışmanın, Türkiye'nin 2016 sonrası yoğunlaşan savunma işbirliği ve silah satışlarına ilişkin bulguları, ulusal çıkarlara odaklanmasıyla birlikte, neorealist kavramlarla doğrudan uyum içindedir. Türkiye'nin, özellikle 2016 darbe girişiminden sonra, güvenlik odaklı dış politikasına ilişkin ampirik bulgular, Türkiye'nin dış politikasının neorealist bir yorumu için güçlü destek sağlamaktadır. Bu, ideasyonel faktörler (yumuşak güç, rol algısı) mevcut olsa da, temel maddi çıkarların ve güvenlik endişelerinin (anarşik uluslararası sistem ve iç siyasi hayatta kalma tarafından

yönlendirilen) Türkiye'nin Nijerya ile angajmanını şekillendirmede önemli, hatta birincil bir rol oynadığını düşündürmektedir. Bu, Türkiye'nin dış politikasının, sert güç unsurlarını ve gerçekçi hesaplamaları yumuşak güç projeksiyonlarıyla birleştiren hibrit doğasını ortaya koymaktadır.

Postkolonyal Uluslararası İlişkiler: Türkiye'nin dekolonyal anlatısı ilgi görmektedir, ancak Mvulane-Moloi (2012) ve Odoom & Andrews (2017) gibi postkolonyal akademisyenler, Batılı olmayan güçlerin hala potansiyel neo-emperyal eğilimler açısından eleştirel olarak değerlendirilmesi gerektiği konusunda ısrar etmektedir. Nijerya'nın çeşitlendirilmiş bir dış politika izleme kararı, Türkiye'nin söyleminden bağımsız olarak "neo-bağımlılıktan" kaçınma arzusunu yansıtmaktadır. Çalışma, Nijerya'nın yükselen güç etkisinde gezinmedeki "yapılandırılmış aktörlüğüne" dair ampirik kanıtlar sunmakta, Afrika devletlerinin pasif alıcılar değil, proaktif aktörler olduğunu göstermektedir. Bu, Afrika devletlerinin dış etkileri aktif olarak nasıl "dengelediğine" ve egemenliği nasıl ileri sürdüğüne dair somut örnekler sunarak, küresel güç dolaşımının Eurocentric ikiliklerin ötesinde daha incelikli bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunarak Postkolonyal IR'yi güçlendirmektedir.

5.4 Nijerya'nın Aktörlüğü ve Stratejik Hesaplamaları

Bu çalışma, Nijerya'nın diplomatik aktörlüğünü ve Türkiye ile ikili ilişkilerdeki stratejik özerkliğini yeniden teyit etmektedir. Nijerya, bir yandan Türkiye'nin ticaret ve savunma işbirliğini memnuniyetle karşılarken, diğer yandan ideolojik hakimiyete kararlılıkla direnmiştir. Dikkat çekici bir örnek, Türkiye'deki 2016 darbe girişiminden sonra ortaya çıkmıştır: Nijerya'daki bazı Gülen liderliğindeki okullar Maarif Vakfı'na devredilirken, diğerleri yeniden yapılandırılmış yerel yönetim altında kalmıştır. Bu incelikli yanıt, Nijerya'nın ulusal kimlikten ödün vermeden faydaları maksimize ettiği "yapılandırılmış aktörlük" kullanımını göstermektedir (Ugwukah ve Depiver, 2023).

Profesör Ugwukah, "Nijerya, Türkiye'nin kalkınma modeline saygı duyuyor ancak herhangi bir yumuşak ideolojik koşullandırmaya direniyor" (Ugwukah & Depiver, 2023) diyerek, yurt içi egemenliği koruyan temkinli bir işbirliği kabulünü yansıtmaktadır (röportaj, 2024). Büyükelçi Abdussalam, "Nijerya, Türkiye ile bağları güçlendirirken bile

kendi kendini yöneten bir aktör olarak kalmalıdır" (röportaj, 10 Nisan 2024) diyerek bu duyguyu daha da pekiştirmektedir. Bu bakış açıları, Nijerya'nın "büyük ve yükselen güçlerle daha yakın ve daha iyi ilişkiler" peşinde koşan ve "geleneksel Batılı müttefiklerin ötesinde çeşitlendirilmiş ortaklıklara" öncelik veren dış politika stratejileriyle uyumludur (Gwaza, 2021). Bu duruş, Nijerya'nın Türkiye'yi tek bir müttefikten ziyade birkaç stratejik ortak olarak gördüğünü düşündürmektedir.

BÖLÜM VI

6.1. Sonuç Ve Politika Çıkarımları

Bu tez, Türkiye'nin Nijerya ile 2016 ve 2024 yılları arasındaki stratejik angajmanının çok boyutlu doğasını araştırmıştır. Altı bölüm boyunca, tez, Türkiye'nin hibrit diplomasisini nitel, teori temelli ve Afrosentrik bir yaklaşımla değerlendirmiştir.

Bölüm 1, Afrika'nın en kalabalık ülkesi ve bölgesel bir merkez olan Nijerya'nın, başarısız 2016 darbe girişiminden sonra Türkiye'nin Küresel Güney hedeflerinin merkezi haline gelmesinin arka planını ve gerekçesini sunmuştur. Bölüm 2'deki literatür taraması, yumuşak güç, Neorealizm ve Postkolonyal IR teorilerine dayanan teorik merceği oluşturmuştur. Bölüm 3, iki ülke arasındaki ilişkilerin evrimini izlerken, Bölüm 4 savunma ve güvenlik işbirliği ile eğitim ve kültürel değişimdeki sektörel ortaklıkları analiz etmiş, Bölüm 5 ise Büyükelçi Abdussalam ve Dr. Ugwukah ile yapılan röportajlarla saha verilerini sentezlemiştir. Genel olarak, Türkiye'nin Nijerya'ya yaklaşımı yumuşak-sert hibrit bir model olarak tanımlanabilir: Türkiye, insani yardım, kültürel diplomasi ve bursları etki yansıtmak için kullanırken, aynı anda savunma ihracatı ve ticarete erişim peşindedir. Bu melezlik, Türkiye'nin hem maddi kazançları hem de ideasyonel etkiyi sürdürmesine, yaklaşımını farklı bağlamlara uyarlamasına ve orta güç olarak kaldıraçını maksimize etmesine olanak tanır. Yine de, bulguların ortaya koyduğu gibi, bu modelin başarısı otomatik değildir—sürdürülebilirliği sağlamak için kurumsal derinlik, karşılıklı güven ve yerel alaka gerektirmektedir.

Bu çalışma, Uluslararası İlişkiler (IR) teorisine üç temel şekilde katkıda bulunmaktadır.

İlk olarak, yumuşak güç teorisine önemli bir katkıda bulunarak, çalışmada Türkiye'nin yumuşak gücünün sadece çekici bir araç olmadığını, aynı zamanda devlet güdümlü ve ideolojik olarak güdümlü olduğunda, "kurumsal saygı" ve yerel meşruiyet arayan alıcı ülkeler tarafından sorgulanabileceğini ve sınırlanabileceğini göstermektedir. Bu bulgu, Nye'nin orijinal kavramına kritik bir boyut eklemekte, yumuşak güç kaynaklarının doğasının ve alıcı toplumların aracılık rolünün bu tür diplomasinin başarısı için merkezi olduğunu göstermektedir.

İkinci olarak, Postkolonyal Ul'ye bir katkı olarak, tez, işbirliğinin ancak her iki tarafın da dinlediği, uyum sağladığı ve bilgiyi birlikte yarattığı egemen karşılıklılığa dayandığı takdirde başarılı olacağını doğrulamaktadır. Çalışma, "eş ortak" retoriğine rağmen, dış politikaya postkolonyal bir yaklaşımın, sembolik jestlerin ötesine geçerek somut, adil kalkınma sonuçlarına doğru yeni bağımlılık biçimlerini önlemek için hala yapısal değişiklikler gerektirdiğini ampirik olarak göstermektedir.

Son olarak, Neorealizme bir katkıda bulunarak, çalışma, Türkiye'nin kapsamlı yumuşak güç kullanımına rağmen, özellikle savunma alanındaki 2016 sonrası dış politikasının, anarşik bir sistemde ulusal güvenlik ve güç projeksiyonuna ilişkin gerçekçi hesaplamalarla güçlü bir şekilde yönlendirildiğini göstermektedir. Bu, Türkiye gibi bir orta gücün güvenlik ve jeopolitik hırslarını elde etmek için sert ve yumuşak güç araçlarını stratejik olarak nasıl birleştirdiğini göstererek, neorealizmi saf ideasyonel faktörlerin ötesinde dış politika motivasyonlarının daha eksiksiz bir resmini sunarak rafine etmektedir.

6.2. Politika Çıkarımları

Bu tezin bulguları, özellikle ikili ilişkilerinin yapısını, sürdürülebilirliğini ve karşılıklı faydalarını iyileştirmeye yönelik olarak hem Nijerya hem de Türkiye için çeşitli pratik çıkarımlara sahiptir. Nijerya hükümeti için en önemli önerilerden biri, Nijerya-Türkiye Ortak Komisyonu'nu kurumsallaştırma ve yeniden canlandırma ihtiyacıdır. Komisyon isim olarak var olmasına rağmen, ikili anlaşmaların düzenli olarak gözden geçirilmesi ve uygulanması için etkili bir platform olarak kullanılmamıştır. Dönüşümlü liderliğe ve hükümet, akademi, sivil toplum ve özel sektörden kapsayıcı temsilciliğe sahip yeniden yapılandırılmış bir Komisyon, Mutabakat Zaptı (MoU) uygulamalarındaki gecikmeler ve politika tutarsızlıkları gibi tekrarlayan sorunları ele almaya yardımcı olacaktır.

Acil dikkat gerektiren bir diğer alan, kamu hesap verebilirliği ve şeffaflıktır. İmzalanan birçok ikili anlaşma kamuoyuna açık değildir ve genellikle sadece diplomatik kanallar aracılığıyla iletilmektedir. Bu anlaşmaların Hausa, Yoruba ve Igbo gibi ana Nijerya dillerine çevrilmesi ve bölgesel şehir toplantısı tartışmalarının düzenlenmesi, sadece kamu bilincini artırmakla kalmayacak, aynı zamanda hesap verebilirliği teşvik edecek ve dış politikanın yerel gerçekliklerden kopuk olduğu algısını azaltacaktır.

Ekonomik politika açısından, Nijerya, Türkiye tarafından desteklenen ortak girişimlerde ve eğitim programlarında yerel içerik gereksinimlerini zorunlu kılmalıdır. Bu, mevcut ticaret asimetrisini ele alacak ve ortaklığı sadece taşeronluk veya kaynak çıkarmanın ötesine, sürdürülebilir endüstriler inşa etmeye ve Nijeryalı küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ) ikili projelere entegre etmeye doğru taşıyacaktır.

Çalışma, Türk hükümeti için proje planlama ve uygulamasında ortak tasarım ve yerelleştirmeyi teşvik etmenin önemini vurgulamaktadır. Nijerya'daki Türk liderliğindeki birçok girişim, yukarıdan aşağıya görünmekte ve genellikle karşılıklı olmaktan ziyade Ankara güdümlü olarak görülmektedir. Planlama aşamalarında Nijeryalı kurumlar ve topluluklarla doğrudan çalışmak, projelerin bağlamsal olarak alakalı olmasını sağlayacak ve yerel sahiplenmeyi teşvik edecektir. Ayrıca, kültürel ve insani diplomasi projelerinde Nijeryalı ortaklara daha fazla görünürlük verilmelidir. Bu, Türkiye'nin angajmanlarının anlatısını kontrol etmeye çalıştığı algısını dengeleyecek ve bunun yerine karşılıklı tanıma ruhunu teşvik edecektir.

Bir diğer önemli husus, Türkiye'nin eğitim diplomasinin uzun vadeli etkisidir. Burslar yüzlerce Nijeryalı öğrenciyi Türk üniversitelerine getirmiş olsa da, mezuniyet sonrası katılımın devam ettiğine dair çok az kanıt vardır. Türkiye, eski bursiyerlerin Nijerya bakanlıklarında, özel teşebbüslerde ve üniversitelerde iş bulmalarına yardımcı olarak uzun vadeli mezun entegrasyon stratejilerine yatırım yapabilir. Bu, eğitim değişimlerini somut politika ve kalkınma sonuçlarına dönüştürerek ikili ilişkileri derinleştirecektir.

Bölgesel düzeyde, her iki ülke de işbirliğini daha geniş çok taraflı çerçevelere gömerek fayda sağlayacaktır. Ortaklıklarının belirli yönlerini ECOWAS stratejileriyle—özellikle barışı koruma, güvenlik işbirliği ve gıda güvenliği alanlarında—uyumlaştırarak Nijerya ve Türkiye, Batı Afrika'daki etkilerini artırabilirler. Ayrıca, bir Nijerya-Türkiye-Afrika Birliği (AU) Diyalog Forumu'nun kurulması, genç istihdamı, enerji geçişi ve dijital altyapı gibi paylaşılan kıtasal öncelikleri tartışmak için bir platform sağlayacaktır. Son olarak, Nijerya-Türkiye işbirliğinin Somali, Gana ve Sudan gibi ülkelerdeki benzer Türk angajmanlarıyla karşılaştırılması, en iyi uygulamaları standartlaştırmaya, uyarlanabilir stratejileri belirlemeye ve başarısız modellerin başka yerlerde tekrarlanmasını önlemeye yardımcı olabilir.

6.3. Saha Çalışması Yansıması ve Araştırma Sınırlılıkları

Bu çalışmadaki saha çalışması hem aydınlatıcı hem de sınırlıydı. 33 röportaj talebinden sadece iki paydaş—mevcut bir diplomat (Büyükelçi Abdussalam) ve bir akademisyen (Dr. Ugwukah)—olumlu yanıt vermiştir. Bu düşük yanıt oranı, Afrika'daki dış politika araştırmalarındaki daha geniş sorunları yansıtmaktadır; bunlar arasında kurumsal bağlantıları olmayan üst düzey yetkililere sınırlı erişim, bürokratik tereddüt nedeniyle geciken veya durdurulan yanıtlar ve jeopolitik değişimlere ilişkin diplomatik bakış açılarının paylaşılmasıyla ilgili güvenlik endişeleri bulunmaktadır. Taleplerin sadece küçük bir kısmının başarılı olması, belirli bağlamlarda hassas dış politika konularında birincil araştırma yapmanın doğasında var olan zorlukların altını çizmektedir.

Bu sınırlamalara rağmen, röportajlar verimliyd. Türkiye'nin kilit Nijeryalı aktörler tarafından nasıl algılandığını ortaya çıkardılar: neokolonyal bir tehdit olarak değil, uzun vadeli niyetlerini kanıtlaması gereken bir ortak olarak. Bu içgörüler, ikincil kaynakların bıraktığı kritik ampirik boşlukları doldurmuş ve başka türlü elde edilemeyecek benzersiz bakış açıları sağlamıştır.

Metodolojik olarak, çalışma, özellikle Türkçe birincil kaynaklarda dilsel sınırlamalarla da karşılaşmıştır. Çevrilmiş raporlara güvenmek, yorumlayıcı boşluklar yaratmış olabilir. Ancak, bunları İngilizce akademik literatür, hükümet brifingleri ve sivil toplum raporlarıyla desteklemek, potansiyel önyargıları azaltmaya yardımcı olmuştur.

6.4. Gelecekteki Araştırmalar İçin Yönelimler

Bu çalışma, Türkiye'nin Nijerya'daki dış politikasının temel bir incelemesini sunmakla kalmamakta, aynı zamanda geleneksel devletten devlete diplomasiyi aşan çeşitli kritik araştırma yollarını da açmaktadır.

İlk olarak, gelecekteki araştırmalar, Türkiye'nin Nijerya ile ilişkisinin diğer Afrika ülkelerindeki stratejileriyle nasıl tezat oluşturduğunu araştıran karşılaştırmalı çalışmalardan faydalanabilir. Örneğin, Türkiye'nin Somali'deki varlığı büyük ölçüde insani yardım ağırlıklıyken, Etiyopya'da altyapı ve ticarete odaklanmakta, Gana'da ise yumuşak güç ve eğitime odaklanıyor gibi görünmektedir. Bu farklı modelleri karşılaştırmak, Türkiye'nin tek tip bir dış politika mı uyguladığını yoksa her ülkenin

benzersiz siyasi ve ekonomik manzaralarına mı uyum sağladığını belirlemeye yardımcı olacaktır.

İkinci olarak, araştırmacılar diaspora topluluklarının ve öğrenci hareketliliğinin rolünü incelemelidir. Türkiye'deki Nijeryalı öğrenciler, özellikle Türk hükümetinden burs alanlar, Türk diplomasinin kamu düzeyinde nasıl algılandığına dair değerli içgörüler sunabilirler. Eve dönen mezunlar, kültürel köprüler veya eleştirmenler olarak hareket edebilir, gelecekteki diplomatik veya ekonomik etkileşimleri etkileyebilirler.

Üçüncüsü, özellikle Maarif Vakfı ve Diyanet gibi kurumlar aracılığıyla dini ve kültürel diplomasi, derinlemesine analize ihtiyaç duymaktadır. Bu kuruluşlar, Türkiye'nin erişimini siyasi ofislerin ötesine, yerel dini ve eğitimsel alanlara kadar genişletmektedir. Nijerya'nın dinler arası dinamiklerini ve bunların kültürel hakimiyet üzerindeki etkisini anlamak, ikili ilişkilerin sosyal alt akımlarını aydınlatmaya yardımcı olabilir.

Dördüncüsü, cinsiyete duyarlı analizler mevcut söylemde büyük ölçüde eksik kalmaktadır. Gelecekteki çalışmalar, Türkiye'nin kalkınma projelerinin Nijerya'daki kadın ve kız çocuklarını nasıl etkilediğini incelemelidir. Bu, eğitim, girişimcilik fırsatları ve Türk girişimleri tarafından desteklenen liderlik veya diplomatik platformlara katılımı içermektedir.

Beşincisi, bir medya söylemi analizi, her ülkenin diğerini nasıl tasvir ettiğine ışık tutabilir. Hem Nijerya hem de Türk medya kuruluşlarındaki medya anlatılarının zaman içinde haritalanması, ikili ilişkiye yönelik temel algıları, ideolojik çerçeveleri ve kamu duyarlılığını ortaya çıkarabilir.

Son olarak, akademisyenler, Türk projelerinin uzun vadeli etkisini değerlendirmek için sürdürülebilirlik göstergeleri ve yerel sahiplenme ölçütleri geliştirebilirler. Türk liderliğindeki birçok girişim görünürlüğe ve sembolik diplomasiye odaklanma eğilimindedir; ancak, daha derin ampirik çalışma, bu müdahalelerin anlamlı yerel kalkınmaya katkıda bulunup bulunmadığını veya yüzeysel ortaklıklar olarak kalıp kalmadığını belirleyebilir.

Hepsi birlikte ele alındığında, bu gelecekteki yönelimler, Türkiye'nin Afrika stratejisinin Güney-Güney işbirliğinde gerçek bir kaymaya mı işaret ettiğini yoksa eski

hiyerarşileri yeni bir başlık altında tekrarlama riski mi taşıdığını anlamamızı derinleştirebilir.

6.5. Son Düşünceler: Güney-Güney Diplomasisinde Afrosentrik Egemenliğe Doğru

Bu tezin emeline normatif bir argüman yatmaktadır: Afrika boş bir gemi değildir. Nijerya dış politikası rasyonel, yansıtıcı ve bölgesel olarak sorumludur. Türkiye, stratejik olarak kaynak sahibi olsa da, lojistik ve yardımın ötesinde meşruiyet arıyorsa, işlemsel angajmandan ilişkisel diplomasiye geçmelidir. Bu çalışma, Güney-Güney işbirliğinin ancak her iki tarafın da dinlediği, uyum sağladığı ve bilgiyi birlikte yarattığı egemen karşılıklılığa dayandığı takdirde başarılı olacağını doğrulamaktadır. Çok kutupluluk küresel düzeni yeniden şekillendirirken, Nijerya ve Türkiye gibi ülkeler sadece hayatta kalmak için değil, aynı zamanda epistemik adalet ve dönüştürücü kalkınma için de ittifaklar kurmalıdır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin Nijerya'daki dış politikası, yükselen Afrika güçlerinin hem fırsatlarını hem de sınırlamalarını ortaya koymaktadır. 2016 sonrası yörünge, Ankara'nın Afrika diplomasisini Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın doktrini altında yeniden ayarlama çabasını yansıtmaktadır. Ancak Nijerya, ulusal çıkarlarla uyumlu olanı benimserken, istenmeyen etkilere karşı çıkarak stratejik egemenliğini savunmaya devam etmektedir. Bu ortaklığın bir model mi yoksa uyarıcı bir hikaye mi olacağı, sadece stratejiye değil, aynı zamanda kapsayıcılığa ve karşılıklı tanımaya da bağlıdır.

KAYNAKÇA

- Abegunrin, O. (2019).** *Africa–United States relations: Strategic interests and policies*. Routledge.
- Abegunrin, O. (2019).** *China-Africa relations: A geopolitical and economic perspective*. Springer.
- Adebajo, A. (2008).** *The curse of Berlin: Africa after the Cold War*. Columbia University Press.
- African Narratives. (2024, May 19).** Turkey's Africa strategy: Economic security and geopolitical influence. Retrieved from <https://africannarratives.org/articles/turkeys-africa-strategy-economic-security-and-geopolitic>
- Agora Policy. (2024, April 3).** Nigeria's foreign policy agenda: Navigating a multipolar world. Retrieved from <https://agorapolicy.org/research/nigerias-foreign-policy-agenda-navigating-a-multipolar-world>
- Ajayi, K. (2023).** ECOWAS and post-coup diplomacy in West Africa. *West African Security Review*, 11(2), 56–74.
- Akinci, O. (2021).** Turkey's new African diplomacy: Drivers and dimensions. *Journal of Contemporary African Affairs*, 7(2), 42–57.
- Aksoy, H. A., Çevik, S., & Tanrıverdi Yaşar, N. (2022, June 3).** *Visualising Turkey's activism in Africa*. Centre for Applied Turkey Studies (CATS). <https://www.cats-network.eu/visualisations/visualising-turkeys-activism-in-africa>
- Al Jazeera. (2021).** Turkey's deepening Africa ties: Soft power and strategy. Retrieved from <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/16/as-erdogan-set-for-another-tour-turkey-deepens-ties-with->

[africa#:~:text=Over%20the%20past%20decade%20or,centres%20spread%20over%20the%20continent](#)

Alita, T. A., Olatunde, A. O., & Ayokunle, J. (2023). Energy diplomacy and strategic engagements: Nigeria's role. *African Energy Review*, 28(2), 51–68.

AllAfrica. (2023, November 2). Nigeria: Harnessing Africa's energy potential—A catalyst for development and growth. Retrieved from <https://allafrica.com/stories/202311020253.html>

Altunışık, M. B. (2020). Turkey's Africa policy: Soft power or pragmatic diplomacy? *Insight Turkey*, 22(1), 119–135.

Amanor, K. S. (2013). South–South cooperation in context: Perspectives from Africa (Working Paper No. 54). Future Agriculture. Retrieved from <https://www.future-agricultures.org>

Anadolu Agency. (2018, April 14). Turkey-Nigeria military agreement comes into force. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkey-nigeria-military-agreement-comes-into-force/1118181>

Anadolu Agency. (2020). Turkey's investment footprint in Ethiopia reaches \$2.5B. Retrieved from <https://www.aa.com.tr>

Anadolu Agency. (2021, October 20). President Erdogan urges Nigeria to act against FETO. <https://www.aa.com.tr/en>

Anadolu Agency. (2021, October 20). Turkey rejects Western-centered approaches toward Africa: President Erdoğan. <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkey-rejects-western-centered-approaches-toward-africa-pr>

Anadolu Agency. (2021, October 20). Turkey, Nigeria sign energy, hydrocarbons and mining MoUs. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/en/economy/turkey-nigeria-sign-energy-hydrocarbons-and-mining-mo-us/2402127>

- Aras, B., & Yilmaz, S. (2020).** Turkey's soft power in Africa after the coup attempt: The case of the Maarif Foundation. *Insight Turkey*, 22(1), 67–82.
- Areteos, E. (2021).** Turkey's foreign policy in Africa: A new model of South–South engagement. Retrieved from <https://www.files.turkeyafricapolicy.org>
- Arise News. (2025, May 27).** Türkiye targets \$5 billion trade volume with Nigeria, up 500%.
- Ataman, M. (2022).** *Principles of Turkish foreign policy toward Africa*. SETA. Retrieved from <https://www.setav.org>
- Aydin, M., & Erşen, E. (Eds.). (2020).** *Turkey and Africa: A new axis in global South relations*. Istanbul University Press.
- Aydin-Düzgit, S. E. (2023).** Authoritarian middle powers and the liberal order: Turkey's contestation of the EU. *International Affairs*, 99(6), 2319–2337.
- Bacchi, E. (2015).** Turkey and Africa: Between soft power and economic interests.
- Bahçecik, S. (2021).** The transformation of Turkish foreign aid and diplomacy in Africa. *Insight Turkey*, 23(1), 99–115.
- Balci, E., & Boztaş, A. (2021).** Tourism as soft power in Turkish foreign policy from the perspective of women ambassadors. *Insight Turkey*, 23(2), 189–210. <https://doi.org/10.25253/99.2021232.11>
- Bashir, A. (2018).** Turkey-Nigeria diplomatic relations: Trends and trajectories. *Nigerian Journal of International Affairs*, 44(2), 40–56.
- Bashir, A. (2023).** Turkish-African defense agreements: Developing a win-win partnership. *African Security Review*, 32(1), 72–88.
- Baykan, T. (2023).** Turkey's energy diplomacy and Africa's hydrocarbon frontier: Emerging partners in a shifting global market. *Energy Policy and Development Studies*, 11(2), 89–103.

- Besenyó, J. (2021).** Turkey's growing interest in Africa: Opportunities and challenges. *African Journal of International Affairs and Development*, 24(1), 44–62.
- Bilgin, M. (2010).** Energy and Turkey's foreign policy: State strategy, regional cooperation and private sector involvement. *Turkish Policy Quarterly*, 9(2), 79–92.
- Bilgin, M. (2010).** Geopolitics of energy in the Caspian Sea region: The challenges of cooperation. *Energy Policy*, 38(8), 4172–4179.
- Cannon, B., & Donelli, F. (2024).** *Turkey's foreign policy in Africa: Religion, ideology, and soft power*. Routledge.
- Channels Television. (2021).** Nigeria, Turkey sign eight major agreements in energy, defense, education. Retrieved from <https://www.channelstv.com>
- Congressional Research Service. (n.d.).** *CRS Reports*. Retrieved from <https://crsreports.congress.gov/CRSReports/CRSProductSearch.aspx?search=R44000>
- Daban, Y., & Aktaş, N. (2024).** *Türkiye's military engagements in Africa: Case study of Camp TURKSOM*. SETA Publications.
- Dahir, A. L. (2021).** Turkey's pragmatic push into Africa. *Quartz Africa*. Retrieved from <https://qz.com/africa>
- Daily Sabah. (2021, September 21).** Fate of humanity cannot be left to a handful of countries: Erdoğan. <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/fate-of-humanity-cannot-be-left-to-a-handful>
- Defence Web. (2018, April 12).** Nigeria and Turkey sign military training agreement.
- Defence Web. (2018, April 17).** Turkey, Nigeria sign military training agreement. Retrieved from <https://www.defencweb.co.za/joint/defence-joint/turkey-nigeria-sign-military-training-agree-ment/>

- DEİK (Foreign Economic Relations Board). (2023).** *Turkey–Nigeria Business Council activity reports*. Retrieved from <https://www.deik.org.tr>
- Demirtaş, T., & Pirinççi, F. (2024).** Türkiye's security policy in Sub-Saharan Africa: A constructivist analysis. *African Security Studies*, 33(1), 101–120.
- De Souza Santos, B. (2015).** *Epistemologies of the South: Justice against epistemicide*. Routledge.
- Diakopoulos, N., & Stournaras, E. (2022).** The drone diplomacy of Turkey: Bayraktar TB2 and Africa's security market. *Defense and Security Review*, 30(2), 78–94.
- Djamarca, A. (2017).** The role of education in international cooperation: Turkey–Sub-Saharan Africa case study. *Journal of International Relations and Development*, 20(3), 411–429.
- Djamarca, F. (2017).** Turkey's education diplomacy in West Africa: Between Islamic soft power and strategic engagement. *African Educational Review*, 14(3), 210–229.
- Donald, I. (2022, January 11).** New era of Nigerian-Turkish relations. *The Sun Nigeria*. <https://thesun.ng/new-era-of-nigerian-turkish-relations/>
- Donelli, F. (2018).** The Ankara Consensus: The significance of Turkey's engagement in Sub-Saharan Africa. *Global Faultlines*, 5(1–2), 95–111.
- Donelli, F. (2022).** *Turkey's Africa policy: A new model of engagement*. Routledge.
- Düzgit, S. A., & Keyman, F. (2022).** The paradoxes of Turkey's global role. *Third World Quarterly*, 43(3), 478–495.
- Dziwornu, C., Yakar, M., & Temurçin, K. (2016).** Migration intentions of international students in Turkey: A case study of African students at Süleyman Demirel University. *Migration Letters*, 13(2), 235–247.

- Elem Vigny, A. (2022).** Ankara's Africa strategy: Türkiye's diplomatic and cultural engagements. *African Affairs Quarterly*, 19(4), 47–62.
- Embassy of Nigeria, Ankara. (2021, October 23).** President Erdogan's visit to Nigeria. Retrieved from <https://ankara.foreignaffairs.gov.ng/president-erdogans-visit-to-nigeria/>
- Enwere, C., & Yilmaz, M. (2024).** Turkey's strategic economic relations with Africa: Trends and challenges. *Turkish Review of African Studies*, 18(1), 77–102.
- Enwere, J., & Yilmaz, K. (2024).** Reassessing Nigeria-Turkey economic relations: Trade barriers and private sector engagement. *West African Economic Studies Journal*, 5(1), 29–48.
- Erciyes, M. (2017).** Turkey-Africa relations: The future strategic partnership. *Turkish Policy Quarterly*, 16(3), 24–32.
- Erşan, Y. (2017).** *Developing South-South cooperation between China and Africa: A case study on South Africa* [Master's thesis, Middle East Technical University]. ProQuest Dissertations & Theses. <https://www.proquest.com/docview/3132854509>
- Federal Ministry of Foreign Affairs. (n.d.).** History of Nigeria. Retrieved from <https://foreignaffairs.gov.ng/nigeria/history-of-nigeria/>
- Fricker, M. (2007).** *Epistemic injustice: Power and the ethics of knowing*. Oxford University Press.
- Gwaza, A. P. (2021).** Nigeria First Foreign Policy: Dimensions, implications and benefits. SSRN. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3783677>
- Haruna, A. (2024).** The place of Nigeria in African multilateral diplomacy. *Nigerian Journal of Policy and Strategy*, 31(1), 11–34.

Heritage Institute. (2021). *Turkey in Somalia: A model for engagement in fragile states.*

Retrieved from <https://www.heritageinstitute.org/wp-content/uploads/2016/02/Turkeys-Assistance-Model-in-Somalia-Achieving-Much-With-Little1-1.pdf>

Ikuomola, V. (2025, May 26). Turkey targets \$5b trade volume with Nigeria—Envoy.

The Nation (Nigeria). Retrieved from <https://thenationonlineng.net/turkey-targets-5b-trade-volume-with-nigeria-envoy/>

Intelpoint. (2025). *Nigeria Population Share Report – 2025.* Retrieved from

<https://intelpoint.co/insights/2-87-of-the-world-which-amounts-to-235-million-people-reside-in-nigeria-as-of-january-2025/>

International Institute of Academic Research and Development. (2022). *The impact of insecurity on economic activities and human capital development in Nigeria.*

Retrieved from

https://iاردjournals.org/get_file.php?paper=IJMSDR_2022_125_141.pdf

International Journal of Peace and Reconciliation. (2022). Economic diversification and sustainable development in Nigeria: A paradigm shift for peace and reconciliation.

Retrieved from

<https://journals.ajol.info/index.php/ijpr/article/view/234720>

Interview with Ambassador Zayyad Habu Abdussalam, Nigerian Head of Mission to Türkiye. (2024).

JETMASE. (n.d.). Foreign trade and national security strategies.

Journal of Economics and Trade Management. (n.d.). Effects of insecurity on economic development in Nigeria. Retrieved from <https://www.jetmase.com/wp-content/uploads/2024/01/JETMASE24-0016.pdf>

- Kaya, A. (2023).** Türkiye-Africa relations: A comparative case study of Nigeria, Somalia, and Libya. *Insight Turkey*, 25(1), 85–102.
- Kayaoglu, T. (2020).** The Gülen movement and its aftermath in Africa. *Middle East Review of International Affairs*, 24(2), 45–59.
- Kohnert, D. (2023).** Does Turkey support development in West Africa? The example of Nigeria, Ghana, and Ivory Coast. *Africa Spectrum*, 58(1), 27–49.
<https://doi.org/10.1177/00020397221148203>
- Korongo, R. H. (2025).** The framing of Africa in Turkish newspapers. *International Journal of Media Culture and Literature*, 11(1).
- Kurç, C. (2024).** No strings attached: Understanding Turkey's arms exports to Africa. *Defence Studies*, 24(1), 89–113. <https://doi.org/10.1080/14702436.2023.2289573>
- Kurç, Ç. (2024).** Turkey's defense exports to Africa: Between strategic ambition and commercial interest. *Turkish Studies*, 25(2), 150–174.
- Les Cles du Moyen Orient. (n.d.).** Türkiye, the new regional power in Africa (1/3): "African solutions for African problems."
- Les Clés du Moyen-Orient. (n.d.).** Türkiye, the new regional power in Africa (3/3): A military presence that is now greater than that of the former European powers. Retrieved from <https://www.lesclesdumoyenorient.com/Turkiye-the-new-regional-power-in-Africa-3-3-A-military-presence-that-is-now.html>
- Mignolo, W. D. (2007).** Delinking: The rhetoric of modernity, the logic of coloniality and the grammar of de-coloniality. *Cultural Studies*, 21(2–3), 449–514.
- Military Africa. (2023, August 30).** Nigeria acquires more Turkish drones. Retrieved from <https://military.africa/2023/08/nigeria-acquires-more-turkish-drones/>

- Military Africa. (2023, September 10).** Nigeria bolsters security with 43 Turkish Bayraktar TB2 drones. Retrieved from <https://military.africa/2023/09/nigeria-bolsters-security-with-43-turkish-bayraktar-tb2-drones/>
- Military Africa. (2024, December 21).** Project Guardian: Nigeria acquires 43 Turkish drones to enhance security.
- Mimiko, N. O., & Mbada, K. A. (2014).** Elite perceptions and Nigeria's foreign policy process. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 13(3), 141–154.
- Minko, A. E. (2024).** Analyzing Türkiye's response to the 2023 Nigerian floods. *Journal of Humanitarian Affairs*, 6(2), 150–168.
- Minko, F. (2024).** Humanitarian aid in Nigerian floods: A comparative analysis of Turkey's and EU responses. *African Humanitarian Review*, 12(1), 88–103.
- Modern Diplomacy. (2025, January 30).** The fragile state of Turkey: A nation on the brink of collapse.
- Muiga, J. M. (2024).** The role of state inter-agency coordination in countering terrorism in Africa. *African Security Studies*, 33(1), 90–110.
- Muiga, S. (2024).** The role of state inter-agency coordination in countering terrorism in Africa. *African Security Studies*, 19(2), 135–158.
- Mvulane-Moloi, T. (2012).** Afrikan contribution to international relations theory: An Afrocentric philosophical enquiry. *Journal of Pan African Studies*, 9(1), 241–264.
- Nathaniel, S. (2021, October 20).** Nigeria and Turkey sign eight major agreements on energy, defense, others. *Channels Television*.
<https://www.channelstv.com/2021/10/20/nigeria-and-turkey-sign-eight-major-agreements-on-energy-defense-others/>
- NATO Foundation. (2024, May 22).** Nigeria's BRICS partnership: Geopolitical implications and domestic challenges. Retrieved from

<https://www.natofoundation.org/news/nigerias-brics-partnership-geopolitical-implications-and-domestic-challenges/>

Ndlovu-Gatsheni, S. J. (2013). *Coloniality of power in postcolonial Africa: Myths of decolonization*. CODESRIA.

New Age Islam News Bureau. (2021, October 20). Sirajuddin Haqqani, Home Minister of Afghanistan under Taliban praised the sacrifices of ‘martyrs and suicide bombers’, vows cash, land, to bombers’ kin. *New Age Islam*.
<https://www.newageislam.com/islamic-world-news/new-age-islam-news-bureau/sirajuddin-haqqani-acting-hm-praised-sacrifices-martyrs-suicide-bombers-vows-cash-land-bombers-kin/d/125611>

Nwachukwu, I. (1988). The dynamics of Nigeria’s foreign policy.

Nwankwo, C. (2012). Sovereignty and postcolonial statehood in Nigeria. *African Journal of Political Science and International Relations*, 6(7), 134–143.

Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. PublicAffairs.

OAPEN Library. (n.d.). Africa's soft power.

Obayiuwana, O. (2009). Rebranding Nigeria: Good people, great nation. *New Africa*.

Odoom, I., & Andrews, N. (2017). What/who is still missing in International Relations scholarship? Situating Africa as an agent in IR theorising. *Third World Quarterly*, 38(1), 42–60. <https://doi.org/10.1080/01436597.2016.1153416>

OECD. (2023). Nigeria (NGA) and Turkey (TUR) Trade Data. Retrieved from <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/nga/partner/tur>

Ogbang, P. O., Wonah, F. O., & Ekanke, A. A. (2023). Nigeria-Turkey trade relations: An analysis of economic cooperation. *Journal of International Relations and Diplomacy*, 10(1), 1–15.

- Ogunnubi, O., & Okeke-Uzodike, U. (2016).** Can Nigeria be Africa's hegemon? *African Security Review*, 25(2), 110–128.
- Ogunnubi, O., & Onapajo, H. (2017).** A failing regional power? Nigeria's international status in the age of Boko Haram. *South African Journal of International Affairs*, 24(1), 45–64.
- Oğuzlu, T., & Han, A. (2023).** Making sense of Turkey's foreign policy from the perspective of Neorealism. *Journal of International Relations*, 20, 1–19.
<https://doi.org/10.33458/uidergisi.1284178>
- Okolie, A. M., & Nwokolobia, C. N. (2024).** Repositioning Nigeria's strategic foreign partnerships in a multipolar world. *Journal of African Foreign Policy*, 5(1), 62–78.
- Olukoya, O. (2012).** Ethnicity, economy and historical deconstruction in the Bakassi borderland.
- Onis, Z., & Senses, F. (Eds.). (2009).** *Turkey and the global economy: Neo-liberal restructuring and integration in the post-crisis era*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203867426>
- Ozturk, I., Al-Mulali, U., & Saboori, B. (2022).** Investigating renewable energy and LNG trade between Turkey and Sub-Saharan Africa. *Energy Economics and Policy*, 10(2), 66–80.
- Ozturk, M., Kavak, K. S., & Eren, F. (2022).** A bridge between East and West: Turkey's natural gas policy. *Energy Policy*, 164, 112879.
- Özgül, Ş., Koçar, G., & Eryaşar, A. (2021).** The progress, challenges, and opportunities of renewable energy cooperatives in Turkey. *Renewable Energy Journal*, 172, 1345–1356.
- Özkan, M. (2012).** *Turkey's new foreign policy towards Africa*. SETA.

- Özkan, M. (2018).** A post-Western foreign policy? Turkish engagement in Africa. *Third World Quarterly*, 39(6), 1070–1091.
- Özkan, M. (2020).** *Turkey's Africa policy: A new model of engagement*. Routledge.
- Özkan, M., & Orakçı, S. (2024).** Summitry diplomacy in Turkey–Africa relations: Statements, non-accomplishments, and effectiveness. *Insight Turkey*, 26(2), 100–122.
- Öztürk, A. E. (2021).** The new Turkey's policy toward Sub-Saharan Africa: Soft power or sub-imperialism? *Turkish Studies*, 22(4), 538–561.
<https://doi.org/10.1080/14683849.2021.1886736>
- Petrócz, E. (2023).** Turkey's foreign policy in Somalia: Humanitarianism or strategic interest? In A. Czop (Ed.), *Turkey and Africa: Political, economic and cultural relations* (pp. 45–66). Dialóg Campus.
- Premium Times. (2016).** Nigeria–Turkey trade at \$600 million mid-year; set to hit \$1 billion. Retrieved from *Premium Times Nigeria*.
- Prys-Hansen, M. (2022).** Africa beyond 'South-South cooperation': A frame with limited resonance. *Journal of International Development*, 34(2), 257–272.
- Qiang, Q. (2025).** *Corporate soft power strategy in shaping global influence: A case study of Microsoft* [Doctoral dissertation, Pepperdine University]. ProQuest Dissertations & Theses. <https://www.proquest.com/docview/3190144768>
- Haynes, J. (2022).** Religious and economic soft power in Ghana–Turkey relations. *Religions*, 13(11), 1030. <https://doi.org/10.3390/rel13111030>
- Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs. (2016, February 29).** No: 72, Foreign Minister Çavuşoğlu to accompany President Erdoğan during his visit to Côte d'Ivoire, Ghana, Nigeria and Guinea. Retrieved from https://www.mfa.gov.tr/no_-72_-foreign-minister-cavusoglu-to-accompany-

[president-erdogan-during-his-visit-to-cote-d-ivoire_-ghana_-nigeria-and-guinea_-29-february-2016.en.mfa](https://www.mfa.gov.tr/president-erdogan-during-his-visit-to-cote-d-ivoire_-ghana_-nigeria-and-guinea_-29-february-2016.en.mfa)

Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs. (2024). Relations between Turkey and Nigeria. Retrieved from <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-nigeria.en.mfa>

Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs. (2022). Relations between Türkiye and Nigeria. Retrieved from <https://www.mfa.gov.tr>

Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs. (2022). Türkiye–Africa relations: Overview and institutional frameworks. Retrieved from <https://www.mfa.gov.tr>

Reuters. (2025). Nigeria’s rebased GDP: ₦372.8 trillion as of Q1 2025. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/africa/nigerias-economy-expanded-313-yy-first-quarter-2025-07-21/#:~:text=ABUJA%2C%20July%2021%20%28Reuters%29%20,with%20the%20curre>

Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.

Sakka, A., & Yurtsever, S. (2024). Education as soft power: Evaluating the impact of the Türkiye Scholarships Program in Sub-Saharan Africa. *Turkish Journal of African Studies*, 4(1), 59–78.

SETA. (2022). *SETA foreign policy report: Turkey's Africa initiative*. SETA Publications.

SETA Foundation. (2022). *Turkey’s Africa initiative and soft power strategies*. SETA Publications.

SETA Foundation. (2024). *Turkey's defense cooperation with Africa: Institutional trends and bilateral practices*. SETA Security Series No. 6.

- Sıradağ, A. (2022).** Türkiye'nin Afrika'daki Yumuşak Gücünün Yükselişi: Sebepler, Dinamikler ve Engeller. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 1–14.
- Sıradağ, A. (2022).** Turkey's soft power in Africa: Humanitarian diplomacy and religious agency. *Turkish Studies*, 23(1), 77–96.
- Spivak, G. C. (1988).** Can the subaltern speak? In C. Nelson & L. Grossberg (Eds.), *Marxism and the interpretation of culture* (pp. 271–313). University of Illinois Press.
- Sudan Maarif Schools. (n.d.).** Schools. Retrieved from <https://sd.maarifschool.org/en/schools>
- Tepeciklioğlu, E. E. (2017).** Turkish foreign policy toward Sub-Saharan Africa under the AKP rule. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 22(1), 57–76.
- Tepeciklioğlu, E. E., & Tepeciklioğlu, A. O. (Eds.). (2021).** *Turkey in Africa: A new emerging power?* Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003049579>
- The Arab Weekly. (2025, February 18).** As drone warfare thrives in Africa, Turkey expands influence. <https://the arabweekly.com/drone-warfare-thrives-africa-turkey-expands-influence>
- The Legal 500. (n.d.).** Foreign investment review: Nigeria. Retrieved from <https://www.legal500.com/guides/chapter/nigeria-foreign-investment-review/>
- Trading Economics. (n.d.).** Turkey exports to Nigeria - 2025 data 2026 forecast 1989-2024 historical.
- TRADOC G2 Operational Environment Enterprise. (2025, April 17).** China upgrades strategic partnership with Nigeria.
- TRT World. (2021).** Turkey–Africa Partnership Summit: Agreements and commitments. Retrieved from <https://www.trtworld.com>

- Tunali, S. S. (2023).** *Role conceptions of Turkey in the new era of the Middle East: Israel and Saudi Arabia cases* [Master's thesis, Middle East Technical University]. ProQuest Dissertations & Theses. <https://www.proquest.com/docview/3122681393>
- Turhan, Y. (2023).** Turkey's public diplomacy: The role of Turkish Non-Governmental Organisations. *Diplomacy & Statecraft*, 34(2), 325–342.
- Turkey's Africa policy and recent developments. (2021, October 27).** *Politicon*. <https://politicon.co/en/analytics/124/turkeys-africa-policy-and-recent-developments>
- Turkish Maarif Foundation. (n.d.).** The Turkish Maarif Foundation. Retrieved from <https://turkiyemaarif.org/en/the-turkish-maarif-foundation>
- Turkish Ministry of Foreign Affairs. (2023).** Relations between Turkey and Ethiopia. Retrieved from <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-ethiopia.en.mfa>
- U.S. Department of State. (2024).** *2024 Investment Climate Statements: Nigeria*.
- Ugwukah, A. C., & Depiver, O. (2023).** Nigeria–Türkiye relations: An examination of challenges and prospects for a viable strategic economic partnership. *Journal of Namibian Studies*, 33, 6439–6468. <https://namibian-studies.com/index.php/JNS/article/view/1523>
- Usman, A., Adedayo, M., & Garba, A. (2025).** The Fethullah Gülen movement in Nigeria: Education, politics, and Turkish foreign policy. *African Political Review*, 10(2), 33–59.
- Usman, S., Bello, K., & Ibrahim, M. (2025).** The Fethullah Gülen Movement of Turkey in Nigeria: Implications for bilateral relations. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 45(1), 85–102.

Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Addison-Wesley.

World Bank. (2024, April 11). The World Bank in Turkey: Overview. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>

World Bank. (2024, May 16). New World Bank Report Highlights Opportunities and Challenges for the Turkish Cypriot Economy Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/05/16/new-world-bank-report-highlights-opportunities-and-challenges-for-the-turkish-cypriot-economy>

World Bank. (2024). Bilateral trade data: Nigeria–Turkey. Retrieved from <https://databank.worldbank.org>

World Bank. (2024). *Turkey's trade and investment relations with Sub-Saharan Africa: New trends and future prospects*. Retrieved from <https://www.worldbank.org>

World Bank. (n.d.). Powering Africa: The transformational impact of regional energy projects in West Africa.

Yavuz, M. H. (2025, March 15). Erdoğan's foreign policy: Strategy without doctrine. *E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/2025/03/15/erdogans-foreign-policy-strategy-without-doctrine/>

YTB – Presidency for Turks Abroad and Related Communities. (2023). *Türkiye Scholarships Annual Report 2022–2023*. Retrieved from <https://www.ytb.gov.tr>

Yunus Emre Institute. (n.d.). Yunus Emre Institute establishes lasting ties with Africans through cultural activities.

Zondi, S. (2016). A decolonial turn in diplomatic theory: Unmasking epistemic injustice. *Journal for Contemporary History*, 41(1), 18–37.